פרשת **כי תבוא** תשפ"ו לפ"ק | גליון א'תסה, שנה ל'

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ולא יהיה מנוח לכף רגלך

על אי רחוק, בדד ושומם, ישב בן המלך שגלה מעל שולחן אביו, אודות מעשיו התעתועים הורחק בלית ברירה מארמונו של אביו ויען אשר מרד בו הוכרח להסתגל לחיי עוני ומחסור, שם הרחק מעיר הבירה התגורר בבית עלוב ועזוב, וכך עברו עליו ימים רבים בחיי צער ודחקות.

ומאידך, טירדות עגומות ומחשבות נוגות היו מנת חלקו של אביו המלך, כי לא היה יכול לשאת את הצער והסבל של בנו, וביום מן הימים שלח את עבדיו שיבנו שם ארמון מפואר עבור בנו הנמצא בגלות המר.

ויהי כאשר הגיעו השליחים אל הבן, והודיעו לו על מטרת בואם, פרץ בבכי מר ובכה מאין הפוגות, השליחים המה ראו כן תמהו על ולא הבינו סיבת הבכיה הרי הם באו לדרוש את טובתו, ויש לו לשמוח כי מעתה יוקל לו סבלו וגלותו.

ענה להם הבן המלך, הבה ואבאר לכם סיבת בכיי ויגוני, כל זמן שהייתי מתגורר בדוחק ובצער, אמנם קשה מאוד היו לו חיי הצער והדחקות, אולם זאת נחמתי בהעלותי על לבי שלא יעבור זמן רב ויתעוררו רחמי אבי וישיבני אל ביתו. ברם, עתה בראותי שאבי מתכונן להנעים את מושבי כאן בגלות, סימן הוא שרצונו שמקומי יהיה כאן בדרך קבע, ולי לא ינעמו כל תענוגי העולם, כאשר מרוחק אני מאבי.

עפ"י משל זה מבואר בספה"ק מה שנאמר בדברי התוכחה "ולא יהיה מנוח לכף רגלך", כי ישראל בעת גלותם לא יגיעו אל המנוחה ואל הנחלה, ובזה ימצאו נוחם לנפשם שעוד יאמר לצרותינו די, ועוד יתנחם ה' על הרעה אשר מצאתנו בדרך, וכדמובא בזוה"ק שבכל דברי התוכחה רמוזה גם ברכה, ואף כאן ישנה ברכה, וכדרכי השי"ת אשר ממכה עצמה ממציא רטיה רפואה ומזור, כי לפי גודל התלאות והצרות הרודפות אותנו מיום ליום ומחברתה לחברתה רח"ל, יש בה בשורת נחמה ותקוה גדולה, שהקב"ה האב הרחמים ירחמני עוד בגלותינו לגאלינו, כי כל עוד הם לא מוצאים מנוח, יש תקוה גדולה שהגלות תהיה ארעי ובקרוב תבוא הגאולה.

ויהא רעווא שכאשר שמענו כן עוד נחזה, וכמו שכתבו בספה"ק יהא רעווא 'קמיה' דתשרי... שעוד נגאל לפני תחילת חודש תשרי הבא עלינו לטובה, והקללות יתהפכו לברכות ולישועות, עדי נזכה לביאת משיח צדקינו בחדוותא ובאנפין נהירין ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו במהרה בימינו אמן.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפלה ..... ב
דגש תפרים ~ לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ו
שבח"י רפאל ..... ז
פינת יקרת ..... ח
מענינא דיומא ..... ט
חוקים להוריותם ..... י
פשיט כהלכה ..... יא
הלכה ברורה ..... יב
היכלא דבא ..... יג
דבר בעתו ..... יד
פשולחן מלכים ..... טו

אגרת פרק ג' ד'

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר
בני ברק
עלה ויבוא ויגיע ברכותינו, לכבוד ידידינו וחברינו, החשוב המהולל בפי כל ח'
ותהי ידיו אמונה, בהתמסרות עצומה ונאמנה, להגדיל עשות לטובת קהילתנו
אליו יאתה תהלה ותפארה, כביר המעש בעוז ובגבורה, טוב ומטיב לזולת תדיר
לא ישבות יומם ולילה למעננו, לבו ער וחם לכל קדשינו, אהוב בפי כל
מוה"ד יואל ברמ"ד לאנדא הי"ו
ארי שבחבורת עסקנים בקרב קהלתינו הק' באה"ב
לרגל שמחתו אירוסי בתו בשעה טובה ומוצלחת
ובהאי עידנא דחדותא, נשגר כסא דברכתא, ביקר ורבותא
על התמסרותו התמידית למעננו בפעולותיו הברוכים,
על כן נודה לשמו ונהללו, מזמור לתודה נריע לו, ישלם ה'
פעלו, והשב ישוב לו בראשו גמולו, אך ששון ושמחה
ישמע תמיד באהלו, ברך ה' חילו, אושר ועושר בכל גבולו
יה"ר שיזכה לראות ולרוות ממנו ומכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה, במידה מרובה
וגדושה, מתוך בריות גופא ונהודא נפישא, ושר ועושר והרחבת הדעת, רב ברכות ושובע
שמחות, תמיד בכל עת, וכל טוב סלה.
החותמים למען שמו בגשי תודה והערכה
יחזקאל ראטטער
בשם הנהלת הקהילה והמוסדות
פה בני ברק יצ"ו

הכח לשוב לדרך הטובה והישרה, הוא ע"י קול ה' המעורר כל יום לכל בר ישראל

והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך. "יבואר על פי מאמר חז"ל (עי' זוה"ק ח"ג קכו.) בכל יום בת קול יוצאת: שובו בנים שובבים. **ובאמת כל איש ישראל זוכה לפי מדריגתו לשמוע זה הקול** וכמאמר רבותינו ז"ל (מגילה ג.) 'אף על גב דאינהו לא חזי, מזלייהו חזי', **ומזה הקול בא התעוררות תשובה לכל איש ישראל בכל יום** (עי' תולדות יעקב יוסף פר' ויקרא אות ב' בשם הבעש"ט, ובספר הרדים בהתימת הספר), וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (חגיגה טו.) 'שובו בנים שובבים חוץ מאחר', כלומר את אחר אינו מעורר זה הקול לשוב בתשובה, רק אם יתעורר מעצמו לשוב בתשובה יקבלו אותו, אבל זה הקול אינו מעורר אותו לשוב בתשובה, כי הוא היה למעלה ולא שב, לכך צריך להתעורר מעצמו בתשובה, אבל את כל ישראל וכו', מעורר זה הקול לשוב בתשובה. וזהו: **'והיה'** והיה לשון שמחה (כ"ר מב, ג) **'אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך'** "היינו הקול מלמעלה המשמיע בכל יום, היינו הבת קול כנ"ל המשמיע בכל יום לשוב בתשובה".

קדושת לוי

עבודת הביכורים רומז שצריך להגיע להכנעה וענוה, ומזה יבא ליראה ואהבה בעבודת ה'

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו', **"ביכורים רמז על הכנעה ושפלות האדם, שצריך להחזיק עצמו במדת ענוה והכנעה אמיתי"**, כמאמר התנא (ביכורים פ"ג מ"ד): 'הגיע להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס', וזה היה למען הכנעה. ולזה רמז התנא בלשונו (שם מ"א): **'כיצד מצות ביכורים, אדם יורד לתוך שדהו וראה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי'** דהיינו האדם הרוצה לשבר תאוותיו כי לב האדם מתאוה לפרי ראשון, וצריך לשבר תאוותיו בזה, **'כורך עליה גמי'** פירוש, יזכור יום המיתה איך יהא מונח בקבר ויצמיח עליו גמי ועשב, **ואחר שיבוא האדם למדת הכנעה וענוה אז יראתו ואהבתו שלימה בעבודת הבורא יתברך**, וזה הוא לשון 'ביכורים' כפשוטו לשון בישול וגמר הפרי.

נועם אלימלך

טעם הביכורים להזכיר לכל אחד את שאיפותיו ורצונותיו מימי נעוריו לקרבת אלקים ועבודתו

ארמי אבד אבי וגו', בטעם הבאת ביכורים נראה, יען כי נתן ה' לעמו ארץ חמדה מלאה כל טוב מקניני העולם, היה מקום לחשוש שאחר שיוטרדו בעסקי העולם הזה, יומשכו מעט מעט אחר חמדת העולם ויישכחו במשך הזמן רצונם ותפקידם לעבודת את ה', **כי כן דרך כל מבקשי השם בימי נעוריהם, טרם יסתבכו בטרדות העולם מבקשת מזונם ודומיהן, ילהיב לבבם אל השם ואוות נפשם לעשות רצונו ולעבדו, אכן אחר שיתחילו להטריד עצמם בעסקי העולם... יוכלו ח"ו ליפול מעט מעט, ולשכוח כל רצונם ומאוויים אשר היה להם בימי קדם לעבודת הבורא ב"ה".** ועל כן הצריכם הקב"ה, שראשית פרי אדמתם לא יטעמו הם, אלא יעלום אל הכהנים, **"כדי שיזכירו את עצמן שצריך האדם לעבוד ה', ואח"כ כשיבואו לפני הכהנים הזריזין בעבודתו ית' יומם ולילה, הם יזכירוהו, עד אשר יחזור למאוס בכל דברים המטרידים, ויחזור לבם להתלהב לעבודתו יתברך שמו".**

והנה, "אבי" הוא לשון רצון, כמו: "לא אבה יבמי" (כה, ז). וזו כוונת הכתובים שהיו אומרים בשעת הבאת הביכורים: **"ארמי אובד אבי"** פירוש, לבן הארמי היתה כוונתו להטריד את יעקב אבינו בקניני העולם, כדי שיפול ח"ו ממדריגתו ועבודתו ויאבד רצונו אשר היה לו לעבוד את השם. וגם אח"כ נטרדו עוד: **"וירד מצרימה"** וגו'. **"וירעו אותנו המצרים"** וגו', ועם כל זאת **"ונצעק אל ה' אלקי אבותינו"** לא שכחנו את השם. ובזה מזכירין לאדם לבל יעמיק ראשו ורובו בטרדות העולם, **ואף גם שהוא נאחז בסבך הטרדות, הרי בכל זאת אפשר לו להתגבר ולהמלט מטרדותיו, לחזור לעבוד את הש"י.**

מאור ושמש

על ידי שנקיים התורה ומצות בשמחה ובטוב לבב, יש לנו יתרון ונצחון על כל הגויים

תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. ועבדת את אויביך. "שמעתי מאדמו"ר הה"ק מרימנאב דבנוהג שבעולם מי שיש לו הרחבה לתאות נפשו יותר על חבירו, הוא מושל על חבירו, כמו העשיר על העני והחכם על הטפש. והנה כל תאות העולם הזה היא לאומות העולם, כי לישראל אי אפשר בשום אופן שיהיה לו כל כך מילוי תאותו כמו הנכרי, ואם כן לפי דרך הטבע אומות העולם מושלים על ישראל. **ועל כן נתן הקב"ה לנו תורה ומצות, שאם נקיימם בשמחה ובטוב לבב יהיה לנו תענוג מהם יותר מכל תאות עולם הזה.** וכמו שאמרו (ברכות יז.) **'עולמך תראה בחייך'**, ו'יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט בעוה"ז מכל חיי עולם הבא' (אבות ד, יז) **ולתענוג הזה לא יוכלו אומות העולם להגיע, ועל כרחם אנחנו נהיה מושלים עליהם. משא"כ כשאנחנו אין מקיימים המצות בתענוג גדול, אם כן יש לאוה"ע תענוג יותר מאתנו והם מושלים.** וזהו שאמר: **'תחת אשר לא עבדת ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב' א**"כ יש לאוה"ע תענוג יותר, לכך: **'ועבדת את אויביך'.** והחיפך בחיפך במידה טובה מרובה.

מראה יחזקאל (פר' נצבים)

תורה ותפילה

זהרורי אורה מספרים הקדושים, גפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים רכוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, העריכים חיזוק כל הימים

תורה

אור הגנוז נגנז בתורה, וכל שמחתך לא תהיה רק בתורה

ושמחת בכל הטוב כו', עוד ירמוז על דרך (ברכות ה'.) אין טוב אלא תורה. ואיתא (הגיגה י"ב.) **וירא אלקים את האור כי טוב לגנוז וגנזו לצדיקים ואמר אא"ז זללה"ח שגנזו בתורה,** וזהו ושמחת בכל הטוב היינו ה' טוב רצה לומר שתזכה לה' אורות של ה' חומשי תורה שהאור נגנז בהם והיינו שתזכה לתורת אמת והמשכיל יבין, כי כל שמחתך לא תהיה רק בתורה **כמו שכתב אור החיים 'אלו הוי ידעי ישראל עריבות ומתיקות התורה אמיתית כמעט היו משתגעין ויוצאין מדעתם מחמת מתיקות ועריבות התורה'** והבן:

דגל מחנה אפרים

הלומד תורה בפשטות בעוה"ז יזכה בעוה"ב לראות גודל היחודים הנעלים בשמות הק', ויתרומם גבוה מעל גבוה

וחיה אם שמע תשמע. במדרש (דב"ר ז) אמר רבי יודן כל מי ששומע בקול של תורה בעולם הזה זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו (ירמיה לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה וגו'. **אמר להם משה לישראל הואיל וכל מי ששומע לדברי תורה הוא מתרומם בשתי עולמות, הוו זהירים לשמוע דברי תורה.** מנין ממה שכתוב בענין **והיה אם שמע, תשמע בקול ה' אלהיך,** זהו שאמר הכתוב אשרי אדם שומע לי וגו'.

הנה ר' יודן רמז לנו על כל מי ששומע בקול תורה בעולם הזה, כי יש צדיקים בעולם לומדים תורה ויודעים סודותיה ורמזיה אשר כל ענין וענין מרמז על איזה יחוד גדול וקדוש. ולזה לאו כל אדם זוכה **ואפילו הכי צריך לעסוק בתורה כפשוטו. ומי שלבו נוקפו, כלומר איך יעשה היחוד על ידי שאני עוסק בפשטי התורה הנהוגין לעולם הזה כגון ראובן חייב לשמעון. לכן אמר ר' יודן הנ"ל אל יפול לבך, כי גם כל ששומע תורה בעוה"ז, דהיינו כפשוטו הנהוג בעוה"ז, זוכה אח"כ לשמוע באותו קול קול חתן קול כלה, כי סופו לשמוע באחרית הימים איך שנעשה יחוד חתן וכלה דלעילא על ידי עסקו בפשטי התורה. וזה שכתב המדרש שהוא מתרומם בשני עולמות סוד ו"ה המתייחדים על ידי עסק התורה ומתרומם גבוה מעל גבוה:**

עבודת ישראל

תפילה

הגם שהבחירה ניתנה לאדם עכ"ז ביודו ית' להטות לבבינו אליו, וע"ז צריך להתאמץ ולהרבות תפילה בכל עת וזמן

הנה ידוע שהקללות שבתוכחה יש בהם רמזים על טובות רבות לישראל, ונראה לי לרמוז גם כן בפירוש הפסוק, **'ידבק ה' בך את הדבר עד כלותו אותך מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה,** שהטובה הגנוז בה הוא, כי כתיב (ישעיה מג, כו) **'סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק, כי האדם צריך להתנצל את עצמו לפניו יתברך, על דרך שאמרו ז"ל** (ברכות יז.) **גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך ומי מעכב השאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו** כו', וכן אמר אליהו ז"ל (מ"א יח, לז) **'ואתה הסיבות את לבם אחורנית',** וכן כתיב (ישעיה סג, יז) **'למה תתעינו ה' מדרכיך תקשיח לבינו מיראתיך',** הגם שידע הנביא שהשי"ת רוצה שנלך בדרכיו, רק עם כל זה אמר כן, והתנצל את עצמו שרצונינו לעשות רצונך, ומזה יש לו ית"ש תענוג, ומצוה [אותנו] 'סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק' כנ"ל, **שרצונינו לעשות רצונך ומבקשים אנו מאתך יתברך, שתעשה את אשר בחוקיך נלך, כי הגם שהבחירה ניתנה לאדם, עם כל זה ביודו יתברך להטות לבבינו לאהבה ולירא את שמו,** על דרך שביקש דוד המלך ע"ה 'לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי', ואנו מבקשים השיבינו אבינו לתורתיך וגו', וכן [כמה] עניני תפלות על דרך זה:

והאדם צריך להתפלל על דרך זה תמיד בכל עת ובכל שעה, עד שיהיה מעורר רחמנותו יתברך על עצמו, שיהיה עת רצון לפניו יתברך לשמוע התפלה אליו, ולא יהיה נסוג אחור מלהתפלל על זה תמיד לא יהיה עיף ויגע, ולא ינוח מלהתפלל עד שימצא עת רצון, על דרך שפירש הרב הקדוש מורינו הרב אלימלך ז"ל (בס' נועא ר"פ וישלח) מאמר חכמינו ז"ל (יומא כב:) 'וכבר צווה אנא השם, ונשמע קולו בריחו', **שצריך לצווח זמן רב עד שישמע קולו לפניו ית"ש, להיות לריח ניחוח לפניו ית"ש כביכול, כדרך המפתה את אחד לאיזה דבר, שמדבר יום יום, עד שמוצא עת שמתפתה אליו,** ובאמת גם זה הדיבור שמדבר האדם כן לפניו יתברך, זה בעצמו גם כן בעזרתו ית"ש, שהוא ית"ש מדבק ושולח את הדיבורים אלו בפיו. וזהו שנאמר **'ידבק ה' בך את הדבר',** פירוש שישלח וידבק בך הדבר, פירוש דברים טובים, **'עד כלותו אותך',** לשון כלתה נפשי, תשוקה, שיחשוק אותך, על דרך **'רק באבותיך חשק ה' וגו', מעל האדמה** וגו', פירוש **הגם שאתה על אדמה שפילה. על ידי הדיבור הנ"ל יחשוק אותך השי"ת, ויעשה את אשר בדרכיו תלך:**

זרע קודש

דבש תמרים

פנינים יקרים, פרחי חפרוזה שרים, רעותינו הקדושים עצי התמרים

והיית רק למעלה ולא תהיה למטה. לכאורה קשה דאין צריך לומר ולא תהיה למטה דמי שהוא למעלה ודאי דאינו למטה, והנ"ל בזה ע"פ שנמצא עצה בספרים להתבל כל חמידות עוה"ז והשבח בני אדם והגנות, שידמה בעניו שהוא מבני עולם העליון, כי באמת האדם העקרי הוא הנשמה, ואז יהיה כל מה שבעולם הוא כנרגיר חרדל לנגד עוה"ב נגד עולם העליון ע"כ, ועפי"ז מבואר הפסוק הנ"ל והיית רק למעלה כנ"ל, ולא תהיה למטה ר"ל שהלא דהיינו האפיסות וההעדר תהיה למטה, שכל מה שלמטה יהיו בעיניו כאפס וכעין.

(ישמח משה)

☆

והיה כי תבא אל הארץ וגו' וירשתה וישבתה בה. יובן בהקדם דברי הגמי כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בנחמתה, שהמתאבל צריך להאמין אמונה שלימה וחזקה כאילו כבר היה הדבר למראה עיניו, וז"ש כל על ירושלים, הקב"ה נוטה בלבו אמונת אמת עד שזוכה שרואה לבו תיכף בנחמתה ומה שיהיה כאילו כבר היה לנגד עיניו, וע"ד שפיי השל"ה עתידין ישראל שיאמרו שירה לעת"ל, כלומר שיאמרו שירה על מה שעת"ל אח"כ וא"כ ישיש וישמח בעת האבל למען העתיד, וזה שאמר והיה לשון שמחה שתשמח כי תבא אל הארץ, בזכות זה תזכה וירשתה וישבת בה. **(ייטב לב)**

☆

ונתנך ה"א עליון על כל גויי הארץ ובאו עליך כל הברכות. יבואר עפ"י מ"ש בתפלה למשה עה"פ ואני כזית רענן בבית אלקים, דאיתא במדרש יפה תואר פרי זית קרא ה' שמך, למה נמשלו ישראל לזית מה זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה אף ישראל וכו', ד"א מה שמן צף מלמעלה ואינו מתערב בשום משקה וכו', וכל א' מישראל יש לו הבחירה אם שיהיה נבדל מהאוה"ע בכל הענינים א"כ נתקיים בזה קריאת שם פרי זית שקרא ה' שמו וא"צ לכתישה, משא"כ כשאינו נבדל ומתדמה להם א"כ בהכרח צריך לכתישה, וזהו ואני כזית ר"ל בזה נמשל איש הישראלי לזית במה שהוא רענן מושרש בבית אלקיםדהיינו מובדל ומופרש מאוה"ע וא"כ א"צ לכתישה ע"כ, והנה אם חיו ישראל נמשלו לזית דכמו זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתישה א"כ אין שלוה והשקט רק ההיפך, כי מן ההכרח להעמיד עליהם מלך קשה כדי לעורר לבם לשוב אל ה', משא"כ אם נמשלו לזית דכמו הזית צף למעלה ואינו מעורב בשום משקה כנ"ל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבותי"ק עצי התמרים

הש"י אומר אלינו שנעשה עבודת ר"ה כראוי שעי"ז נעשה כבריה חדשה

היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים. פרש"י ידוע, ועוד אפשר לומר זה ידוע היום הזה ר"ה (כדא' בזה"ק 'היום' דא ר"ה), ובהקדם דברי הרה"ק מאוהעל (מרן הישמח משה זי"ע) ע"פ "נעשה אדם", ואמר הרב הקדוש הנ"ל עפ"י מ"ש העיקרים שכל דבר שאינו במלואו וטובו, אינו נקרא 'עשוי', כי אינו מתוקן עדיין. ועפ"ז אמר הרה"ק הנ"ל הקב"ה אמר '**נעשה אדם**' לשון רבים, כי האדם בעל בחירה בעשותו מצות ה', ובחרו בטוב אז נקרא אדם. **וזה פירש 'נעשה אדם', הבורא ב"ה עם האדם עושים את האדם.**

וזה פי' הפסוק '**היום הזה**' פי' בראש השנה, '**ה' אלקיך מצוך**' לשון צוותא חדא, '**לעשות**' כנ"ל נעשה אדם, ע"י '**את החוקים האלה**', דר"ה ותקיעת שופר נקרא חוק ומשפט. ובזה יובן המדרש רבה ריש פרשת אמור **א"ר תחליפי בכל מוספין וכו' והקרבתם, וברי"ה כתיב ועשיתם וכו', מעלה אני עליכם נעשיתם היום לפני וכו'.**

אילה שלוחה (פרשת כי תבוא)

[א"ה: וידועין דברי המדרש (מדרש תהלים, קב) עה"פ : **פנה אל תפלת הערער ואל בזה את תפילתם.** אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, **אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים,** ולא תבזה אותו מהם. הוי, **ולא בזה את תפלתם. תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא.** וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא כו', רבנן אמרי, **אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם, ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותן בריה חדשה.** ומה להם לעשות, ליקח הדם ולולב ולהלל אותך, שנאמר, ועם נברא יהללי יה]

וכיון שכן א"צ לכתישה, וזש"ה ונתנך ה"א עליון על כל גויי הארץ, שתהיי צף מלמעלה ומובדל ומופרש מהם בכל הענינים ולא תצטרך לכתישה להיות שרוי בצער ויסורים בשביל להבדיל אותך מהם, אלא אדרבא ובאו עליך כל הברכות והשגוך, וע"כ הסמיך לכאן במדרש דברי הכתוב לריח שמניך טובים שמן תורק שמך, ר"ל למעליותא נמשלו ישראל לשמן שצף מלמעלה ואינם צריכים לכתישה, וע"כ עלמות אהבוך אלו אוה"ע כמו שפירש"י, שתשב בטח בדד ושאנן בשלוה והשקט.

(קדושת יו"ט)

☆

ושמחת בכל הטוב. ובמדרש אין טוב אלא תורה לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר, ונראה דהנה יש לחקשות הלא ידוע שנסיון העושר קשה מאד והוא עלול להניא את לבב האדם מדר התורה כמו שהזהיר קרא פן תאכל ושבעת וגו' ורם לבבך ושכחת את ה"א וגו', אמנם מצינו בגמי מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, וביאר המהרש"א כי מפני שהן עזין לא ישובו מכל ויוכלו לעמוד בכוחות איתנים נגד כל הנסיונות הקמים עליהם להדיחם מדרך התורה, ולפי"ז י"ל דמכיון שיש לישראל מדת עזות דקדושה להתגבר על כל הנסיונות יכוטלים הם להתברך בעשירות, כי בכח העזות יתגברו על נסיון העושר, וזהו שדרש המדרש ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה והטעם שניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין, שיש להם עזות דקדושה להתגבר על כל דבר המונע בעדם ללכת בדרכי חי, לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר, דכיון שיש להם מדת העזות יכולים להתברך בעשירות.

(ברך משה)

☆

כי תבא אל הארץ וגו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך. ונראה לפי"מ שכתב בספר סמא דחיי עה"פ נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו, דהנה ארז"ל כך דרכו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עעו"ז, והנה ריב"ז אמר לתלמידיו ולואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם תדע שאם אדם עובר עבירה אומר שלא יראנו האדם, נלמד מזה כי נוח לאדם להיות רע לשמים מלהיות רע לבריות, וא"כ מסתברא מי שהיצה"ר התחיל לפתותו מפתוהו תחלה במה שבין אדם למקום ואח"כ בין אדם לחברו, ובזה יובן דברי הכתוב ונפש כי תחטא, ר"ל כשהתחיל לחטוא אז ראשיתו למעול מעל בה' דהיינו בינו לבין קונו, אך עבירה גוררת עבירה וגורמת להיות גם מכחש בעמיתו בפקדון, דהוא עבירה שבין אדם לחבירו ע"כ, ולפי"ז כאשר האדם רוצה לשוב אל הי צריך לעשות תשובה על עוונותיו חמור אל הקל, והיינו קודם לשוב על עבירות שבין אדם לחברו ואח"כ על עבירות שבין אדם למקום, וזשה"כ ולקחת מראשית כל פרי האדמה, דכשתרצה לשוב אזי קודם ולקחת מעבירות אלו אשר תביא מארצך היינו עבירות שבין אדם לחברו, ואח"כ והלכת אל המקום אשר יבחר בו הי היינו לשוב על עבירות שבין אדם למקום.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך

ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי. שמעתי (כ"ק אדמו"ר בעל תורת מרדכי מוויזניץ זצ"ל) מזקני בעל "אהבת ישראל" (מוויזשניץ) זי"ע שאמר בשמו של אדמו"ר הרה"ק מסאטמאר זצ"ל, שכשהזדמן האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל לבקר את זקיני זי"ע בגראסווארדיין, אמר לו זקיני זי"ע בשם ה"קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע, "כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם" שהקב"ה זוכר כל מה שאדם שוכח, וזה בין המצוות בין העבירות, הכוונה שאם אדם עושה מצוה, ומחזיק עצמו מזה ומתגאה מזה, אז השי"ת שוכח מזה, ולהיפוך אם אדם עושה עבירה חלילה, וזוכר מזה ויודע שצריך לתקן מה שעשה בבחינת 'וחטאתי נגדי תמיד', אז השי"ת שוכח מזה, משא"כ אם כשעושה מצוה שוכח מזה תיכף, שאין לו במה להתגאות מזה שהרי יודע שכמה שיעשה עוד לא יצא ידי חובתו, אז השי"ת זוכר את המצוה.

וסיפר זקיני זי"ע שעל זה נענה לו הרב מקראלי (ה"ה כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל) שלפי הנ"ל אפשר לומר הפשט במה שאנו אומרים בוידוי מעשר "לא עברתי ממצוותיך ולא שכחתי", ולכאורה קשה איזו וידוי זה, הרי מחשיב רק דברים טובים "עשיתי ככל אשר ציויתני" וגו', ווידוי הרי צריך לומר כשעשה דברים לא טובים, רק הפשט שהוידוי הוא על "ולא שכחתי", עשיתי רק דברים טובים, אבל לא שכחתי מזה, אז איך זאל עס אינגאנצען אוועקמאכען, כי כשעושים דברים טובים צריכים תיכף לשכוח מזה, ולא להחזיק את עצמו גדול בזה.

שקיעת החמה (עמ' קנ"ב)

ליקוטי אמרים מפרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וכו'. אין והיה אלא לשון שמחה (ברכות לא:). הנה לפעמים עוד לקללה יחשב, אם לא יזכו לירושת הארץ בשמירת התורה. והנה ליתא (ספרים): כתוב זה רמז על גילת הארץ לעתיד לבוא; וזה יתפרש הסמיכות, ללעיל כתיב **ממחה את זכר עמלק**, לתיבת נצוה"ק (ברכות כה.): לימון הערב רב שבישראל, ואז יהיה שמו וכסאו שלם; וממילא כשיתבטלו הערב רב מהעולם, אז יהיה **והיה כי תבוא אל הארץ** נרכה לישראל, ויהיה השמחה בשלימות. (דברי יואל)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וכו'. אין לבוא **אל הארץ**, רק **כאשר ה' אלקיך נותן לך** ולא זולת, שבלי זה הרי הוא בחינת קללה. וזהו **והיה** שהוא לשון שמחה, ואז **כאשר ה' אלקיך נותן לך את הארץ**, אז הוא בחינת שמחה, שזכו למתנת ה'. (דברי יואל)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וכו'. הלשון 'נותן לך נחלה' הוא תרתי דסתרי, לפי הוא מתנה אינה ירושה (מיל"ן רפס דוד). וגרסה דגמרו (ברכות ח.): אמרו ליה לרבי יוחנן מיכף סבי נבגל, תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב (דברים יא), אבל בחוץ לארץ לא, כיון דאמרו ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר היינו דאמרו לה; **המהרש"א** גיהרו על פי מה דאמרו (מגילה כט.): עתידין בני מדרשות שיקבעו בארץ ישראל, אם כן יש להם כבר עכשיו קדושת ארץ ישראל על שם העתיד; נמצא שיש חלק ארץ ישראל שהובטח לאברהם יצחק ויעקב, והיא ירושה לנו מאבותינו, וזה נקרא נחלה וירושה, ממנו ישנם חלקי ארץ ישראל נוספים שלא היו נכללים בהבטחה לאבותינו, ויתנו לישראל בבחינת מתנה, וזהו מה שיתוסף יאמר כך, שאם קובעים את הבית לבית המדרש ולומדים ומתפללים בתוכו, אז מקבל המקום קדושת ארץ ישראל. וזהו **והיה כי תבוא** לשון עתיד, שבנוסף על חלק **הנחלה** שאמר עליה **וירשתה וישבת בה**, כיון שהיא מצד ירושת האבות, עוד יש מה שיתוסף לעתיד לאחר זמן, ואמר על זה **והיה כי תבוא אל הארץ**, שעל ידיהם יהיו לישראל תמיד בחינת בית לארץ אף כשיהיו בגולה, ועליהם אמר **אשר ה' אלהיך נותן לך**, כיון שחלק זה הוא בבחינת מתנה. (דברי יואל)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וכו'. משה אמר לישראל (דברים ט) לא בצדקתך ויושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם, כי אם למען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך, ועל כן צומר להם כי בחמלעות שמירת המצות התמורה בעניין, תהיה בחתם לארץ בזכות עצמם, וזהו למען אשר תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן 'לך' לייקע, שאתה רואי לכך, ולא מחמת זכות בריית תבות (אור החיים הק'). והנה והיה הוא לשון שמחה (ברכות רפה מב), ואיזה שמחה מיוחדת תמורה כאן, אלא אמרו (ירושלמי ערלה פ): מאן דאכיל דלאו דיליה בהיתא לאסתכולי בפיפוחי; וזהו **והיה**, השמחה היא **כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן 'לך'**, בשבילך ולא בזכות אבותיך, אבל עוד שמוצין בזכות אחרים אין לו שמחה, דבהיתא לאסתכולי בפיפוחי, וזה יתקיים באשר **ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר ה' אלהיך נותן 'לך'**. (דברי יואל)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וכו'. והיה הוא לשון עתיד. והנה אמרו (בבא בתרא פג.): הקונה שדי חילונות בתוך שדה חבירו, מביא ושינו קורא, כיון דמספקא ליה אי קנה קרקע או לא לפיכך מביא, דשמא קנה קרקע, ושינו קורא דשמא לא קנה קרקע; והנה **בעמת ה' לנצי** (רמב"ם ד"ה אבל) אימא: אם ישראל חוטאים בארץ ישראל, נתקפל המקום ההוא ממש והולך לו, ועל ידי קיפול מרגלות בא במקומו מקום אחר ממון לארץ; לכאורה לפי זה איך מציאות שמתחלף קדושת הארץ לגמרי, נמצא שכל אדם נספק

הוא עומד, שמע הקרקע שלו הוא קרקע מוך לארץ, ומסן כן אינך יכול להניח ביכורים. ולזיך לומר שהוא על דרך מה דאמרו (ברכות נג:): אמרה תנה לפני ה' אם רואה מוטב, ואם לאו תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיון דמסתתרנא מקמו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר; וכמו כן כאן, כיון שהתורה נותנה להניח ביכורים, ואי נאמר שיש חשש על כל אחד שמא הקרקע שלו אינו בארץ ישראל, ונמצא שבטלה מצות ביכורים לגמרי, ולכן כיון שאין ה' עושה תורתו פלסתר, מוכרח להיות דבאותה שעה שהאדם מניח ביכורים, מוזרת קדושת הארץ לקרקע שלו, אף שאינו במדריגה זו כל השנה מצד מעשיו. וזהו **והיה כי תבוא**, שהתורה מגיד ומרמז על העתיד, שאפילו אחר גיותם לארץ ישראל יגיע זמן כזה שרק על ידי הבאת הביכורים יחזרו ליכנס לאדמת ארץ ישראל, וזהו **אשר ה' אלקיך נותן לך**, שזהו מתנה מיוחדת מה' שמחזיר לו את קדושת הארץ לקרקע שלו, כדי שיוכל להניח ביכורים. (דברי יואל)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וגו'. אין והיה אלא לשון שמחה, שעשה מצוה זו שבכרה תכנס לארץ (ספרי). לכאורה מצות ביכורים אינה נוהגת כי אם לאחר ירושה וישיבה, וכילד שייך לומר שבזכות קיום מצוה זו יהיו נכנסים לארץ ישראל, בעוד שבכרה מקדם הכניסה לארץ ישראל לקיום מצות ביכורים. ומנם ליתא (ספריס): כתוב זה רמז על גיות הארץ לעתיד לבוא; וזהו **והיה** לשון שמחה (בראשית רבה מב), **כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך**, לעתיד לבוא יאחרי גיות המשיח, שאז תהיה גיות הארץ בשלימות, ותהיה השמחה השלימה התמידית. וכלפי גיות הארץ לעתיד לבוא דרשו **עשה מצוה זו שבכרה תכנס לארץ**, כי זכות התורה והמצות שעשו ישראל, היא שתעמוד לדורות המחרורים לזכות לגיות הארץ לעתיד. (כתוקותי תלו)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וגו'. אף טרם שיזכו ישראל לגיות הארץ בפועל, יתעלו על ידי ה' לקדושת הארץ ולקדושת הקדשי הקדשים, כפי הכנתם ותשוקתם להמשיך השפעת הקדושה עליהם, וכמו שהיו בכל הדורות לזיקים שלא זכו לגיות הארץ בפועל, אבל זכו ונתעלו לקדושת הארץ וקדושת המקדש. וזהו **והיה כי תבוא אל הארץ, אין והיה אלא לשון שמחה**, שאפשר לזכות לגיות הארץ מיד, אם יקדים הכנה הרמויה לה. (דברי יואל)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וגו'. ה' הרואה למעשה כל מדרי ארץ ישראל (ספרי). הכוונה שהרואה לו כל מה שטמון בתוך ההריס, שעתידים להתרחב ולהיות נגלים לעין כל לעתיד, כדאמרו (דברים רבה ד): המגילה הזאת אין אדם יודע כמה ארכה וכמה רחבה, כשהיא נפתחת היא מודעת כמה היא, כך ארץ ישראל רואה הריס וגבעות, כשיבנה אותה ה', אותה שעה היא מודעת כמה היא; וזהו **שבשכרה תכנס לארץ**, שעל ידי מצות ביכורים תזכה למתנת פנימיות הארץ וחדרי ההריס בשלימות בבחינה שיהיה לעתיד, שבאותה שעה מודעת מה היא, ועדיין אין אנו יודעים מתנה זו מה טיבה. (עקד עו)

והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וגו'. כמו שים כאן למטה קדושת הארץ וירושלים, כן הוא גם למעלה, וכדכתב **הפרי מגדים** (או"ח תקסט): **אלוני מבי** אמר כמדומה בשם **המקיל רבי גרשון קיטובר**, שבא לירושלים ורואה בשלותה עמים יושבים בה, וכבה ואמר: זהו שאומרים (סליחות י"ג מדות) 'ברחמי כל עיר', ירושלים של מטה, 'על תילה בנויה, ועיר ה', ירושלים של מעלה, שם ניכר המורגן ודוממים; והנה קדושת הארץ העליונה, מקושרת עם קדושת ארץ ישראל למטה בעולם הזה, וכדלימא **בזוה"ק** (קדושים פד.) על מה שנאמר ביעקב (בראשית כח): הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה, מלמד שנתקפלה לו ארץ ישראל, וכי ארץ ישראל לחיבי מרבע מלות פרסה, אין נעקרה ממקומה ובאה תחתיו, אלא ארץ תחר עליונה יש לה', ונקרעת ארץ ישראל, והיא תחת מדרגת יעקב שהוא עומד עליה; והיינו שעל ידי שקיפל תחתיו את הארץ העליונה, בשם זה את ארץ ישראל למטה בעולם הזה. וזהו **עשה מצוה זו שבשכרה תכנס לארץ**, שבזכות מצות ביכורים יזכו ליכנס לקדושת הארץ העליונה, וזהו **והיה כי תבוא אל הארץ**, דלף שכבר זכו ליכנס לארץ, עדיין לריכים ליכנס לבחינת הארץ העליונה, וזה יהיה על ידי מצות ביכורים. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבעזר הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה פניקים

לא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב

בעת גזירת המלבושים ברוסיא, שגזרו לשנות המלבושים וללבוש כבגדי הגוים, קם איש אחד, שהיה המתחיל בדבר, ולבש בגדים חדשים כמצווה מפי השלטונות, ובא אל הרה"ק ר' משה צבי מסאווראן זי"ע בלב שמחה, אמר הרה"ק מסאווראן, שעתה נתיישב לו מאי דכתיב בתורתינו הק' שכל העונשים הקשים מנשוא שבתוכחה באים על אשר 'לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב', שנראה ממשמעות הכתוב שעבדו את ה', אך לא משמחה ובטוב לבב, והיה תמוה לו – למה יבואו גזירות קשות אלו שבתוכחה על העדר השמחה שבעבודת ה'. אלא יש לומר שפירושם של הדברים כך הם, שבאמת אינם עובדים את ה' כלל וכלל, אך על העדר העבודה בלבד עדיין יש להמליץ שמקושי הגזירות המוטלות עליהם ע"י השלטונות ראש בל עמם ואנוסים הם להתבטל מעבודת ה', אולם כאשר אינם נעצבים אל ליבם על קושי גזירות אלו, ולא עוד אלא ששמחים בדבר, הרי שוב אין להמלצה זו מקום לחול, ועל כך באה התוכחה הקשה, וזהו: תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך, והיה לך להיות נעצב על זה, ולא די שלא עבדת אלא שעוד היית שרוי בשמחה ובטוב לבב.

תחת אשר לא עבדת את ה"א בשמחה

סיפר הרה"ק ר' חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע: מעשה בכפרי אחד שהיה לו בן שלא רצה בשום אופן ללמוד תורה, ואמנם לא ידע צורת אות אחת, פע"א נסע הכפרי העירה, הביא משם מלמד והבטיח לו שכר הגון על מנת שילמדו את בנו צורת אות, טרח המלמד ועמל קשות זמן מרובה, עד שלימד לבן הכפרי את האל"ף בי"ת עם הנקודות, לימים בא האב לבחון את בנו, לראות אם אמנם יודע הוא את התורה שלמד, הראה לו המלמד על האותיות והנער השיב כהלכה: א' ב' ג', אח"כ המשיך ושאל: מה יש מתחת לאלף, מתחת לבית... והנער השיב כהוגן, עד שהגיעו לאות ה"א, שאל המלמד את הנער: מה מתחת לה"א: שתק הנער ולא ענה מאומה, לא הועילו בקשותיהם של המלמד ושל האב והנער התעקש ולא פצה את פיו, חרה אפו של האב על הבן העיקש, נטל מקל בידו ועמד להלקותו מלקות הגונות, כיון שראה הבן כך, נענה ואמר: אבא, אם אתה אומר להלקותינו אהיה מוכרח איפוא לגלות את הדבר: מתחת לַהֵיי (מאכל הבהמה "שחת" נקרא כן) טמון העגל הגנוב... או אז נתברר שהאב גנב עגל והטמינו מתחת לערימת השחת, וציוה על כל בני הבית לבל יגלו לאיש את הדבר, לפיכך התעקש הבן ולא רצה לגלות מה נמצא מתחת לה"א אשר בסידור, וסיים הרה"ק מאלכסנדר זי"ע ואמר: שזה יש לרמז בפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה" - תחת, פי' אותה הסיבה אשר מ"תחת" לזה שלא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה [כדרך שאומרים מאחורי מעשה פלוני ישנה סיבה פלונית] היא היא אשר בגללה תיענש, כי אפילו אם בעד עצם הדבר שלא עבדת את ה"א בשמחה עדיין אינך ראוי כל כך לעונש, אולם ראוי אתה לעונש בעד המעשה אשר עשית לפני כן, והיא אשר גרמה לכך שתינטל ממך השמחה לעבודת השי"ת, כי אם אינך יכול לעבוד את ה' בשמחה, ברור שמשהו גרם לכך, והיא סימן שאיזה גניבה מסתתרת מתחת לזה...

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

היום הזה ה' כו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך. זה קאי על כל המצות והחוקים, כי בספר זה נכללו כולן כמוש"כ הגר"א ז"ל ריש דברים, עיי"ש. **אולם על דרך צחות נראה** על פי שאמרו בתענית (ט.) בכל אסור לנסות להקב"ה שנאמר לא תנסון חוץ מזו במעשר עיי"ש, לכן אמר בביעור מעשר בערתי כו' וגם נתתי ממנו ללוי כו' עשיתי ככל אשר צותני, לכן השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך כו', ואמר אחר כך אף דבזה מותר לנסות ועשר בשביל שתתעשר, מכל מקום יותר מוטב שתתן בלא שום פניה ונסיון כלל רק לעשות את החקים האלה דייקא, ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך בלי מחשבה זולתי קיום רצון הבורא יתברך.

משך חכמה

□ □ □

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. יש לומר בדרך צחות דהיינו בפרשת כי תבוא נאמרו התוכחות, ובפרשת כי תצא כתיב 'ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה', וזה יש לרמז ברוך אתה 'בבואך', ר"ל שכל הקללות והתוכחה שנאמר בפרשת 'תבא' יהיה ברוך, כי ברוך אתה 'בצאתך', דהיינו בפרשת 'תצא' נאמר ויהפוך ה' אלקיך את הקללה לברכה, וממילא בפרשת כי תצא מבואר הברכה על פרשת תבא שכל הקללות יתהפכו לברכות, וזהו נרמז בהפסוק ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך.

חיי צבי

יהוד"ה

אתה יודוך אחיך

מריחוק מקום וקירוב לב, נשוגר ברכת מזל טוב
לידידינו היקר והנעלה הנכבד רודצו"ח

מוה"ר יהודה לייב
זאלצער הי"ו

אב"י במאנסי יע"א

לרגל שמחת אירוסי בנו ני"ו
למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת

יה"ר שיזכה לראות ולרוות מכל יוצ"ח רב תענוג ונחת דקדושה,
במידה טובה מרובה וגדושה מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת
וכל ברכאן דנפישא

כעתירת וברכת

מערכת "קול התאחדותינו"

דקהל יטב לב דסאטמאר
בני ברק

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוקיך. ובילקוט איתא אין טוב אלא תורה לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר. וצ"ב. ויש לפרש דברי הילקוט עפי"מ דאיתא בגמ' (פסחים ס"ב:) כתוב אחד אומר "עצרת לה' אלוקיך, וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם, ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם, ור"י סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם, עוד איתא בגמ' (שבת ק"ט.) עשירים שבא"י במה הם זוכין בשביל שמעשרין, שנאמר עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ושבשאר ארצות במה הם זוכין בשביל שמכבדים את השבת, ובזה יובנו דברי המדרש: ושמחת בכ"ל הטוב אין טוב אלא תורה, דהיינו ללמוד כל היום וכר' אליעזר שאומר כולו לה', אך אם כן תקשה באיזה זכות יוכלו להתעשר הלא עי"ז לא תוכל לכבד ולענג את השבת כראוי, לכם משה מזהיר לישראל עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר.

(ילקוט האורים)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת. ובמדרש אי' זו מיתת צדיקים, וכבר נאמרו בזה הרבה ביאורים ליתן רמז במקרא על הדרשה הזאת. וי"פ דהנה בכל ספר מחמשה חומשי תורה תמצא כתוב מיתת צדיקים, בספר בראשית נאמר מיתת נח ומיתת האבות, בספר שמות נאמר וימת יוסף וכל אחיו, בספר ויקרא נאמר מיתת נדב ואבוהוא, בספר במדבר נאמר מיתת אהרן ומרים, אבל בספר דברים לא נזכרה מיתת שום צדיק (הגם שנאמר בסוף הספר וימת שם משה, יש שתי תשובות בדבר חדא, שבעת שאמר להם משה רבינו ע"ה פרשה זו עדיין לא היה מת, ושנית, הלא האיש משה עניו מאד ובוודאי לא החזיק את עצמו לצדיק), וזה"פ גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת דייקא בספר דברים וזו היא מיתת צדיקים.

(ליקוטי בשמים)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה. ובמדרש אי' זו מיתת צדיקים, ונראה דהנה באמת מיתת צדיקים אין יכולה ליכתב בתוכחה דאין לה מקום לא בתחילה ולא בסוף, דאיתא בגמ' (בבא בתרא ח:) דבפורעניות וקללות כל המאוחר בפסוק קשה מחבירו, והנה אמרו חז"ל (בבא קמא ס.) עה"פ כי מפני הרעה נאסף הצדיק שהצדיק מת כדי שלא יראה ברעה העתידה לבוא עי"ש, וא"כ איפוא נכתוב מיתת צדיקים בתוכחה, אי נכתוב בתחילה יהא נראה דמיתת צדיקים היא הקלה שבקללות כנ"ל, ובאמת היא שקולה כשריפת בית המקדש כדאיתא בגמ' (ראש השנה י"ח:), ואי נכתוב לבסוף יהא משמע דכל התוכחות והקללות באו בימי הצדיק ואח"כ מת, ובאמת אינו כן כי מפני הרעה נאסף הצדיק כדי שלא יראה ברעה, ולכן אינה יכולה ליכתב מיתת צדיקים בהתוכחה, וז"ש גם חלי וכל מכה אשר לא כתובה בספר התורה הזאת זו מיתת צדיקים, דהוא מכה אשר אין יכולה ליכתב.

(קהלת יצחק)

☆

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה. ובמדרש זו מיתת צדיקים, ויתבאר עפימ"ש בספר חסידים שהקב"ה כותב כל מעשה אדם והדיו הנשאר בקולמוס הוא מקנח בראש הצדיקים שהגיע זמנם ליפטר מן העולם, ולפי"ז כל חלי וכל מכה "אשר לא כתוב בספר" היינו דיו הנשאר אשר לא כתוב, זו מיתת צדיקים שבזה מתים הצדיקים.

(דרוש שמואל)

דורש טוב

ובאת אל הכהן אשרי יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך וגו'. יש לדקדק דמילת היום נראית כמיותרת, דפשיטא דביום ההוא הוא מדבר. **עוד יש לדקדק** דהנה רשיז"ל פי' 'אל הכהן אשר יהיה בימים ההם' - 'אין לך אלא כהן שבימיך', וצ"ב אמאי דייקא גבי קריאת ביכורים הורתה לנו התוה"ק יסוד זה.

ונראה דהנה איתא בגמ' ראש השנה (דף כ"ה) דאפי' אם טעו בי"ד וקבעו החודש בטעות ביום שאינו ראוי לכך, החודש מקודש, שנאמר 'אשר תקראו אותם במועדם', וקרינן בי' "אתם", **והיינו אתם אפילו מוטעין,** ומביא על זה הגמ' הא דאמרו **'אין לך אלא שופט שבימיך'**, דיפתח בדורו כשמואל בדורו, והלכה כמותו. **וכאשר יקבע הוא את החודש כן יקום.**

והנה בזמן הבית אתרמי לפעמים לאיש פרטי שיהיה נראה לו בבירור לקדש החודש לפי ראות עיניו שלא כפסק הבי"ד שבימיו, **וימצא לפעמים לפי חשבונו שכבר היה ראוי שלא לקרות פרשת ביכורים, שהרי אחר סוכות מביא ואינו קורא,** ואם לא היה הבי"ד מעברין את השנה, היה אז כבר אחר סוכות, **אך לפי קביעות הכהן הזה ובית דינו עדיין זמן קריאה הוא, וחייב אדם לשמוע בקולו ולקרא את הפרשה.**

וזה שאמר הכתוב, **"ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם",** ופירש"י **שאין לך אלא כהן שהוא בימיך, וכאשר יקבע הוא כן יתקיים,** דאתם קרינן ואפילו מוטעין, ולזה תאמר אליו הגדתי **"היום"** דייקא, דאף שלפי חשבוני אין חיוב קריאה, אעפי"כ **קראתי היום לפי חשבונך, שעדיין ראוי היום להגדה,** כי אין לי אלא אותך כהן שבימי, **ומיושב שפיר ג"כ אמאי דייקא כאן לימדתה תורה יסוד זה ש'אין לך אלא כהן שבימיך'.**

חתם סופר

וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: (פרק כו פסוק ב)

וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ. שֶׁתִּקַּח מֵרֵאשִׁית כָּל הַפֵּרוֹת אֲשֶׁר תָּבִיא אֶל הַבַּיִת, מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקיךָ נוֹתֵן לְךָ. יְצַוֶּה שֶׁיְּפָרִישׁ הַפֵּרוֹת בַּשָּׂדֶה, וַיִּקָּרֵא עָלָיו שָׁם, וְיביאֵנוּ לְבֵיתוֹ", וְיָשִׂים אוֹתוֹ בַּכְּלִי, רָאוּי לְהוֹלִיכוֹ לְבֵית הַבְּחִירָה. וְלֹא נָתַן הַכָּתוּב שִׁעוּר בָּהֶם, אֶלָּא אֲפִלּוּ גַּרְגִּיר אֶחָד מִכָּל הַמִּין הַהוּא פּוֹטֵר כָּל הַשָּׂדֶה. כְּדִין תְּרוּמָה שֶׁחִטָּה אַחַת פּוֹטֶרֶת אֶת הַכְּרִי.

הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹקיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ: (פרק כו פסוק טז)

הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹקיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת. הִנֵּה הִשְׁלִים מֹשֶׁה לְבָאֵר אֶת הַתּוֹרָה וּלְחַדֵּשׁ כָּל הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ הַשֵּׁם לְחַדֵּשׁ לָהֶם, וְלָכֵן אָמַר הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹקיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים, כִּי בְּבָר הִשְׁלַמְתִּי לְךָ הַכֹּל[ב]. וְהִזְהִיר וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וְהַלֵּב וְהַנֶּפֶשׁ כְּבָר פֵּרַשְׁתִּים (לעיל ו ה).

מעשה חש"ב

א מבואר בדברי רבינו חידוש דין שצותה התורה שיפריש בשדה ויקרא עליו שם, ויביאו לביתו וישים אותו בכלי הראוי להוליכו לבית הבחירה. ואפשר לומר שדייק כן מדכתיב 'אשר תביא מארצך', שלכאורה הרי הוא מיותר, שהיה צריך לומר 'ולקחת מראשית כל פרי האדמה ושמת בטנא'. ומזה מחדש רבינו שלפני שמביא את הבכורים צריך להביאו אל ביתו.

ויש לפרש הטעם שצריך להביאו קודם לביתו, דהנה בכורים נקראו תרומה, כמו שדרשו 'תרומת ידך אלו הביכורים', שנאמר בהן 'ולקח הכהן הטנא מידך'. וכן הביא רבינו לקמן שבכורים אין לו שיעור דומיא דתרומה שחטה אחת פוטרת את הכרי. א"כ אפשר לומר שכמו בתרומה ומעשרות אינו נתחייב עד שיראה פני הבית. הוא הדין בכורים צריכים להביאו לביתו כדי שיתחייב בבכורים.

מחלוקת רש"י ורבינו אם בכורים חובת גברא או חובת קרקע

הנה ברש"י (ד"ה מראשית) כתב "אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליו גמי לסימן ואומר הרי זה בכורים". הרי לנו דעת רש"י שנתחייב בבכורים אפילו אם התאנה מחוברת עדיין לאילן. משא"כ רבינו כותב "שצריך להפריש הפרי בשדה ויקרא עליו שם ויביאו לביתו". משמע שסובר שאינו מתחייב במחובר, וכן צריך שיראה פני הבית.

ב ואפשר לומר דנחלקו רש"י ורבינו האם בכורים חובת גברא או חובת קרקע, דהנה דעת רש"י דבכורים חובת גברא היא, ולכן אין הפירות טבל לפני הפרשת בכורים. ולא דמי למעשר שחובת קרקע היא, ולכן הוה טבל לפני ההפרשה. כמו שכתב רש"י (גיטין מז: ד"ה מדאורייתא לא) "**יכיון דבכורים מצוה דרמיא עליה היא,** ולא טבלי לאסור פירות באכילה, מיחייב ליקח ולהביא, ולא דמי למעשר דאפילו למאן דאמר אין קנין לא מחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים, דמעשר טביל ואסור ליה באכילה, ולאו מצוה דרמיא עליה הויא, עכ"ל רש"י". אמנם דעת רבינו (בחידושיו עמ"ס גיטין שם) שבכורים חובת קרקע היא, שכותב וז"ל "מה שפירש (הירנו רש"י) משום דבכורים כחובת הגוף הן, אינו מחוור, עכ"ל".

וא"כ אפשר לומר דרש"י לשיטתו שבכורים חובת הגוף, הרי הוא חייב אפילו כשהפרי מחובר באילן, וכן אינו צריך להביאו לביתו, אמנם רבינו לשיטתו שחובת קרקע היא, ומדמהו לתרומה, צריך להפרישו מהאילן ולהביאו לביתו כדין תרומה, שצריך להיות רואה פני הבית.

והנה רש"י הביא ראיה לשיטתו שבכורים אינו חובת קרקע כמו מעשרות, כיון שמותר לאכול הפירות אפילו לפני הפרשת בכורים ואינו טבל. ונראה פשוט בדעת רבינו שאע"פ שחולק על רש"י וסובר שבכורים חובת קרקע היא, מ"מ יודה שבכורים אינו טובל, כפי המבואר בהדיא במשנה (בכורים פ"ב מ"ג). [דאלמלא היה דעת רבינו שבכורים הוה טבל היה כתבה בהדיא, אע"כ שבזה אינו חולק]. ואפשר לומר הטעם שאע"פ שבכורים חובת קרקע היא מ"מ אינו טובל, משום שחיוב בכורים הוא על שבעת המינים, ואין כל השבעת מינים מתבשלים בפעם אחת, לא רצה הקב"ה למנוע מלאכול מין הפרי שנתבשל עד שיתבשלו כל המינים ויביאו מהם בכורים, לכן גזה"כ שבכורים אינה טובלת.

רש"י מפרש 'היום הזה', מאי היום הזה הלא כבר קבלו את התורה לפני ארבעים שנה, אלא לומר לך שבכל יום יהיו מצות התורה חדשים בעיניך כאילו היום נצטוו עליהם. והנה אפ"ל הטעם שרבינו אינו מפרש כרש"י, משום ש'היום בה"א הידיעה, הכוונה על יום מיוחד, ולפי רש"י אינו קאי על יום מסויים. לכן מפרש רבינו 'היום הזה', כיון שעתה סיים לבאר להם התורה ולצוות להם כל המצוות. לכן אמר 'היום הזה' כי היום גמר לחדש להם כל החוקים והמשפטים. [ושפיר הוה יום מסויים].

וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: (פרק כו פסוק ב)

וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ. כְּפִי פְּשׁוּטוֹ, יַזְהִיר שֶׁלֹּא תַקְרִיב בִּכּוּרִים בְּאֶחָד מִשְּׁעָרֶיךָ, מִשֶּׁנִּבְחַר הַבַּיִת. כִּי כְּמוֹ שֶׁהִזְהִיר בְּשְׁחוּטֵי חוּץ בַּקָּרְבָּנוֹת, כֵּן יַזְהִיר בַּבִּכּוּרִים. אֲבָל חוֹבַת הַבִּכּוּרִים לְאַחַר שֶׁנִּבְנָה וְחָלְקוּ מְיָד, כְּדִבְרֵי רַשִׁ"י (בְּפסוק א).

וּבְסִפְרֵי (כָּאן) 'וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם', זֶה שִׁילֹה וּבֵית עוֹלָמִים. וְשָׁמָּא יֹאמְרוּ כִּי הַבָּמוֹת אֲסוּרוֹת בִּשְׁנֵי הַזְּמַנִּים הָאֵלּוּ, אֲבָל גַּם בְּנוֹב וְגִבְעוֹן יַקְרִיבוּ הַבִּכּוּרִים, אֲבָל בְּבָמַת יָחִיד אֵינָן קְרֵיבִין, דְּמִזְבֵּחַ כְּתִיב. וְאוֹלֵי מִמָּה שֶׁכָּתוּב (שמות כג יט) 'רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֱלֹקֶיךָ', לֹא קָרְבוּ בְּאֹהֶל וּבַמִּשְׁכָּן, אֶלָּא, בְּשִׁילֹה שֶׁהָיָה שָׁם בֵּית אֲבָנִים וּבְבֵית הָעוֹלָמִים[1].

מעשה חש"ב

והנה לכאורה יש עוד שני מצוות שעדיין לא נצטוו מצות 'הקהל', ומצות 'כתיבת ספר תורה'. ואיך אמר להם שהיום גמר לתת להם כל המצוות. ואפשר לומר כוונת רבינו 'השלים משה לבאר את התורה ולחדש כל המצוות', היינו שהשלים ללמוד עמהם כל מצות עשה ולא תעשה שמחוייב כל אחד מישראל לקיימה, אבל מצות הקהל אינה מצוה חדשה, רק מצוות הקהל מטרתו שיחזרו על התורה שנתנה להם כבר, כמו שאמרו אנשים באו ללמוד ונשים באו לשמוע. וכיון שלא נתבאר שם מצוה חדשה שלא נתפרשו עד כה, שפיר נקרא שנשלמה הכל לפני זה. וכן מצות כתיבת ספר תורה, המצוה לכתוב כל המצוות שנצטוו כבר. ולכן שפיר נקרא שהיום הזה השלים לבאר התורה ולחדש כל המצוות אשר ציוו השם.

ג דעת רבינו שהאיסור להקריב ביכורים מחוץ למקום המקדש, הוא רק משנבחר מקום המקדש. אבל קודם לכן היה מותר להקריב ביכורים אפילו בבמת יחיד. כמו שמצינו בשחוטי חוץ לענין קרבנות שכתוב בתורה (יב יג–יד), 'השמר לך פן תעלה עולתיך בכל מקום אשר תראה, כי אם במקום אשר יבחר ה'. שהאיסור להקריב קרבנות מחוץ למקום המקדש הוא רק מאז שנבחר מקום המקדש.

ד דעת הספרי שהתורה משמיענו דאסור להקריב ביכורים לפני שנבחר מקום המקדש. ורבינו מסתפק בכוונת הספרי, האם בא רק למעט הבאת ביכורים בבמת יחיד, אבל בנוב וגבעון שהיה במה גדולה היה מותר להביא ביכורים. או גם ממעט הבאת ביכורים בנוב וגבעון, הואיל ולא היה שם בית של אבנים, ואין מביאין ביכורים אלא 'לבית' של אבנים. ולכן הבאת ביכורים נוהגת רק בשילה שהיה בית של אבנים, ובית עולמים.

ה **העולה מן האימורין:** לפי דעת רבינו [לפי פשוטו] מש"כ 'אל המקום אשר יבחר ה"א', הוה ריבוי, שבא לרבות שכל זמן שלא נבחר מקום המקדש, והבמות היו מותרין, היה מותר להקריב ביכורים אפילו בבמת 'יחיד'.

אבל לדעת הספרי מש"כ 'אל המקום אשר יבחר ה"א' הוה מיעוט, שאין מקריבים בכורים אלא בשילה ובית עולמים, ורבינו מסופק בדעת הספרי, האם בא למעט רק במת 'יחיד', אבל בבמה 'גדולה' שהיה בנוב וגבעון היה מותר להקריב ביכורים. או שבא למעט אפילו במה גדולה, ורק בשילה ובבית העולמים היו מקריבים ביכורים, שאין מביאין ביכורים אלא ל'בית' של אבנים'.

ו הנה בשלמי שמחה נמי כתוב (ראה, פרק טז פסוק יא) "ושמחת לפני ה' אלקיך וגו' **במקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם**", וכן במצות לא להיראות ריקם כתוב (שם פסוק טז) "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך במקום **אשר יבחר**", וכתב רבינו (שם פסוק יא) "ולא ידעתי אם לומר, כי לאחר שיבנה בית המקדש, לא נאסף להקריב קרבנות הרגלים, אלא במקום ההוא אשר יבחר ה', כטעם שיאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך'. או שיבואר כאן, שלא יתחייבו לעלות לרגל, עד אשר יבחר השם מקום לשכנו שם". פירוש, שרבינו מסתפק האם כוונת הכתוב '**במקום אשר יבחר**' להורות שלאחר שיבנה המקדש לא יאספו אלא במקום ההוא, אבל עד אז יתאספו בשאר המקומות. או בא להשמיע שלא יתחייבו כלל בעליה לרגל עד שיבחר ה' מקום למקדשו.

והנה ב' האופנים בביאור הכתוב הם כמו שני האופנים שביאר רבינו כאן בהקרבת ביכורים. שאופן הא' הוא כפירוש רבינו ע"ד הפשט שהאיסור להקריב בכורים חוץ למקדש הוא רק משנבחר המקדש, אבל קודם לכן היה מותר להקריב אפילו בבמת יחיד. והאופן השני הוא כמו הספרי שאסור להקריב ביכורים לפני שנבחר מקום המקדש.

ולפי האמור שהסברא לומר שלא התחייבו לעלות לרגל רק כשהיה בית המקדש, הוא כמו דעת הספרי בבכורים, שאסור להקריב בכורים לפני שהיה בית המקדש, א"כ לפי"ז יהיה לנו מקור למש"כ רבינו (פרק יב פסוק ח) עה"כ 'לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום', שרק מי שהיה רוצה לאכול בשר היה צריך לבוא למשכן לשחוט שם, אבל אם אינו ורצה לאכול בשר, ליכא חיוב לבוא למשכן "ואפילו ברגלים לא נתחייב לבוא שם". ומהיכן המקור לזה, ולפי האמור המקור הוא מהספרי.

אמנם לכאורה בספרי לענין ביכורים מפרש 'זה שילה ובית עולמים', ושם כתב שלא יתחייבו לעלות לרגל עד שיבנו בית המקדש בירושלים, ולא נזכר 'שילה', אפשר לומר דשאני ביכורים שנאמר גם, 'ראשית בכורי אדמתך תביא **בית ה'**', ובשילה היה בית של אבנים, ורק הירעיה היתה של המשכן. משא"כ בשלמי שמחה ובמצות עליה לרגל לא נאמר 'בית ה'', רק 'המקום אשר יבחר ה', וזהו רק בבית המקדש בירושלים.

כי תדור נדר וכו' לא תאחר לשלמו (ב)

(דברים כג, כב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשת פ' תצא התחלנו לבאר על מה שמצינו בכתובים (דברים כג, כב) **כי תדור נדר לה' אלקיך לא תאחר לשלמו** וכו' **וכי תחדל לנדור לא יהי' בך חטא**. בענין אימתי אסור לנדור ואימתי מותר לנדור, או אף מצוה לנדור, ובמשך המאמר גם נבוא בעז"ה לבאר אמאי מתירין נדרים דייקא בערב ראש השנה, וענין אמירת כל נדרי בכניסת ליל הקדוש, וכעת נמשיך בס"ד בענין המצוה לשאול על נדר.

והנה, מי שנדר על איזה ענין, יש 'מצוה' לשאול על נדרו, וכמש"כ ה'רמב"ם' בסוף הל' נדרים (פי"ג הכ"ה): "אמרו חכמים כל הנודר כאילו בנה במה ואם עבר ונדר **מצוה להשאל על נדרו** כדי שלא יהא מכשול לפניו" וכו', עי"ש.

והמקור הוא במס' נדרים (נט.): "בשלמא קונמות **מצוה לאיתשולי עליהן** משום דרבי נתן, דאמר רבי נתן הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקטיר עליה". וב'ילקוט שמעוני' (פרשת מטות אות תשפ"ד) איתא: "אמר משה כי תדור נדר לה' לא תאחר לשלמו, ואם נדר ילך אצל חכם ויתיר לו ממה שקרינן בענין וידבר משה אל ראשי המטות", עיי"ש, ופירש ב'זית רענן' [לבעל מגן אברהם] פירש: "דהיינו שלגבי נדר להקדש כתיב לא תאחר לשלמו, ואם נדר **דבר אחר** ילך אצל חכם ויתיר לו", עי"ש.

והגר"ש קליגער ז"ל בספרו 'נדרי זריזין' (נדרים עג. ד"ה והנה) כתב: די"ל שכיון שהנודר כאילו בנה במה, והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן, א"כ כל רגע ורגע שמשהה את הנדר עושה עבירה" וכו', עי"ש. ושם ב'נדרי זריזין' (חלק ג סימן ר"ג אות ב') ביאר: "שהמצוה להישאל על נדרו היא רק מדרבנן ולא מדאורייתא, וכדמשמע מלשון הרמב"ם הנ"ל שהמצוה להישאל זהו רק כדי שלא יהא מכשול לפניו, ומבואר משמע מזה דהוי מכח גזירה דרבנן גרידא", עי"ש, אולם שם (בשו"ת לש"ס פרק ה סימן ג' אות כ"א) כתב דמן התורה מצוה על הנודר להישאל על נדרו, עיי"ש.

וכן פסק המחבר (סימן ר"ג סעי' ג'): "הנודר כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות והמקיימו כאילו הקריב קרבן, שטוב יותר שישאל נדרו" וכו', עי"ש. ואדרבה מי חושש לבטל נדרו, מבואר בשו"ת 'חוות יאיר' (סימן ט"ו): "וקבלתי שהנמנע מלהתיר נדריו של רשות הוי כמחוסר אמונה בקבלת רז"ל, מאחר שאין היתר נדרים מפורש בקרא כבגמרא דחגיגה (י.) דפורחין באויר", עי"ש.

אולם יש ראשונים הסוברים דאין להתיר נדרים אלא לדבר מצוה, וכמו שהביא ה'רמב"ן' סוף הלכות נדרים והר"ן נדרים (כב:) בשם מר יהודאי שהחמיר בנדרים והשוה אותן לשבועות, שלא להתיר אותם אפילו בפתח אלא לדבר מצוה שמתירין אותם וכו' כגון שימת שלום בין איש לאשתו וכעין ארבעה נדרים וכו', עי"ש. וכן כתב ה'ריב"ש' (סימן תמ"ד, וב"י העתיקו בסוף סימן ר"ל) וז"ל: "אכן הזהרו בהיתר השבועות **והנדרים** מאד שאין ראוי להתירן בזמן הזה כ"א לדבר מצוה, כי כן כתבו הגאונים ז"ל כגון מלתא דאית בה תקנתא, או מצוה כגון עשית שלום בין איש לאשתו וכגון שלמא דצבורא" וכו', עי"ש.

ובשיטת הרמ"א יש לדון: דבסימן ר"ג סעי' ג' מבואר דהסכים לדעת המחבר דטוב לשאול על נדרו, ורק 'בשבועות' לא ישאל עליו אלא מדוחק, אולם בסימן ר"ל סעי' א' כתב הרמ"א דלא ישאל לכתחילה על נדרים,

וב'בית הלל' יו"ד סימן ר"ג כבר האיר שדברי הרמ"א סתרי אהדדי, וכתב שאפשר לדחוק דמה שכתב הרמ"א בסימן ר"ל שלא ישאל אלא מדוחק קאי רק על **שבועות** ולא על נדרים, דאילו על נדרים נשאלים גם שלא מדוחק, ולזה סיים הרמ"א ועיין לעיל סימן ר"ג ששם נתבאר שיש חילוק בין נדר לשבועה.

ועי"ש שלא ראינו בזמן הזה לשום מורה שיאמר למי שנודר נדר של רשות שילך להישאל על נדרו מחמת שעובר על דברי חכמים, שהנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו, וזהו משום דאף שלענין לכתחילה נהגו שלא לידור, מכל מקום אם עבר ונדר נוהגים שלא למחות ולגעור בו, כיון שיש ראשונים שסוברים שבימי הגאונים החמירו שלא להתיר שום נדר כמו שהביא הר"ן, לכך נהגו בזמן הזה לעשות כעין פשרה ולהתיר נדרים רק כשירצה הנודר, עיי"ש.

ובהגהות 'יד שאול' להגאון בעל שואל ומשיב ז"ל (יו"ד סימן ר"ל, נדפס בילקוט מפרשים מהדורת מכון ירושלים) כתב: "שבאמת מעיקר הדין ראוי להישאל על נדרים, וזהו האמור ברמ"א סימן ר"ג סעיף ג' שעל נדרים נשאלים גם לכתחילה, אלא שכיון שנהגו עתה לעשות מהחרטה פתח, וזהו בשביל עמי הארץ שלא יקלו ראשם בנדרים ושבועות, ממילא אין חילוק בין נדר לשבועה וגם על נדרים אין נשאלים לכתחילה כמו על שבועות", עיי"ש.

וה'ים של שלמה' (יבמות פרק יג סימן ט"ז) כתב: "דאף שאמרו בגמרא שמצוה להישאל על הנדר והנודר כאילו בנה במה, והמקיים כאילו הקריב עליה קרבן, מכל מקום מי שרוצה לנהוג במידת חסידות כרבי יהושע בן לוי שלא נשאל על נדרו מעולם, וכדאיתא בכתובות (עז:) הרי זה צדיק גמור, ואפילו מי ששואל לפעמים על נדרו להתירו ,מ"מ אם רואה שיש יראת השם ומגדר מלתא לא ישאל על נדרו", עיי"ש.

ומרן רביה"ק ז"ל בספרו 'ויואל משה' במאמר ישוב ארץ ישראל (אות ע"ה) העיר, דמבואר מהדין הזה דמצוה לשאול על נדרים דאם יש חשש תקלה אף דמבטל מצות עשה מצוה לעשות כן, וזל"ק: "והנה כל הנודר חל עליו ל"ת ועשה דאורייתא דלא יחל דברו וככל היוצא מפיו יעשה, ובזה ששואל על נדרו מפקיע עצמו מל"ת ועשה ואינו מקיימם, ובכל מקום אסור להפקיע עצמו ממצוה דאורייתא שחלה עליו, וכאן אדרבה אם אינו מפקיע עצמו מן המצוה נקרא עי"ז רשע, ויותר מזה שאם מקיים את העשה ולא תעשה ונתברר שלא בא לידי מכשול, מ"מ נקרא רשע עבור שקיים אותו העשה ול"ת שיכולה להביא לידי מכשול, ונמצא דלפעמים נקרא רשע עבור שקיים המצות שיכולים להביא לידי מכשול, הגם שאין לדמות כל הענינים זה לזה וכו', ועי"ש דמסיק לפי"ז לבאר שיטת ר"ח דאין מצות ישוב א"י, דראה דאיכא למיחש טובא לתקלה, יען שרוב בני אדם אינם יכולים לעמוד בתוקף האזהרות והחומרות שבא"י, לכן דעתו ז"ל שאין בזה מצוה להביא עצמו לידי חיוב, או אפילו להפקיע עצמו מן החיוב שפיר דמי במקום דאיכא למיחש לתקלה", עי"ש.

ומש"כ דעיקר טעם הרמב"ם הוא שמא יכשל, מבואר ברדב"ז על הרמב"ם (שבועות פי"ב הי"ב) "דלהרמב"ם מצוה להישאל דוקא אם הוא ירא שמא יבא לידי מכשול, דאז אם מקיים נדרו ואינו שואל עליו הוי כאילו הקריב עליה קרבן על הבמה, אבל אם ברי לו שלא יבא לידי מכשול אם רצה לקיים יקיים", עי"ש, ובמהרי"ק (שורש נב) כתב בחד מהלך: "דכיון דהמצוה להישאל היא רק מחשש שמא יעבור על נדרו, ממילא אם ברור שלא יעבור על נדרו, כגון אם יבוא אליהו ויאמר שלא יעבור על נדר זה באמת אין מצוה להישאל".

וב'שפת אמת' (יו"ד סימן ר"ג סעיף ג') מדייק מלשון הרמב"ם והסמ"ג, שהטעם שטוב להישאל על נדרו זהו כדי שלא יבוא לידי מכשול, דמשמע שכשמוכן הוא לקיים את נדרו מיד באמת עדיף שיקיים את הנדר משישאל עליו, דכשמקיים את הנדר הרי מקיים הוא בכך מצות התורה ד'מוצא שפתיך' 'ולא יחל' ולכן מוטב לקיימו מלהישאל עליו, ורק כשאינו עומד לקיים מיד בכה"ג צריך לתקן את האיסור ע"י שישאל, וצריך עיון למעשה אם טוב להשאל אם יכול לקיים עכשיו", עי"ש.

אולם זוהו דוקא לשיטת הרמב"ם, י"א דאם יכול לקיים נדרו יקיים נדרו וליכא מצוה להישאל, אולם בכמה ראשונים מבואר בהדיא דמצוה בכל אופן להישאל, וכן סתימת השו"ע דלא הביא סיום דברי הרמב"ם שטעם המצוה להישאל זהו כדי שלא יהיה מכשול לפניו, אלא כתב ש"טוב יותר שישאל על נדרו", ומשמע בכל אופן טוב יותר שישאל.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

מאת הג"ר יחזקאל שרגא שטיין שליט"א מרבני בוללינו ומסב"ג

תהלה לדוד (ב)

פתיחה

בימים אלו שהמנהג הוא להרבות באמירת תהלים כנתבאר בארוכה במאמר הקודם, רבים משתאים ומתקשים במה שבעת אמירת מזמורי תהלים אינם מוצאים בה התפילה והבקשה על הצרה והישועה שנצרך לו כעת מהשי"ת, וננסה לבאר בזה כמה מהלכים ויסודות איך לקשר המזמורים שאומרים עם הקושי שעובר עליו, ונתחיל מלמטה למעלה.

מהלך א'

שהרבה נוהגים כן, שאומרים המזמורים כמו שהוא, מבלי להכנים בהמזמורים הרגש של מצבו שהוא נמצא בו, והעיקר הוא שמעמיק הרגשותיו בתפילת היהי רצון **שלאחר האמירת תהלים**, (שנתחבר ע"י המקובל ר' נתן נטע מהנובהר זצ"ל הי"ד, תלמידו של רבינו המהרש"א ובתורת הנסתר מור' חיים הכהן מארם צובא בעל טור ברקת וכן מהרב נתן שפירא, והוא חיבר את הספר הידוע שערי ציון ומשם נתפשט התפילה בכל הסידורים ובכל ספרי תהלים) **והבקשות שאינם נמצאים** בהתפילה בהדיא יכולים להוסיף בעצמו כפי צחות לשונו, שבזכות אמירת תהלים ימלא השי"ת את בקשתו.

והנה אף שכל דבר שבקדושה שעושים הוא חשובה לפני הקב"ה, וכל בקשה שאיש הישראלי מבקש מהשי"ת עולה למעלה, מ"מ הא עיקר הכוונה באמירת תהלים שיעלה לפניו ית' בקשתינו בהתיבת שנתחברו ברוח הקודש ע"י דוד המלך, **ובפרט שידוע מספרי קדמונים וספרי חסידות דדוד המלך חיבר ותיקן את ק"נ מזמורים תהלים כדי שכל אחד ואחד ימצא שם את בקשתו**, ולפי"ז, ע"כ המכוון צריך להיות שנתפלל מהשי"ת על בקשתנו הפרטיות בשעת אמירת מזמורי תהלים, ולא שנאמר המזמורים כלחש וסגולה, ורק לאחר אמירת המזמורים להתחיל אז להתפלל, דאם עיקר מקום הבקשה הוא אחר אמירת המזמורים א"כ למה הצריך דוד המלך להכנים כל הצרכים והמצוקות שיש לאיש הישראלי בתוך המזמורים, ישאר המזמורים רק להמאורעות שהי' בימי דוד כפשטות הדברים, ויהי' מסוגל לכל מיני ישועות ע"י אמירתם סתמא מבלי כוונה מיוחדת, דהעיקר הוא להתפלל אח"כ מה שצריך לו בזכות אמירת מזמורי תהלים.

וידועים דברי הרד"ק הובא במאור ושמש פ' משפטים, וז"ל: כתב הרד"ק בסוף מזמור ע"ב, כי דוד המלך ע"ה היה מתפלל על כל הענינים שצריכים ישראל עד ביאת משיחנו, **על החולים שיתרפאו ועל הבריאים שלא יחלו ועל פרנסתם שיתברכו ולבטל מהם כל הגזירות קשות.**

מהלך ב'

בכל מקום בו נמצא בקשה הוא מעמיק שם הרגשים שלו לאור המצב שהוא נמצא בו, וכדהזכרנו במאמר העבר, דצורת אמירת תהלים הוא לומר התיבת של דוד המלך עם ההרגשים של עצמו, דעי"ז יש בו שני מעלות של תפילה, דהיינו שאומר התיבות שנתחבר ברוח הקודש, עם הרגשים של עצמו מעומק לבו, ונמצא דהתיבות חיים אצלו, בבחינת בא אתה וכל ביתך אל התיבה.

ומה"ט **מצינו קרוב למאה פעמים בספר תהלים תיבת 'נפש' 'נפשי' וכדומה**, בערך ע"ה פעמים מצינו בספר תהלים תיבת 'נפשי', ועוד עשרות פעמים תיבת 'נפש' ו'נפשו'. והענין בזה יובן עפ"י הנתבאר דהספר תהלים ניתנה לישראל לשפוך את הנפש לפני ה', דהנפש הוא מקום בו נמצא ההרגשים של האדם, וכדי לקשר את ההרגשים להשי"ת בתפילה תקוה שבח והודאה והלל, ניתנה לנו את ק"נ מזמורים אלו, לקיים את מאמר חנה שאומרים בהפטורה ביום ראשון של ראש השנה, ואשפוך את נפשי לפני ה'.

כדי להתחבר עם מהלך זה, צריך לידע דכל צרה שהי' לדוד יכול לכוון לצרות עצמו, וכן מצינו ברש"י מ' י"ח: כל עני ואביון שבתהלים אינם אלא ישראל, ומצינו בתהלים הרבה פעמים תיבת **'עני'** (ט' י' י"ב כ"ב כ"ה ל"ד ל"ה ל"ז מ' ע' ע"א פ"ב פ"ח ק"ז ק"ט).

וכן כל מקום בו מוזכר 'אויב' ו'שונא' הכוונה להקליפות העומדים נגד האדם עצמו להחטיאו, ועי"ז להרחיקו מהשי"ת ועי"ז יהי' נמצא בתוך הסתר פנים ועי"ז הוא עומד

לקבל כל הצרות ח״ו, וכ״ז נכלל בתוך כל תפלה שמתפלל לינצל מאויבים, דהיינו הקליפות והס״א וכל כוחות הרע הנמצאים בבריאה, שהם השונאים לכנס״י בכלליות ולכל אחד מנשמת ישראל בפרטיות, וכשינצל מהם אזי במילא ינצל מכל מכשול ומכל פגע רע.

מהלך זו עדיף מהמוקדם, כיון שהוא מתפלל בעצם המזמורי תהלים שבהם התפלל דוד להשי״ת. ולא שאומר המזמורים ומוחו ולבו בל עמו רק כשגומר המזמורים הוא מבקש את צרכיו בזכות המזמורים. אולם עדיין אינו בשלימות, דכיון דמתחבר רק אל המזמורים והפסוקים בם נמצא בקשה, ובאמת רוב תהלים הוא כשמו כן הוא הילולים, כלומר שירות ותשבחות הלל והודאה, ועוד כמה ענינים וכדלקמן, וכדי שנוכל להתחבר עם כל המזמורים וכל הפסוקים יש להקדים הקדמה כלליות בעיקר הגישה לתפילה.

מהלך ג׳

בהשקפה ראשונה נראה לנו דתפילה הוא עצה ומהלך דכשחסר לנו איזה דבר ורוצים להשיגו, וכיון שאנו מאמינים דהשגת דבר תלוי רק בהשי״ת לבדו ואין שום אחר יכול לעזור לנו למלאות החסרון שלנו, ולכן אנו עומדים לפניו בתפילה ובקשה שיתן לנו מחסורינו, ולפי הבנה זו הישועה הוא המטרה והתפילה הוא האמצעי להגיע להישועה, וכשהחסרון הוא דבר גשמי נמצא משתמשים עם ענייני רוחניים בתפילה כדי להשיג ולקבל צרכיים גשמיים.

והאמת הוא להיפך דהתפילה הוא התכלית, והחסרון והצרה שיש לו הם אמצעים שיפתח לבו להשי״ת ויתפלל, וכמאמר חז״ל (ויבמות סד.) מפני מה היו אבותינו עקרות מפני שהקב״ה מתאווה לתפילתן של צדיקים, כלומר החסרון הי׳ אמצעי להגיע להתכלית שהוא תפילה, וכן הוא אצל כל אדם וכל חסרון וצער שיש לו, כולם הם אמצעים לקרבו להשי״ת.

וז״ל המבי״ט בספרו בית אלקים שער ב׳: כי לא היתה תכלית התפלה כדי שיענה, אלא להורות שאין בעולם למי שראוי להתפלל אלא לאל ית׳, **ולהכיר שהוא חסר מכל וכל בזה העולם ואין מי שימלא חסרונו אלא הוא ית׳**, ומספר לפניו חסרונותיו להורות זה הענין, וסוף השכר לבוא, אבל לא שתהיה התפלה לתכלית השגת המבוקש, שנראה שאם היה יודע שלא יהיה נענה באותה התפלה לא היה אומר אותה.

ביתר ביאור, למה התפילה הוא תכלית:

דתכלית האדם בעולם **(א)** להכיר שהוא נברא **(ב)** ויש רק בורא אחד בעולם. והנה גדרו של נברא הוא מציאות שאין יכול לסדר בעצמו, ואין לו שום כוחות עצמו לצאת מצרה וחסרון, ולאידך גיסא גדרו של בורא הוא שהוא עושה הכל, והוא כל יכול, והוא מטיב לכל ברואיו, דהא רק מחמת מדת הטבה שלו כביכול ברא את כל הבריאה.

בשעת התפילה האדם מבטה בפיו כל הני יסודות שבעבורם נברא, **בחלק הבקשה והודאה** הוא מכיר ומבטא שאינו יכול בעצמו, **ובחלק השבח בקשה והודאה**, הוא מבטא גודל כוחו של השי״ת איך הוא בעל הכוחות כולם ואיך הוא מטיב עם כל בריאיו ובפרט עם עמו ישראל.

נמצא דע״י התפילה האדם עוסק בדבר שהוא התכלית שבעבורו נברא, וכל החסרונות שיש לאדם הוא להוליכו למקום שיצטרך להגיע למצב שתפילתו יהי׳ באמת בכל לבו, ומובן שפיר איך התפילה כשלעצמו הוא התכלית והחסרונות הוא האמצעים.

וזהו הביאור איך תפילה מועיל להשיג בקשתו, דהרבה נתקשו בזה, הלוא אין לפניו ית׳ שום שינוי רצון ח״ו, וכיון דהחסרון הי׳ ע״י השגחה מהשי״ת בסיבה מיוחדת מה נשתנה כשהתפלל האדם ע״ז, והתשובה הוא **דהאדם נשתנה ע״י תפילתו** דהגיע להתכלית שבעבורו נברא, שהוא ההכרה מליאה שהוא אינו אלא נברא ומצד שני השי״ת הוא הבורא הכל יכול, וכיון שהגיע להתכלית מעתה הוא כבר מוכשר להשיג את מבוקשו.

ביתר הרחבה:

כשהנברא בטל להשי״ת אז יש לו הכל, דהשכינה שורה עליו, ובמילא יש לו סיעתא דשמיא, כל הצרות והחסרונות מתחיל כשהוא מנותק מהשורש שהוא השי״ת וחושב שיכול לסדר בעצמו, תפילה מקרב את האדם להאמת לאמיתו שהוא אינו יכול, והשי״ת יכול, ועי״ז נתבטל להשי״ת ואז הוא מוכשר כבר להשיג כל מבוקשו.

ומעתה נחזור לענין אמירת תהלים:

כבר הארכנו במאמר הקודם דרוב רובן של מזמורי תהלים הם ג׳ שלבים, **(א)** דוד המלך מפרט את צרותיו איך שאין לו כלום ברוחניות ובגשמיות ואיך אינו יכול לסדר בעצמו, **(ב)** הוא נושא עיניו להשי״ת בתפילה ובטחון ותקוה, **(ג)** הוא

משבח ומודה ומהלל את השי"ת. הצד השוה שהני ג' שלבים דהוא מבטא את תכלית הבריאה, דהיינו: שהאדם יכיר שהוא בעצמו אינו יכול כלום, והשי"ת הוא כל יכול ומטיב לכל.

כשהאדם קורא בפסוקי תהלים ומתחבר נפשו והרגשותיו להתיבות הוא מקבל הכרה זו, ומה"ט מזמורי תהלים מסוגל לכל הישועות רוחניות וגשמיות, דכשנפש האדם חוזר למקום שצריך לימצא הוא במילא מוכשר לכל הברכות והישועות שצריך לו.

תמצית היוצא:

כשאדם מהפש פסוק ותיבה בתהלים בו ביקש דוד המלך על אותו חסרון שיש לו, הוא באה מחמת חסרון ידועה, שחושב שהדרך לקבל ישועה הוא לבקש ולהודיע להשי"ת החסרון שיש לו, וגישה זו אינו נכון דהשי"ת בלא"ה יודע את מבוקשו, אלא האמת הוא דהדרך לקבל ישועה הוא, שיגיע האדם בתפילתו להכרה כללית, בחוסר יכולת שלו, ובגודל יכולת של השי"ת, ואז הוא מוכשר לקבל כל הברכות.

[ואף שבודאי מצינו בספרי קדמונים, רבינו יונה, של"ה הק', ועוד הרבה תלמידי בעש"ט, דצריך לפרט להשי"ת כל צרכיו, וכ"כ הפוסקים לפרט את צרכיו בסוף שמונ"ע, המכוון הוא ג"כ כנ"ל דע"י שמפרט להשי"ת את בקשתו הוא מבטא בפיו ההכרה שאינו יכול והשי"ת יכול, ומצד זה ובזכות זה הוא מוכשר לישועה, ומזה ומזה על תנח ידיך, כלומר הן להרבות בתהלים שהוא תפילה כללית והן לפרט צרכיו בכל עת ועידן באופן פרטי, ולא באנו אלא לבאר כאן הגישה לפרקי תהלים שהוא צורת התפילה באופן כללי].

ס"ח: מצינו ג' מהלכים איך לומר תהלים כשנצרך לישועה, **א'** קורא מזמורי תהלים כסגולה, ואח"כ הוא מבקש צרכיו, אם ביהי רצון הקבוע של השערי ציון, אם בשאר תפילות כל אחד כפי צחות לשונו. **ב'** בעת שקורא מזמורי תהלים ומגיע למקומות בו התבטא דוד המלך בקריאה של בקשה או ביטוי של גודל צרותיו שם הוא מוצא את עצמו ומכנים שם הרגשותיו. **ג'** כל מזמורי תהלים אף שאינו מקושרים במיוחד עם הצרה שיש לו, מ"מ הם מוכשרים לקרבו להשי"ת ע"י הכרתו בחסרון עצמו ובגדלות השי"ת, ואף שאינו מכוון על צרותיו הפרטי עכ"ז הוא נושע ע"י אמירת תהלים מצד דנתקרב להשי"ת באמירת המזמורים, והנתקרב להשי"ת זוכה מאליו לכל הברכות אף שלא ביקש בפרטיות על מה שצריך.

בסיום דברינו:

יש לציין דאמירת תהלים אפי' כשאינו יכול לכוון פי' המילות מ"מ הוא חשוב לפני השי"ת, וז"ל האמרי פנחס סדר היום אות קכ"ב: אמר לאדם אחד בשעה שייצר לו לגמור תהלים בלי הפסק, וקבל לפניו **שהוא טרוד כל כך שאינו יכול לכוון כלל אפילו פירוש המלות**, והשיב אדרבא בשעת טירדא כזאת דוקא יש לשפוך שיח לפני השי"ת ולומר אני טרוד ואין לי לב כלל לכוון, הנני אומר לפניך רבש"ע התיבות הקדושות שנאמרו ברוח הקודש ואתה בעצמך תפעל בהם מה שאני צריך, כי אני איני יכול כלל, משא"כ כשסומך על מה שיכול לכוון פירוש המלות הוא מחשיב את עצמו ליש וכו'.

עוד שם: גם אמר וכי איך אפשר שלא יצאו עכ"פ איזה תיבות בכוונה, והרב ז"ל אמר בענין תפילה בזה"ל: **אם אומרים חמשים תיבות בתפילה בכוונה, וכי אין די.**

וז"ל הפלא יועץ ערך תהלים: ואף כי אין אתנו יודע עמקן ורומן של דברים, **ויש אשר לא ידע מאי קאמר, אפילו הכי הדברים פועלים ועושים פרי למעלה ומעשה ידינו כוננה עלינו,** ובלבד שיקרא אותם במתון בלי חסרות ושגיאות.

דוד האחרונים נאום דוד בן ישי, ונאום הגבר הוקם על משיח אלקי יעקב, ונעים זמירות ישראל, רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני, נשימה לב ונעיין דבענין זה פירוש הדברים שהספר תהלים מחולק לכמה חלקים ותקופות שבהם נאמרו המזמורים,

(א) חלק א' הוא מזמורים שאמר קודם מלכותו בהיותו רועה צאן, ומכונה אז בתואר דוד בן ישי,

(ב) חלק שני הוא מזמורים שאמר לאחר שנמשה למלכות מהם על הרדיפות שרדפוהו ומהם על ההצלחות שהיו בהלקו ואז נקרא בתואר משיח אלקי יעקב,

(ג) וחלק שלישי הוא מזמורים שחיבר לצורך כלל ישראל בסיפור נפלאות ה' בתפילות ובהילולים לשם ה', וזהו נעים זמירות ישראל,

(ד) ועתה מבאר איכות החיבור, ועל זה אמר רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני, פירוש שנתלבשה בי רוח הקודש בעת שחיברתי מזמורים אלו, אך לא רק רעיון ותוכן המזמורים היו מאת ה', אלא ומלתו על לשוני דהיינו שגם סדר הדברים ובחירת המילים המתאימות היו מאת ה'.

חוקים להורותם

הלכות דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים ומעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני מעשר כספים השייכות לימי הרחמים והרצון

[כל הדינים הוא לפי ההוראה שמעשר כספים אפשר להשתמש אף לשאר מצות]

בדיקת מזוזות

אם בודק את המזוזות מחמת חיוב, דהיינו שבודק פעמיים בשבע שנים או שבודק מחמת חשש שמא נפסלה המזוזה, אז אין לשלם הבדיקה ממעשר, ואם הוא בודק מחמת שיש ענין לבדוק כגון בחודש אלול, אפשר דיהא מותר לשלם ממעשר.

דמה שהוא מחויב לבדוק הרי זה חוב עליו, וכל דבר שבחובה אין ליתן ממעשר, ומה שאינו מחויב, אין כאן משום חובה, אלא דיש לדון אי נחשב צורך מצוה בכדי שיוכלו ליתן ממעשר.

קניית מקום [זיץ פלאץ] בביהכנ"ס

יכול ליתן חלק ניכר ממחיר המקום [זיץ פלאץ] שקונה בביהכנ"ס מכספי מעשר.

עפ"י הט"ז (סי' רמ"ט ס"ק א) דכתב שאפשר לקנות מצות בבית הכנסת ממעות מעשר, ואף באופן שהוא נהנה מהמצוה, שהרי בכל מעשר טובת הנאה של המעשר שייך לבעלים, דהיינו שהבעלים יכולים שיהא להם טובת הנאה מהמעשר, וכמו"כ בזה שכסף המעשר הולך לביהכנ"ס, והבעלים יש להם הנאה מזה, וכן שמעתי מהגאון רבי שלמה זלמן אולמאן זצ"ל.

אולם בשו"ת מהר"י אסאד (סי' של"ה) כתב דאין לקנות מקום בביהכנ"ס ממעשר, אולם דעתו שם דמעשר שייך רק לעניים, ואין ליתן לשאר מצות, או אפשר דאיירי שם שבתחילת הנהגתו היה רק למעשר, ומשום זה אינו מתיר, וכן מבואר בדבריו שם, דרק לגבי לשלם חובותיו לקהל, כתב הטעם דהוי כמשלם חובותיו ממעשר, משא"כ לגבי לשלם המקום בזה כתב הטעם כיון דשייך רק לעניים.

ובאופן שאם לא יקנה המקום, לא יהא לו היכן להתפלל בשום ענין, דהיינו שאינו יכול להתפלל בביהכנ"ס זה אף לא בעמידה, ואין לו ביהכנ"ס אחר, אין לקנות מכסף מעשר.

דכיון שאין לו היכן להתפלל בלא קניית המקום, נמצא דקניית המקום נחשב לדבר שבחובה, דחוב הוא לו לקנות מקום בכדי שיוכל להתפלל במנין, ודבר שבחובה אין לקנות ממעשר.

ולקנות לאשה אפשר בכל ענין לקנות ממעשר.

דהרי אשה מעיקר הדין פטורה מתפילה, ועכ"פ יכולה להתפלל בבית, וממילא קניית מקום אינו חיוב ואפשר לשלם ממעשר.

עליה, הגבהה וגלילה

אם בשעה שקנה העליה לא חשב לקנותם ממעשר, אינו יכול לשלם ממעשר, ואם בשעה שקנה, היה בדעתו לשלם ממעשר, אפשר לקנות מהמעשר.

ט"ז (שם), וכפי שכתבנו כיון שהמעשר הולך לצדקה, ואף שהוא נהנה מהעליה, או שהוא נהנה שהוא מכבד אחרים, עכ"ז אין זה אסור, דהרי טובת ההנאה לבעלים.

ויש סוברים דבענין כשמכרו העליות קפצו על עליה זו כמה קונים, וכל אחד העלה את מחיר העליה, אז מי שקנה העליה אינו יכול לשלם מהמעשר, רק כשיעור מה שהוסיף על דמי העליה, יותר ממה שחבירו רצה ליתן עבור העליה.

הגה' רעק"א בשם השל"ה, וטעמו דכיון שחבירו ממילא רצה לקנותו, ונמצא שחבירו ממילא היה ברצונו ליתן כשיעור מעות אלו לביהכנ"ס, א"כ שיעור מעות אלו הוא אינו מועיל כלום בזה שהוא נותן לביהכנ"ס, דממילא חבירו היה נתנם, ולכן אינו יכול ליתנם ממעשר, דמעשר צריך שיועיל לצדקה ובזה הוא אינו מועיל כלום, וכנראה דאם גם אלו שרצו לקנות העליה, היה בדעתם לשלם ממעשר, אזי הוא יכול ליתן הכל ממעשר, כיון דממילא היה הכל ממעשר.

מי שברך

אם בשעה שנדר בשעת אמירת המי שברך, היה בדעתו ליתנו ממעשר, אזי יכול לשלם ממעשר, ואם לא היה בדעתו לשלם ממעשר, אינו יכול לשלם ממעשר.

דאם לא חשב בשעה שנדר ליתנם ממעשר, אז המעות נעשה עליו חוב, וחוב אינו יכול לשלם ממעשר.

בבית כנסת שיש חיוב על כל מי שעולה, לשלם סכום

מסוים עבור המי שברך, סכום זה אינו יכול ליתן ממעשר, ורק מה שמוסיף יותר על סכום זה יכול ליתן ממעשר.

דהרי סכום זה כיון שיש חיוב ליתן הרי זה כחוב עליו.

שופר

מי שאין לו שופר ואין לו במה לתקוע, אזי אינו יכול לקנות שופר ממעשר, אבל מי שיש לו שופר, וברצונו לקנות שופר להתלמד וכדו' דומה לקניית ספרים מכספי מעשר

בערוך השולחן (סי' רמ"ט סעי' י) כתב דשופר נחשב כדברים שבחובה שא"א לקנות ממעשר, אולם כתבנו דלכאו' זהו דוקא כשאין לו אחר דאז זה נחשב כחוב עליו, אבל כשיש לו אחר אין זה חוב עליו, אלא דינו דומה למי שקונה ספרים ממעשר, דהרי הוא קונה שופר לעצמו.

ולנדב שופר לביהכנ"ס אפשר ממעשר, דהרי הוא מקיים מצוה בזה שהוא מנדב לביהכנ"ס.

נדר לצדקה

מי שנדר ליתן מעות לצדקה, הן מחמת שנדר בעת צרה, או מחמת שקיבל על עצמו שאם יעבור על איזה קבלה, אזי יתן סכום מעות לצדקה, ועבר על אותה קבלה, אם בשעת הנדר לא היה בכוונתו לשלם מעות אלו ממעשר, אז אינו יכול לשלם כסף זה ממעשר.

פשוט, כיון שבשעת הנדר נעשו מעות אלו חוב עליו, ואין לשלם חוב ממעות מעשר.

פדיון נפש

הרוצה לעשות פדיון נפש לעצמו, אינו יכול ליתנו מכספי מעשר.

בשו"ת לבושי מרדכי (ח"א יו"ד סי' קע"ז) מסתפק בזה, דאפשר דפדיון נפש הוא חיוב בכדי להציל את עצמו מעונש, שצדקה תציל ממות, ולכן כתב שישלם מה שצריך עבור הפדיון נפש מכספי חולין, ויכול להוסיף מכסף מעשר.

כפרות

כפרות אין לקנות ממעשר כספים.

במשנ"ב (סי' תר"ה סק"ז) הביא בשם אחרונים, לגבי מי שפודה את הכפרות, ונותן דמי הכפרות לעניים, שלא יפדם ממעות מעשר, והוא לא כתב שם טעם בזה, ואפשר לומר כמה טעמים בזה, א) משום דזה בא לכפרה, ודבר שצריך לכפרה אין לקחת ממעשר, ב) כיון דזהו דבר שבחובה שהמנהג הוא ליקח כפרות, ודבר שבחובה אין ליתנם ממעות מעשר, ג) או אפשר דהטעם הוא משום שהוא כבר עשה הכפרות, ועתה ברצונו לפדותו ממעשר, ולכן כיון שכפרה זו כבר שייכת למצוה, אי אפשר לפדותה ממעשר דזהו כבר אינו שלו, ולכאו' לפי ב' הטעמים הראשונים ה"ה שאין לקנות לכתחילה כפרות ממעשר, אי מחמת שזהו לכפרה אי מחמת שהמנהג שלוקחים כפרות נהיה לדבר שבחובה.

ויש לדון במי שלוקח כמה כפרות לבני ביתו, האם חלק מהם יכול ליתן ממעשר, ולכאו' לפי הטעם משום שכפרה אין ליתן ממעשר, לכאו' ה"ה שאין לקנות אפי' כמה כפרות ממעשר כיון דהוי כפרה, אפי' דמעיקר הדין די לו בכפרה אחת. ולפי שאר הטעמים יהא אפשר ליקח ממעשר.

ד' מינים

ד' מינים, אין לקנות ממעשר כספים.

הנה לפי מה שכתבנו לעיל (אות ה') דכל מצוה שחובה עליו לקיימה, אי אפשר לקנותה ממעות מעשר, אזי בפשטות ד' מינים אי אפשר לקנותם ממעשר, דד' מינים הם דברים שבחובה, דכל אחד מחויב ליטול אותם בסוכות, אולם בנחלת שבעה (סי' ח' הובא דבריו בשו"ת אמרי יושר ח"ג סי' קל"ו ו', ובשו"ת מנח"י שם) כתב דאין זה כדבר שבחובה שפורע חובו מן המעשר, דהרי אינו מחויב לקנות אתרוג בעצמו דהא יכול לצאת באתרוג הקהל, אלא הטעם דאין לקנות ממעשר, כיון דאף להפוסקים הסוברים דאפשר לקנות מצות ממעשר, זהו דוקא בענין שהעניים נהנים מהמעות, משא"כ באתרוג שהעניים אינם נהנים מהמעות כלל, אין לקנות ממעשר, אלא דבמנח"י (שם בד"ה וכעת) למד דדבריו מתאימים רק אליבא דהחת"ס שהבאנו (הערה ב') עיי"ש, ובלקט יושר כתב הטעם שאין לקנות ממעשר, כיון דהאתרוג שייך לו בעצמו וליורשיו, וכה"ג אין לקנות ממעשר ע"כ, ולכאו' כהיום שאין מצוי אתרוג הקהל אזי נחשב לכו"ע כדבר שבחובה ומטעם זה אי אפשר לקנותו ממעשר, ובשו"ת מנח"י (בסו"ד) כתב דאין זה חובה דהא יכול לקחת מחבירו במתנה ע"מ להחזיר, אולם לכאו' זה תלוי לפי הענין דהרי לכתחילה צריך שיהיה לו ד' מינים גם בשעת הנענועים, וזה לא שייך כל כך שיקח מחבירו בכל יום בשעת הנענועים, וגם בשביל לקיים עצם המצוה לפעמים קשה להסתמך רק על ד' מינים של חבירו, וממילא הוי מצוה שבחובה.

ד' מינים לקטנים

הקונים ד' מינים לקטנים שהגיעו לחינוך, אין לקנותם ממעשר, בין כשקונה להם מחמת ההלכה, דהיינו שקונה להם, בכדי שלא יצטרך להקנות להם ביום הראשון, ולחזור ולקנותם מהם, מחמת התנאי דלכם, ובין כשקונה להם מפני שברצונו שיהא להם ד' מינים לחוד.

דאין להשתמש ממעות מעשר לצורך חינוך קטנים דהוי חובה עליו, אולם בזה היה אפשר שהם יקחו מד' מינים של אביהם, אלא דאם כן אזי אין בגדר מצוה בכדי שיוכלו לקנות להם ממעות מעשר, והרוצה לקנות לקטנים שלא הגיעו לחינוך, אין כאן מצוה כלל, ופשוט דאינו יכול לקנותם ממעשר.

ללות בריבית לצורך קניית צרכי שבת

מבוא:

אדם שאין ידו משגת לקנות צרכי שבת ויו"ט, ורוצה לקיים מ"ש חז"ל 'לוו עלי', אלא שאין בידו להשיג הלואה בלא ריבית. ובא לשאול האם מותר לו ללוות בריבית כדי שיוכל לקיים סעודות שבת. **ויסוד השאלה האם הותר איסור ריבית לצורך מצוה.**

והנה יש בזה כמה אופנים של ריבית: איסור **ריבית מן התורה** - כגון ריבית קצוצה, שמתחייב לשלם להמלוה סכום גבוה ממה שהלוה. **ריבית דרבנן** - כגון שאומר לבעל החנות שקונה שם צרכי השבת, שישלם תוספת תשלום עבור זה שנותן לו זמן לשלם יותר מאוחר, או בשביל שיאפשר לו לשלם בתשלומים. **דרך היתר** - כגון שמושך כסף מחשבון הבנק, באופן שאין לו כסף בחשבון, ויש לו אשראי ומשלם ריבית לבנק, אבל יש לבנק היתר עיסקא, וכיוצא בזה.

ויסוד הספק בזה, שאפילו אם נאמר שלצורך מצוה מותר ללות בריבית, והלוה מותר לו לשלם הריבית, מ"מ עדיין צ"ע מה ההיתר להמלוה לקחת הריבית, שהרי בשבילו אינו לצורך מצוה[1]. ובאמת נחלקו הפוסקים בזה. ועל זה הנידון במאמר שלפנינו.

ריבית דאורייתא

אסור ללות בריבית קצוצה עבור צרכי שבת[2].

---

[1] לכאורה אין זה דומה להמבואר בשו"ע (יו"ד סימן קס סעיף יח) שמותר להלוות מעות של צדקה בריבית, הרי לנו שהתירו איסור ריבית דרבנן לצורך מצוה, משום דשם שניהם מקיימים מצוה – המלוה והלוה, ואין איש מהם עובר על איסור ריבית. המלוה אינו עובר - משום דמעות של צדקה מותר להלות בריבית דרבנן, כדאי להגדיל את קרן המעות הצדקה [צורך מצוה], וכן הלווה מותר לו לשלם הריבית, כיון שזה לדבר מצוה, למעות של צדקה, ונמצא ששניהם אינם עוברים כלל. **משא"כ כאן, המלוה המקבל את הריבית הרי הוא אדם פרטי, א"כ למה יהא מותר לו לקחת את הריבית. וא"כ אפשר שאסור גם ללווה לתת הריבית.**

[2] בירושלמי (פ"ב דמו"ק ופ"ח דסנהדרין) "לווין ברבית לחבורת מצוה ולקידוש החודש". ומכוח דברי הירושלמי הביא המג"א (או"ח סימן רמב סק"ב) בשם השבלי לקט "דלווין בריבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה". ודעת הר"ש (במרדכי פ"ג דב"מ סימן רפז) שמותר אפילו רבית קצוצה במעות צדקה.

אמנם מסקנת הפסוקים שלא התירו ריבית דאורייתא, כן מבואר בבית יוסף (יו"ד סימן קס ס"ח) וז"ל "ובתשובות מהרי"ל (סימן לז) כתב הנה בכמה דוכתי שעברתי ראיתי דנהיגי להלוות נכסי דיתמי בריבית קצוצה. ותמהתי מאוד מאין הרגילם כי כל רבותינו לא התירו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואיסורא קא עבדי האפוטרופסין, ואח"כ כתב שאפשר שנתפשט המנהג מדכתבו קצת מרבותינו דמותר להלות צדקה ברבית מההיא דירושלמי, לווין ברבית לחבורת מצוה ולקידוש החדש, והעולם חושבים כל עניני יתומים דבר מצוה וכו'. משמע דס"ל דאין לסמוך על מנהג העולם בזה. והכי נקטינן שלא להתיר להלוות מעות יתומים אלא באבק ריבית דווקא".

דוגמא:

אסור ללות 1000 שקלים לצורך סעודות שבת, ולשלם אח"כ להמלווה 1100 שקלים, שזה הוה ריבית קצוצה האסורה מן התורה.

ריבית דרבנן

יש אומרים[3] שמותר [4]ללוות כסף בריבית האסורה מדרבנן לצורך שבת, כיון דהוה לצורך מצוה. והיינו דווקא באופן שאי אפשר לו בענין אחר. ויש אומרים שאסור[5].

וכן נפסק בשו"ע (שם) "כל ריבית 'דרבנן' מותר במעות של יתומים", וברמ"א (שם) "יש מקומות שנוהגים שאפוטרופוס מלוה מעות יתומים בריבית קצוצה, ומנהג טעות הוא ואין לילך אחריו. וכל אפוטרופוס שעושה כן עיין בחושן משפט סימן לד אם נפסל. אבל בריבית דרבנן שרי". וכן נקטו בביאור הגר"א (יו"ד סימן ק"ס ס"ק מג), שו"ע הרב (סימן רנב ס"ה), פתחי תשובה (יו"ד סימן קס ס"ק כב), וע"ע לקמן בסעיף הבא די"א דאפילו ריבית דרבנן אסור.

3 בירושלמי (פ"ב דמו"ק ופ"ח דסנהדרין) "לווין ברבית לחבורת מצוה ולקידוש החודש". ומכח דברי הירושלמי הביא המג"א (או"ח סימן רמב סק"ב) בשם השבלי לקט "דלווין ברבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה". וכן פסק בשו"ע הרב (סימן רמב ס"ט) "מותר ללות בריבית של דבריהם לצורך סעודת שבת ויום טוב, או לצורך שאר סעודת מצוה, אם אי אפשר ללות בלא רבית". והיינו שהשו"ע הרב מפרש דברי הירושלמי שמותר ללות ברבית לחבורת מצוה היינו שמותר לעבור על איסור ריבית דרבנן לצורך סעודת שבת. וכן הביא הפתחי תשובה (יו"ד שם ס"ק כב) בשם הבאר יעקב שלמד בהירושלמי שמותר ללות באיסור רבית דרבנן לצורך מצוה. ביאור הגר"א (יו"ד סימן ק"ס ס"ק מג).

והנה בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן סד, **התשובה נכתבה להגאון רבי חיים שלום קליין שליט"א מזקני רבני קהילתינו הקדושה, לפני** מעל **חמישים שנה. וכה מתארו שם: "כבוד אהובי תלמידי המופלג הרב הגאון ירא ושלם הרבה כש"ת מוהר"ר שלום קליין הי"ו מרביץ תורה בישיבת סאטמר ב"ב יצ"ו"**) ביאור שכן הוא דעת הגר"א (ביאור הגר"א יו"ד סימן ק"ס ס"ק מג) וכמו שכתב שם **"ובאמת המתירין גם רבית דרבנן גדולים וטובים הם, ה"ה הגר"ז והגר"א כנ"ל, ועוד הרבה מן הפוסקים וכו'".**

וחזר ושנה כן בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן קפט) שכן דעת הגר"א, וז"ל **"על מה שהעיר כ"ת על דברינו וכו' שדעת הגר"א (יו"ד סימן קס) כדעת שו"ע הרב (סימן רמב) דמותר ללות לצורך סעודת שבת בריבית דרבנן,** ודלא כדעת קצת אחרונים ובתוכם גם המשנה ברורה שהסבו לשון הירושלמי וכו' דמותר ללות ברבית דר"ל רבית דרך היתר כגון רבית גוי או שאר פירושים כה"ג, אבל לא ריבית דרבנן. **וכבודו מחמת דוחק תמיה דאיך העלים המ"ב אשר משנת הגר"א בפיו כל היום מדברי הגר"א ביו"ד הנ"ל, לזה פי' כבודו דברי הגר"א בהבנת הירושלמי בפי' זר** דדעתו דהגר"א קאי על לשון שו"ע (יו"ד סימן קס סי"ח) דכל ריבית דרבנן מותר במעות של יתומים או הקדש עניים או ת"ח, והביא הגר"א ראיה מהירושלמי הנ"ל, ור"ל מע"כ דהיינו שאין הפי' שמותר ללות אפילו ברבית דרבנן לצורך לעשות סעודת מצוה או קידוש החודש, דזה לא שמענו כיון שאין המצוה נהנית מהריבית, אלא המלוה לחבורת מצוה הוא הנהנה, וא"כ אין זה דומה למעות יתומים או ת"ת וכה"ג דהפי' דהיתומים או הת"ת יהנו מתוספת הריבית, אלא דהירושלמי ר"ל דרוצה ללות מי שהוא ברבית מקופה של חבורת מצוה או מקופה של קה"ח, ובכה"ג דהריבית עצמו הולך לדבר מצוה.

ואני תמה על חכמתו שעלה כזה על לבו דהירושלמי דיבר שקופת חבורת מצוה או קדה"ח מלוין לאחרים, דהירושלמי הלא קאמר 'לוין' ברבית ולא 'מלוין' בריבית. וגם איזה קופה של כסף יש לחבורת ב"ד של קדה"ח שיעשו מזה הלואה בריבית דרבנן לצורך קופתם. והם דברים רחוקים מאוד, אלא ברור דהירושלמי מדבר מהלואה בריבית דרבנן (לדעת הגר"א עכ"פ) כדי לקיים סעודת מצוה, ושל סעודה קדה"ח, והרבית ניתן לאחרים ויליף מזה רבינו הגר"א בדרך ק"ו, דאם הותר ליתן לאחרים ריבית דרבנן לצורך מצוה מכ"ש דמותר להרבות כסף הקדש עניים ויתומים ות"ת בריבית דרבנן. **ובוודאי הגר"א והגר"ז עומדים בשיטה אחת להקל בזה,** דלא כשאר הפוסקים שם (באו"ח סימן רמ"ב). וכ"ז פשוט והאריכות ללא צורך".

4 ובקונטרס אחרון (שם אות ה) כתב לדון בזה, שאמנם שהלוה מותר ללות ברבית דרבנן לצורך שבת, אבל לכאורה המלוה אצלו אינו מצוה, האם המלוה הא נחשב כרשע, שמלוה לו ברבית כמו שכתב הט"ז (סימן קס ס"ק כא) דמותר ללות ברבית משום

דוגמא:

אדם המבקש מבעל חנות שקונה צרכי השבת לדחות את התשלום בתמורה לתוספת מחיר, או מבקש לשלם בתשלומים ובעבור זה מעלה המוכר את המחיר. בשני האופנים אלו האיסור הוא מדרבנן בלבד, כיוון שהדבר נעשה דרך מקח וממכר.

ריבית בדרך היתר

מי שחסר לו כסף להוצאות שבת, ילוה בריבית באופן המותר על פי הדין[6].

דוגמא:

כגון שילוה בריבית מנכרי, או ע"י 'היתר עיסקא', כגון שאין לו כסף בחשבון בנק שלו, אבל יש לו 'אשראי' מהבנק, ויכול למשוך כסף מהבנק ומשלם על כך ריבית, ויש לבנק היתר עיסקא.

[וההיתר על ידי 'היתר עיסקא' כשמשתמש עם הכסף לצורך סעודות שבת הוא רק כשיש לו דירה בבעלותו, או איזה השקעה, אבל בלא"ה, כיון שאין כאן עיסקא אין כאן היתר[7]].

פיקוח נפש, שמ"מ המלוה הרי הוא רשע. אך כתב שם בסוגריים "ואעפ"כ לא העתקתי כאן [שהמלוה רשע], לפי שיש לומר דהני מילי ברבית קצוצה, אבל באבק ריבית אפשר דלא גזרו כלל לדברי מצוה אף על המלוה".

5 כתב הפמ"ג (אשל אברהם שם) עמש"כ המג"א דלוין בריבית לצורך שבת, "בהיתר. ואין לומר ידחה עשה דאכילת שבת ללאו וכו', חדא בעידנא וכו', ועוד דהמלוה עובר. וכ"כ במחצית השקל (שם) "לוין בריבית היינו מגוי, אבל זולתו אפילו מישראל מומר אסור, כי אם לצורך פקוח נפש וכו'". וכ"כ בלבושי שרד (שם) "היינו בדרך היתר". וכן נקט במשנה ברורה (סימן רמב ס"ק ד) "לווין בריבית לצורך סעודת שבת או סעודת מצוה, והיינו מאינו יהודי או מישראל בדרך היתר". ובשעה"צ (שם אות טו) מציין, תוספת שבת, ופרי מגדים, ונתיבת חיים, ולבושי שרד, וכ"כ במאמר מרדכי עי"ש. ודלא כמה שראיתי לאחד שהתיר בריבית דרבנן, ועיין בבה"ל". והכוונה למש"כ דלא כמה שראיתי לאחד היינו השו"ע הרב. ולפי האמור השו"ע הרב אינו דעת יחידאה בזה.

והנה להני פוסקים הסוברים שמש"כ הירושלמי לון ברבית לצורך סעודת מצוה, היינו באופן שמותר ללוות בריבית מצד עצמם, אבל באופן שאסור אפילו מדרבנן אסור, וא"כ צ"ב מה החידוש בזה, הרי באופן שמותר, מותר אפילו שלא לצורך מצוה.

במשנה למלך (מלוה ולוה פ"ד הי"ד) ביאר בשם היפה מראה, שהחידוש הוא שאף על פי שדרך בני אדם להימנע מלוות בריבית בשל ההפסד הממוני הכרוך בכך, מכל מקום לצורך שבת מצוה עליו ללוות (באופן המותר). כעין זה כתב במור וקציעה, שאף שאמרו חז"ל (ערכין ל:) שנוח לו לאדם למכור את בתו ולא ללוות בריבית, כאן הדין שונה, שכן הוצאות שבת הן בכלל מה שאמרו שכל המוסיף מוסיפין לו מן השמים.

6 יעויין בהערה הקודמת שדעת המשנה ברורה כהפוסקים שסוברים שאפילו ריבית דרבנן לא הותרה לצורך סעודת שבת, וכוונת הירושלמי שלוין ברבית היינו באופן המותר. והחידוש בזה דאפילו שבדרך כלל אין האדם רוצה ללות בריבית מחמת הפסד המרובה, מ"מ לצורך סעודת שבת ילוה בריבית בדרך היתר.

7 **וכאן המקום לעורר שבזמנינו יש הרבה אברכים שאין להם דירה בבעלותם ודרים בשכירות, ואין להם שום השקעה המביאה רווחים, שצריכים לדעת שאין להם היתר ללוות על סמך היתר עיסקא, באופן שמעות ההלואה אינה משמשת להם למטרת ריווח. ולכן צריכים ליזהר מכל מכשול בריבית דהיינו לשלם כל החשבונות בזמן. דאל"כ נמצאו משלמים ריבית, ואין להם על מה שיסמוכו, כמו"כ אסור להם להיות ביתרת חובה בבנק, ולא להשתמש במסגרת 'אשראי', או 'אשראי ברגע', כאמור כיון שאין כאן עיסקא לא שייך בזה היתר.**

תורתך עשעוני
שבילי העירוב
מסע נפלא באופן עשיית העירוב בזמנינו
להגל ליימוד מס' עירובין במסגרת חברותינו
ע"נ ע"י הרה"ג ר' שמעון יואל בראך שליט"א
מו"ץ בקהלתינו הק'

מסע נפלא באופן עשיית עירוב המהודר של שיכון קרית יואל בני ברק [ד]

קביעת מזוזה על צורת הפתח של העירוב

לרבים השואלים, בפרט תושבי חו"ל, [כשמתבוננים באופני עשיית העירוב מבחינים בכל הפרטים] בפשר הדבר שלפעמים רואים שקובעים 'מזוזה' על 'צורת הפתח' של העירוב. ומבקשים לדעת האם צורת הפתח שנעשית לצורך העירוב חייבת במזוזה.

תשובה לדבר: כתוב בשו"ע (יו"ד סימן רפו ס"א) אחד שערי בתים ואחד שערי חצרות מדינות ועיירות חייבים במזוזה. ולכן דנו הפוסקים האם צוה"פ הנעשית לשם עירוב בלבד האם חייב במזוזה. והנה המקור חיים (להחוו"ד, בתיקון עירובין סוף הל' פסח ד"ה עוד נראה דמותר) כתב שהמנהג הוא שלא לקבוע מזוזה, והטעם משום שהפתחים של העירובין עשויים מעצים שאינם משופים, ופתח כזה נחשב ל'פתחי שמאי' שפטור ממזוזה, עיי"ש. ולפי"ז בזמנינו שמקפידים לעשות הלחיים משופים, לכאורה לא שייך טעם הפטור של המקור חיים.

צורת הפתח טבריזל עם מזוזה

והנה דעת החזון איש שמעיקר הדין חייב במזוזה, וטעם המנהג שאין מניחים מזוזה, מפני החשש שיבוא לידי בזיון, או משום שיש ברחובות שותפות עם נכרי הפוטרת מן המזוזה.

ולפי"ד החזון איש יש שחששו שבשכונות חרדיות שאין בהן שותפות עם נכרים, ואין חשש שיבוא לידי בזיון, שאפשר שיש חיוב להניח מזוזה (יעויין בזה בחובת הדר פ"ה הערה א). ומאידך יעויין בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן קנ) דסובר שמעיקר הדין אינו צריך לקבוע מזוזה, ושכן היה המנהג מאז ומעולם עיי"ש. ויש בזה אריכות באחרונים (ועוד חזון למועד).

<u>ויש לעורר שאלו הקובעים מזוזה על צורת הפתח של העירוב ברחובה של עיר, יש ליזהר שח"ו המזוזה לא תיפסל מחמת חום השמש, או מחמת הגשמים. שכן אם אי אפשר לשמרה מכל הנ"ל, לכאורה יהא אסור להניח מזוזה.</u>

והנה בעת האחרונה נעשה תיקון גדול בענין זה, שיצא לאור 'בתי מזוזה' שסגירתם על ידי וואקו"ם, שעל ידי כן אי אפשר להיכנס שם מים, וכן אין קרני השמש חודרות לתוכם. וכתבו גדולי הפוסקים כי מזוזות המונחים בבתי המזוזות האלו שוב אין צריכים לבדקם לעולם. ולכן ראוי ונכון להשתמש בבתי המזוזה הנ"ל, בכל מקום שהמזוזות מונחות במקומות פתוחים, שהשמש זורחת שם, וכן הגשמים מגיעים לשם, וכן פארבריק"ן של מאכלים שצריכים לשטוף המקום מחמת חוקי המדינה, שהרי בקל יכול ליפסל המזוזה.

[ד] בדיני צורת הפתח

אחרי שזכינו בסייעתא דשמיא לבאר שבזמנינו כל תיקוני עירובין נעשים על ידי צורת פתח [ולא בלחי או קורה], הזמן גרמא להמשיך במסע העירוב ולדון בקצרה **ביסודות של דיני צורת הפתח** (המבואר בשו"ע או"ח סימן שס"ב סי"א, ובנו"כ שם). ולהתבונן **באופני צורת הפתח שעושים בזמנינו**.

צורת הפתח שאמרו: קנה מכאן, וקנה מכאן, וקנה על גביהן[8].

פירוש שיהיו שני קנים בצדדים והם הנקראים 'מזוזות', וקנה אחד מונח מעליהן, והוא הנקרא 'משקוף'. ובזה הוא דומה לפתח שהמשקוף מונח על שני המזוזות.

דיני המזוזות – העמודים

אין צריך שהמזוזות יהיו קנים דווקא, ואפשר לעשותן מכל דבר.

הקנים שבצדדים נקראים בלשון הפוסקים 'לחיים', או 'עמודים'. והמשקוף נקראים לפעמים 'חוט', כפי שרגילים למתוח מעל הלחיים.

גובה המזוזות [הלחיים] צריך שיהיה לפחות עשרה טפחים. והיום עושים אותן בגובה של מעט יותר ממטר אחד, כדי שיהיה שיעור מרווח.

המזוזות צריכים לעמוד על גבי הקרקע, או בפחות משלשה טפחים סמוך לקרקע, אבל אם יש הפסק אויר שלשה טפחים בינם לבין הקרקע, הרי זה פסול.

אין קפידא שיהיו שני המזוזות שוות ברוחבן או בעוביין. וכן מצוי שלפעמים בצד אחד מניחים עמוד ומצד שני מניחים לחיים.

דיני המשקוף

המשקוף העובר מעל המזוזות, אין צריך שיהיה דווקא קנה, אלא גם אם נעשה מחוט כל שהוא כשר.

אין חובה שהקנה או החוט המשמשים במשקוף יגעו במזוזות, [דהיינו הלחיים]. אלא אפילו אם המשקוף גבוה מהם הרבה, כגון שהוא קשור למעלה באיזה דבר, כשר. משום שרואים הלחיים כאילו הם עולות למעלה עד שנוגעים בחוט [מדין 'גוד אסיק']. וכל זה בתנאי שהחוט מכוון בדיוק מעל הלחיים.

יש ליזהר שלא יהיה הפסק בין המשקוף להמזוזות, דאם יש הפסק אי אפשר לומר הדין של 'גוד אסיק'.

צורת הפתח מן הצד

אם החוט [המשקוף] אינו מכוון בדיוק מעל הלחיים, הרי הוא פסול, ואפילו אם זז רק כלשהו פסול. ולכן צריך זהירות יתירה בעת עשיית צורת הפתח לבדוק שיהיה מכוונות, ואין להסתמך על ראיית העין בלבד כיון שעשויים לטעות. ובפרט כאשר החוט גבוהה. ולכן צריך לבדוק על ידי כלי מדידה.

8 עירובין יא:, שו"ע סימן שסב סעיף יא. וכל ההלכות המובא כאן נשנו שם בשו"ע ובמשנה ברורה.

אם המשקוף אינו עומד ממש מעל המזוזות אלא מן הצד, הרי היא פסולה. ואפילו אם רק בצד אחד הוא מחובר מן הצד, הפתח פסול.

משקוף העומד מן הצד, דהיינו שהוא מחובר בצידי המזוזות שנתבאר שהוא פסול, יכול להביא לחיים אחרים ולהעמידם במכוון תחת המשקוף, ועל ידם תעשה צורת הפתח כדין, ותהא כשרה.

[ה] אופני צורת הפתח הנהוגים היום לצורך העירוב

<u>צורת הפתח מברזל – כמו אות ח'</u>

עמוד מברזל משני הצדדים ומשקוף מעליהם. ועל ידי זה נחשב כאילו הוא סגור בפתח. אין שיעור לרוחב העמודים, ודי בזה שיוכלו להחזיק דלת של קש. כמו כן אין שיעור לרוחב המשקוף.

מעלת עשיית צורת הפתח שכולה מברזל: שע"ז קל יותר לבדוק את תקינות הצורת הפתח בכל שבוע, משום שכשעושים המשקוף מחוט הרי זה יכול להינתק, אבל ברזל בדרך כלל לא נשבר מאיליו. ועוד שבאופן כזה הרי צורת הפתח ניכרת יותר, וממילא ניכר מיד אם נשבר וכדומה. וכן ליכא חשש בזה שמא לא יהיה המשקוף מעל העמודים. מכיון שהרי הם מחוברים. ולכן די בבדיקה קלה לראות שלא נשברה, וסגי בזה להחזיקו בכשרות.

המקומות שבהם מתקנים צוה"פ כזה: בשבילים קצרים המיועדים להולכי רגל בלבד, ושאין נוסעים שם מכוניות, אוטבוסים, וכלי רכב גבוהים, ולכן די לעשות את צורת הפתח בגובה של כ 3 מטר, שגובה זה מספיק ברווח לעוברים ושבים, אף כשהם נושאים חפצים גדולים. וכמו כן כיון שאין השביל רחב מידי, אפשר להתקין משקוף מברזל, משא"כ כשהרחוב רחבה, שאי אפשר לעשות המשקוף מברזל בגלל שעלול להתעקם הברזל. וכן ברחוב שנוסעים בו כלי רכב יש להגביה את צורת הפתח עד לגובה של כ 5 מטר.

<u>צוה"פ כזה יש בשיכון ליד ישמח משה 36 ביציאה לכיוון רחוב עזרא.</u>

צורת הפתח מעמודים וחוט

צורת הפתח על ידי שני עמודים גבוהים [כ 5 מטר], כשבראש כל עמוד קובעים שני ברגים בעין צורת V וביניהם קושרים החוט. החוט משמש כמשקוף. וזה נחשב שהמשקוף מונח על גבי המזוזות.

גובה העמודים עושים כ 5 מטר, שגם רכב גבוה יוכל לעבור תחתיהם ולא יקרע החוט.

למתוח החוט

יש ליזהר למתוח החוט חזק, כדי שלא ינידנו הרוח. וכן שלא ישתלשל החוט מעט כלפי מטה, דאז נחשב כאילו חלק מצורת הפתח נעשה מן הצד, ולא מלמעלה.

מעלת צוה"פ כזה: היות שהחוטים מחוברים להעמודים בעצמם, ולא בכותלי הבתים, או במעקות של המרפסות [ראה לקמן], אז בדרך כלל אין חשש שישתנה מצבם או שיזיזו החוטים במקומם [חשש המצוי כשמחברים החוטים לסורגים של הבנין, שמא יחליפו דיירי הבנין את הסורגים]. וכן באופן כזה המשקוף נוגע במזוזות, ואין זקוקים לדין 'גוד אסיק', ולכן אין חשש שיהיה הפסק בין המזוזות להמשקוף.

צורת הפתח כזה: עושים אפילו ברחובות רחבים, ואין בזה הגבלה, ונזהרים למשוך החוט היטב.

<u>צוה"פ כזה יש בשביל לפני בית מדרשינו, שדרכו הולכים לשדרות רמב"ן – כנגד הכניסה להמקוה.</u>

לחיים של צורת הפתח[9] – היינו שמעמידים לחי בגובה 10 טפחים משני הצדדים, ומעליהם מעבירים חוט שמשמש כמשקוף, והחוט הרבה יותר גבוה מהלחי, ומחוברים לכותלי הבנינים או לסורגים של הבנינים.

ומהני צוה"פ כזו אע"פ שהלחיים אינם מגיעים עד למשקוף, מדין של 'גוד אסיק', ואז זה נחשב כאילו הם עולים ונוגעים בו. ואלו הלחיים המצויים בעירובין שבזמנינו המשמשים לצורת הפתח.

הטעם שעושים אותם רחבים כ 30 ס"מ הוא, כדי שיהיה קל לכוונם שיהיו בדיוק תחת החוט. וגם שאם החוט יתנדנד מחמת הרוח לא יצא מרוחב הלחיים.

לכאורה אופן כזה של העירוב הוא הקל והזול לעשותו, מכיון שדי בלחיים של עשרה טפחים שהם כמטר אחד.

אמנם בבדיקת העירוב יש בזה הרבה דברים שצריכים לבדוק, לדוגמא: כיון שהטעם שהלחיים מהני אע"פ שאינם מגיעים להמשקוף, הוא מדין 'גוד אסיק', לכן אסור שיהיה דבר המפסיק בין הלחי להחוט, ואם יש הפסק אין זה צורת הפתח.

ולכן בבדיקת עירוב כזה, לא סגי בזה שרואים שהחוט והלחיים במקומם ללא שום ריעותא, אלא צריכים גם להבחין שלא עשו עירקאנדעשן בין הלחיים להחוט כדי שלא יהיה דבר המפסיק ביניהם.

<u>צוה"פ כזה יש בכניסה לשיכון מרחוב חזון איש.</u>

---

[9] אופן עשיית צורת פתח כזה כבר נזכר ברמ"א וז"ל "והמנהג הפשוט במדינות אלו לתקן על ידי חבל הקשור לרחבו של מבוי. ודין חבל זה אינו קורה, שהרי אין רחבו טפח, ולא מהני אלא מטעם צורת הפתח. ועל כן יש ליזהר להעמיד תחת החבל שני קנים גבוהים עשרה, מכוונים תחת החבל. ואז מהני אפילו במבוי מפולש או אפילו בחצר".

הקנים הנזכרים ברמ"א שגובהן י' טפחים, הוא מה שנקראים בזמנינו 'לחיים', והוא לשון מושאל מדין לחי של מבוי.

◆ שאלת חכם ◆

אחרי שבס"ד עמדנו על אופני צורת הפתח הנהוגים בזמנינו, שפעמים קושרים החוט [המשקוף] על גבי העמודים, ופעמים קושרים אותו על גבי הכתלים, ומתחתיו מעמידים לחי. ראוי להתבונן טעם הדבר שרואים שברוב מקומות שבהם משתמשים בעמודים לקשור החוט, מוסיפים שם גם 'לחיים'. ולכאורה הרי הוא נראה כמיותר, מכיון שיש כבר צורת הפתח על ידי העמודים.

התשובה לזה יבואר אי"ה במאמר הבא.

ילמדנו רבינו

דרכי הלימוד וקנינה, במשנת מרן רביה"ק בעל דברי יואל זיעזעבי"א

עם מקורות וציונים מספרי דב' רב, ספורים ועבודות ומעשה רב

נערך ע"י הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א

מאמר ד'

קדושת הלימוד

מקוה

לימוד התורה בטהרת המקוה

בגמרא (מנחות קי.) **מבואר דכל העוסק בתורה כאילו הקריב קרבנות, ולכן, כמו שבעבודת הקרבנות קיי"ל** (יומא ל.) **דאפילו אדם טהור אינו נכנס לעבודה עד שיטבול, הכי נמי אין להיכנס ללמוד תורה בלי טהרת המקוה**[א]**.** (דברי יואל פתיחות)[ב]

אעלה בתמר

א. גודל חשיבות ענין זה אצל רבינו זי"ע, ניתן ללמוד ממה שסיפר הרה"ח **ר' אהרן הכהן פאללאק** ע"ה (**א טאג ביים רביז**ן עמוד קע"ז): "אמאל וועז דער רבי האט פארגעלערנט דעם שיעור פאר די בחורים אין די ישיבה אינדערהיים אין סאטמאר, איז געווען א בחור וואס האט איבערגעפרעגט דעם רבי'ן פשט אין א תוספות, און דער רבי האט אים מסביר געווען דעם פשט, דער בחור האט אבער נאך אלין נישט פארשטאנען, און דער רבי האט געזען אז ער איז נישט מסוגל צו תופס זיין ווי געהעריג דאם וואס ער זאגט. האט דער רבי פארשטאנען אז עס פעלט אים אין טהרה און זיכוך הדעת צו קענען משיג זיין קדושת התורה. האט אים דער רבי געפרעגט "**דו גייסט אין מקוה?**", האט דער בחור געענפערט אז ער גייט נישט אין מקוה. האט אים דער רבי געפרעגט "פארוואס?", האט ער געזאגט אז ער האט נישט קיין געלט צו באצאלן מקוה געלטל. זאגט אים דער רבי: "**איך וועל דיר באצאלן די מקוה געלטל, אבער זאלסט גיין יעדן טאג אין מקוה**".

ועיין בספר **מגיד תעלומה** (ברכות יח. רד"ה נחית) להגה"ק בעל **בני יששכר** זי"ע שהאריך בגודל מעלת טבילה במקוה קודם לימוד התורה, ובין הדברים כתב בזה"ל: "**נמצא סגולה נפלאה הוא קודם לימוד התורה לטבול במקוה טהרה** וכו' וע"י הטהרה יהיה כבריה חדשה וכדאי שתהיה לרצון לפני ה'".

ובספר **מוש"י** (ח"ה) מובא שפעם אחת בעיר קראלי עמדו כמה אנשים על מדריגות המקוה, וכאשר הציבו את רגלם בתוך המקוה, נסוגו אחור אחרי שהיה קר ומצונן, ואחד מהם אמר שללכת לתוך מקוה כזו יכולים לקבל 'א לינגן פעלער', ורבינו שעמד שם ושמע לדבריהם נענה ואמר: "**וישלא ללכת כלל למקוה, יכולים לקבל 'א רעכטן פעלער**'..."

ב. בשנת תרצ"ד כשנפתחה שערי הישיבה בעיר סאטמאר, נשא רבינו לפני תלמידי הישיבה דרשת פתיחה, בין הדברים עורר בענין זה (נדפס **בדברי יואל פתיחות**, אות י"ח), וז"ל: "וביאור הענין הוא, דהנה אמרו (יומא ל.) שאין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול, ומעתה כיון שאמרו (מנחות קי.) מאי דכתיב (ויקרא ז, ל"ז) זאת התורה לעולה למנחה וגו' כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה וכו', **הרי כמו שבהקרבת הקרבן היה זקוק לטהרת המקוה, כן הוא בלימוד התורה שצריך לחיות בטהרת המקוה**, והנה על זה אמרו כאן שהוא כאילו מקטירין ומגישין לשמי, ומנחה טהורה זה הלומד תורה בטהרה, **היינו שצריך לחיות לימוד התורה בטהרת המקוה באופן כמו שהוא כאשר מקטירין ומגישין לשמי מנחה טהורה, אשר גם בזה אין ליכנס ללמוד תורה בלי טהרת המקוה**".

ויש לציין שבספר **ילקוט המאירי** (להגה"צ ר' **אברהם מאיר איזרעאל** זצ"ל אב"ד **הוניאד**, יומא ל.) רשם המחבר לעצמו פתיחה זו למזכרת, בזה"ל: "**אזכרה ימים מקדם, בעת שיצקתי מים בימי בחרותי ע"י מרן הגאוה"ק מהר"י ט"ב שליט"א נאבד"ק סאטמאר ה' יאריך ימיו ושנותיו, שהוכיח במישור בפתיחת הישיבה בקיץ של שנת תרצ"ד, שהבחורים יהיו נזהרים בטבילת מקוה בכל יום**, על פי מה דאמרינן סוף מסכת מנחות העוסקים בתורה בכל מקום, מעלה אני עליהן כאילו מקטירין ומגישין לשמי וכו', ומנחה טהורה זה הלומד תורה בטהרה עיי"ש, **וכשם שאסור ליכנס לעבודת הקודש בלי טבילה, כמו כן אין ליכנס ללמוד תורה בלי מקוה**, וכדאמרינן התם בגמ' מאי דכתיב זאת התורה לעולה למנחה וכו' שכל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה וכו', ועבודת הקרבנות בעי טבילה במקוה, ודכירנא שהאריך עוד בדברי כיבושין בענין לימוד התורה בטהרה". עכ"ל.

הכנה לתפילה

לעסוק בתורה קודם התפילה

עיקר ההכנה קודם התפילה הוא על ידי לימוד התורה[1], ובזה מטהר את ליבו לתפילתו ויזכה לשפוך שיחו לפני ה' בקדושה וטהרה, ולכן ישכים בבוקר לעסוק בתורה וישיג בזה גם הצלחת התורה[2]. (דברי יואל מועדים[3].

ברך משה לך[4] בשם רביה"ק זי"ע)

אעלה בתמר

ג. סיפר הרה"ח **ר' אלי' דוד גרינפעלד** הי"ו (**א טאג ביים רבי'ן** עמוד קי"ט): "מיין שווער הרה"ח **ר' אהרן הכהן שעהנבערון** ז"ל איז געווען א תלמיד פונעם רבי'ן ז"ל נאך ווען ער האט געהאט מייסד געווען זיין ישיבה אין אורשיווע. אין יענע תקופה איז געווען איינגעפירט אז יעדע עטליכע טעג האט א צווייטע בחור געהאט די זכיה צו משמש זיין דעם רבי'ן זי"ע, וואס דאס איז געגאנגען לויט א באשטימטן סדר. איז געווען אמאל ווען דער רבי האט זיך נישט גוט געשפירט, און מיין שווער איז דעמאלטס געווען אין שטוב ווען עס איז געווען זיין תפקיד צו משמש זיין דעם רבי'ן, און דער רבי האט זיך געוואלט זעצן לערנען אינדערפרי פאר'ן דאוונען ווי זיין שטענדיגער סדר. איז אריינגעקומען די רביצין הצדיקת מרת חוה ע"ה און געבעטן אזוי ווי דער רבי שפירט זיך נישט גוט, זאל דער רבי קודם גיין דאוונענען, אזוי וועט ער קענען נאכ'ן דאוונענען טועם זיין, און נאכדעם וועט ער לערנען. עס גייט דורך א שטיק צייט און די רביצין גייט דורך נעבן די ספרים – שטוב, און זי זעט ווי דער רבי זיצט און לערנט בהתמדה, האט זי נאכאמאל געבעטן אז דער רבי זאל גיין דאוונענען, אבער ווען זי איז צוריק געקומען שפעטער האט זי וויטער געטראפן ווי דער רבי זיצט און לערנט. ביז ווען די רביצין האט געפרעגט דעם רבי'ן פארוואס זי בעט אים איינמאל און נאכאמאל אז ער זאל גיין דאוונענען, און ער מאכט זיך נישט וויסנדיג, האט דער רבי איר געענטפערט: **"ווי איז שייך צו גיין דאוונענען איידער מ'האט געלערנט, אפילו דער געמיינטער איד וויסט אז מ'דארף לערנען א בלאט גמרא פארן דאוונענען"...**

ד. סיפר הרה"ח **ר' חיים משה שטויבער** ע"ה (בספר הזכרונות): "פעם אמר רבינו בתוך דבריו, שלימוד התורה באשמורת מסוגלת מאוד, וכמ"ש **בזוהר הק'** שאז הוא עת רצון, ובפרט שהאויר הוא אז בטהרה, טרם שנתמלאו הרחובות טומאות וזוהמות, ואז הזמן גרמא לקנות ידיעות בתורה, ואחר לימוד כזה כשעומדין להתפלל, אז גם תפילתו לובשת צורה אחרת, וכן כל יומא ניכרת עליו, וכמו כן לילתא בתר יממא גרירא, וניכרת עליו גם בעת הלילה כששוכב על מיטתו, ואח"כ כשנתעורר משינתו לעבודת הבורא, וכן הלאה כל יומו ביתר שאת, וכל זה נמשך מלימוד התורה בקדרותא דצפרא, שאז הזמן מוכשר ומסוגל לקבל שפע טהרה, וסיים רבינו דבריו ואמר: **"ומה מתוק לחיך הוא לימוד כזה".**

גם רביה"ק בעל **ברך משה** זי"ע היה מרבה לעורר בדרשותיו בגודל מעלת ההשכמה ללמוד תורה קודם התפילה, ופעם אמר בפתיחה לתלמידי ישיבת עצי חיים סיגעט (תורף תשמ"ג): "והנה ידוע מספה"ק גודל הענין לעסוק בלימוד התורה הקדושה בבוקר קודם התפילה, **וכן ידוע שהקפידו אבותינו ורבותינו הק' זי"ע על זה מאוד שלא לעמוד להתפלל לפני הבוכ"ע קודם שנתקדש הפה והמוח עם לימוד התורה הק'** וכו' כי טרם עמדו להתפלל נחוץ מאוד להקדים אליה לימוד התוה"ק כדבעי וכו', **כי הלימוד שלומדין בבוקר רואין הצלחה יתירה וסימן ברכה על כל היום כידוע,** וגם יש בה ענין גדול להראות חביבות התורה".

וכמו"כ אמר פעם בפתיחה לתלמידי המתיבתא (שנת תשנ"ה): "...כמו שאמר גיסי הרה"צ **ר' יוחנן טווערסקי** זצ"ל אב"ד **מוזשאי** שהיה נכד מהרה"ק **מבעלזא** זי"ע, והוא למד עם בניו בכל יום שתי שעות קודם התפילה שולחן ערוך וטור וב"י, **ואמר בשם זקינו דבלי שתי שעות לימוד קודם התפילה אי אפשר להתפלל,** ולזה צריך התגברות כמו"ש בתחילה בשו"ע יתגבר כארי, ואסור לישן קודם התפילה, **ולא ימלט בשום אופן שלא ללמוד שעה קודם התפילה".**

ה. **בדברי יואל** מועדים (ח"א, כ"ט שבט, עמוד ו') איתא: **"ואמנם עיקר ההכנה קודם התפילה הוא ללמוד ולשנות הלכות, שבזה מטהר את ליבו לתפילתו כנודע,** ואעפ"י שהבעלי בתים טרודים בכל ימות השבוע על המחיה ועל הכלכלה, בכל זאת צריכים לקבוע עתים לתורה ביום ובלילה, וכמו שאמרו ז"ל (ברכות כא.) שהפסוק (דברים ו' ז') בשכבך ובקומך וגו' בדברי תורה כתיב, והיינו שגם מי שהוא אנוס מצד טרדת מלאכה ופרנסה, ואינו יכול לקיים הפסוק (יהושע א' ח') והגית בו יומם ולילה, אבל על כל פנים עדיין הוא מחוייב לקבוע עתותיו לתורה ביום ובלילה, ועל ידי זה גם תפילתו יהיה בטהרה ומקובל ומרוצה לפייו יתברך, **כי אם ילמוד קודם התפילה יהיה רוממות קל בגרונם, לשפוך שיח ותחנונים לפני השי"ת בקדושה וטהרה יתירה".**

ובדברי יואל פתיחות (עמוד רפ"ו) הביא מה דאיתא בגמרא (ברכות לב.) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין וכו', וכתב ע"ז בזה"ל : "דהנה כשיש לאדם פנימיות מעולה אז אכן הוא יכול לישב שעה שלימה ולהתבונן בהכנה ראויה ביהדות, כדי שמתוך זה יתכוון לבו למקום, ולכן בחסידים הראשונים עדיין היה שייך להיות שוהין שעה אחת לפני התפילה, אולם כאשר נעשה ירידת הדורות בענין תוכו כברו, הרי אם ינהיגו לכל אחד לישב ולהתבונן לפני התפילה מבלי עשיה בפועל, אזי יבוא מי שאינו תוכו כברו ויאמר שהוא חסיד גדול ביותר, ויהיה יושב בטל בלי עשיה שני שעות לפני התפילה. ולכן הוזקקו לבטל דבר זה מכל וכל, **ואלא שאמרו שילמדו תורה הקדושה לכל הפחות שעה לפני התפילה ושעה אחר התפילה, ודבר זה יכנים קדושה באדם".**

◆ דביקות ◆

עיקר הדביקות הוא ע"י לימוד התורה

בשעת לימוד התורה יקבע כל מחשבתו בעסק לימודו, ולא יחשוב אז בדברים אחרים - אפילו בדביקות הבורא ית"ש, דבשעת לימודו הלא מוכרח להשים כל עיונו רק בהבנת התורה הקדושה[1], ובזה שמעמיק ומעיין בדבר הלכה, אין לך דבקות גדול מזה. (דברי יואל מועדים כ"ט שבט)[2]

אעלה בתמר

1. **בברך משה** (פרשת לך, עמוד נ"ז) כתב: "ועוד עיקר גדול מקובל בידינו מרבותינו הקדושים לעסוק בתורה לפני התפילה, **ושמעתי ממרן דודי זלה"ה** לפרש בתפילת רבי נחוניא בן הקנה ביציאתו מבית המדרש (ברכות כח:) **אנו** משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, ולכאורה צ"ב מפני מה תלה הדבר בהשכמה, ויותר הוי ליה למימר אנו עוסקים בתורה והם עוסקים בדברים בטלים, אמנם אין הדברים אמורים כלפי אלו שאין עוסקים בתורה כל עיקר, **אך הכוונה על העוסקים בתורה כל היום, רק בבוקר אינם מקפידים להשכים לדברי תורה, ודבר זה מונע מהם מלהשיג הצלחת התורה וכוונת התפילה**, וזהו שאמר אנו משכימים"ם לדברי תורה, שאנו משכימים בבוקר לעסוק בתורה, והם משכימים"ם לדברים בטלים, אף שבמשך היום עוסקים בתורה, עכ"ד."

2. דעת רבינו היא דבכל משך זמן לימודו מוכרח להשים כל עיונו אך ורק בהבנת התורה, ולכן לא יפסיק כלל להתבונן בדביקות הבורא ית"ש – ומשמע דלא יפסיק אפילו לפרקים. ואף **שבצוואת הריב"ש** (אות כ"ט) מצינו שכתב: "**בשלומד צריך לנוח מעט בכל שעה כדי לדבק עצמו בו יתברך**", וכן כתב **בתניא** (ליקוטי אמרים פרק מ"א): "**וכשלומד יניח מעט בכל שעה כדי לדבק עצמו בו יתברך**". וכן העיד בספר **שם אהרן** (כת"י פרשת ויקרא, הובא **בתוספות יו"ט** עמוד שנ"ה) על מרן **הקדושת יו"ט** זי"ע, שכתב: "איתא בספרן של צדיקים, שבעת שלומדין בעיון רב מאוד ומחמת גודל עיונו יכולין ח"ו לשכוח בגדלות השי"ת וברוממותו יתעלה, ומן הראוי שלא לשכוח אף רגע כמימרא, על כן העצה היעוצה שתמיד באמצע הלימוד יפסוק מעט מלימודו על איזה רגעים, וידבק מחשבתו בקונו נותן התורה ויחזור ללימודו, כן יעשה כל זמן שעוסק בתורה. **ואני העני בדעת הכירנא, כד חוינא במתיבתא דרבינו הקדוש והטהור אמ"ו הרב הגאון המפורסם מרן חנני' יו"ט ליפא ט"ב אבדק"ק סיגעט ויצקתי מים על ידו, ראיתי זה עין בעין בעת שהיה עוסק בתורה עם בני ישיבתו הרמה, אף שהיה פלפול חזק, הפסיק מעט ומחשבתו היתה דבוקה בה' ואחר כך חזר ללימודו והדבר ידוע למבינים**".

מכל מקום דעת רבינו היתה, דלא כל הנמצא כתוב בספרי תלמידי הבעש"ט הק' אמורים לכל אחד ואחד, וכמו שכתב בספה"ק **ויואל משה** (מאמר שלוש שבועות סימן קפ"א) בזה"ל: "**וככה הוא בספרי תלמידי הבעש"ט, שלא חיברו ספרים לבאר האופנים והחילוקים הנצרכים לכל אדם, אלא נכתב בספר מה שנשפע להם חידושי תורה עבור התלמידים שבאו אז אליהם** בשבת ומועד, ואף ספר **התניא** הנקרא ליקוטי אמרים שחיברו הוא ז"ל בעצמו בדברות קדישו להפיצו על פני תבל, מכל מקום כתב בהקדמה וז"ל אך ביודעי ומכרי קאמינא, הם כל אחד ואחד מאנ"ש שבמדינותינו וסמוכות שלה, אשר היה הדיבור של חיבה מצוי בינינו וכו' אליהם אליהם תטוף מלתי ולשוני עט סופר בקונטרסים אלו הנקראים בשם ליקוטי אמרים, עכ"ל, **ומזה אפשר להבין שבחידושי תורה שנאמרה רק לשעתו לצורך התלמידים שהיו אז שמה** וכו'". ע"כ.

ולכן אף שלבעלי מדריגה הדבוקים בקונם, הותר הדבר להפסיק מלימודם מזמן לזמן כדי לידבק ביוצרם, מ"מ על דרך הכלל צריך כל אדם בשעת לימודו להעמיק עיונו ומחשבתו אך ורק להבין את דברי התורה על בוריים, ולא לחשוב בשום ענין אחר זולת הלימוד – כלשון רבינו זי"ע, ובזה יזכה להתדבק בה' באמצעות התוה"ק.

וכן משמע גם בהגהות הגה"ק בעל **לחם שלמה משימלויא** זצ"ל על ספר **רחמי האב** (ערך דביקות) בענין מש"כ המחבר דאף בשעת הלימוד צריך לזכור תמיד בדביקות, וע"ז הגיה בזה"ל: "**הנה לענ"ד גם הלימוד גופא הוא דביקות בתורה ובשמותיו של הקב"ה**, שכל התורה הוא שמותיו של הקב"ה, והרי מוחו דבוק בתורה כיון שמכנים ראשו ושכלו ומעיין בדיני התורה ובפלפול הש"ס והפוסקים ראשונים ואחרונים וכו', וכן מבואר בזוה"ק פרשת אחרי (עג.) כי הדביקות בתורה הוא הדביקות בשמו יתברך דהוא ואורייתא חד וכו', **ואמנם וודאי יש כמה בחינות דביקות למעלה מזה גבוה מעל גבוה**, כמו ששמענו ואבותינו ספרו לנו ממרן בעל שאלות ותשובות דברי חיים זי"ע שהיה יושב שעות בדביקות מחשבתו להקב"ה וכו', וכעי"ז ראיתי בעיני אצל בנו אדמו"ר הצדיק הקדוש משינאווא זי"ע, ועיין בספר הקדוש יכין ובועז מבעל שו"ת מאיר נתיבים זי"ע בפרק ב' מה שכתב מענין הדביקות של רבו הבעש"ט זי"ע וכו', **אבל אנחנו בני אדם פשוטים אין לנו רק להדבק בתורתינו הקדושה יעזרנו ה' אלקינו**".

ועיין בספר **מבשר צדק** (ליקוטים) שכתב בזה"ל: "בשעוסק בלימוד התורה בעיון היטב אי אפשר להיות בדביקות, רק שבתחילה קודם התחלת הלימוד צריך לייחד קוב"ה ושכינתיה בדביקות גדול, **ואח"כ באמצע ההלכה בעת עיונו פטור מהדביקות**".

ויצויין שעל רבינו בעצמו העידו התלמידים שראוהו הרבה פעמים בשעת לימודו שוהה לזמן מה, והיה נראה מתנועותיו שטובא גניז בגווה, וכפי שמיפר הרה"ג **ר' בעריש קאהן** שליט"א **ראה"כ ויואל משה** אנטווערפן (**באילנא דחיי** ח"ז עמוד קס"ו): "**אסאך מאל האט פאסירט אינמיטן פארלערנען, אז דער רבי האט זיך פאר'דביקה'ט אויף עטליכע סקונדעס** – ער

ירבה בתפילה להצלחה בלימוד התורה

כיון שכל התורה שמותיו של הקב"ה, והיא חמדה גנוזה שמלאכי רוח משרתי אש נתאוו לה, לכן לא יצוייר שיזכה האדם לכוין אל האמת בלימוד התורה הקדושה בלי סייעתא דשמיא, ועל כן צריך האדם לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, שיחוננהו דעה בינה והשכל להאיר עיניו בתורה הק'. (דברי יואל במדבר. ויצא)[1]

אעלה בתמר

האט זיך געגעבן א שטעל אפ אויף א ווייליג פונעם פארלערנען און ארויפגעלייגט די הייליגע הענט אויפ'ן פנים, און דערביי געמאכט פארשידענע תנועות מיט די פינגערם". ומי יעמוד בסוד קדושים.

ח. **בדברי יואל** מועדים (ח"ו, כ"ט שבט, עמוד ל"ח) איתא: "**כי בעת שהאדם עוסק בתורה הקדושה אין לו לחשוב בשום ענין אחר זולת הלימוד כי הלא הוא מוכרח לחשים כל עיונו רק בהבנת התורה הקדושה** שבלי זה לא ידע ולא יבין מה דקאמרי רבנן, ואף בענין דביקות בהשי"ת ידוע מה שפירשו בזה (**דברי יחזקאל** ליקוטים, בשם הגה"ק **מאפטא** זצ"ל) אמרם ז"ל אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה וכו', **דהיינו שאף שמוטל החיוב על האדם להיות דבוק תמיד בהשי"ת, אמנם בעת לימוד התורה הקדושה ישים מעיינו להתעמק בדבר הלכה**, וזהו אומרו שלא יפטר אדם מחבירו רעך וריע אביך וגו' אלא מתוך דבר הלכה, הכוונה, בעת לימודו, וא"כ הוא ק"ו בן בנו של ק"ו שלא יחשוב אז בעניני העולם וכו'".

והפירוש שהביא רבינו, הובא בשלימותו בספה"ק **דברי יחזקאל** (ליקוטים אגדות) בזה"ל: "אמר בשם הגאון הקדוש **מאפטא** ז"ל, הנפטר מחבירו אל יפטר אלא מתוך דבר הלכה, והקשה איך יהיה זוכר זה שאומר בעת שנחוץ לנסוע. ואמר שהכוונה שאיתא (משלי כ"ו י) רעך ורע אביך וכו', שידוע שצריך להיות בדבקות הבורא יתברך שמו תמיד, אך בעסקו בדבר הלכה, שעוסק בסוגיא עמוקה ואז אי אפשר לו להיות בדבקות, ואם כן יחשוב שלא טוב הדבר לעסוק בסוגיא עמוקה שמזיק לדבקות, ואם יזהר אז בדבקות לא יוכל לעמוק בדבר הלכה. על זה אמר אדרבה, **שזה שמעמיק בדבר הלכה זה הוא עיקר הדבקות שדבוק בתורה הקדושה**, ולזה אמר שאל יפטר אדם מחבירו, היינו מהבורא ית"ש שנקרא חבירו כנ"ל, שאסור לאדם לפסוק מהדבקות אלא מתוך דבר הלכה, **שאז אדרבה צריך להעמק בהדבר הלכה ואל יאמר שמזיק לו להדבקות, שמתוך כך זכרהו, שאין לך דבקות גדול מזה**".

ט. וגם כדי שיזכה שיהיה התורה הרות על לוח ליבו לבל ישכחהו, היה מורה רבינו שצריך לבקש רחמים על כך מאת ה' שיחוננהו דעה בינה והשכל, וכפי שסיפר הגאון הגדול ר' **שמעון יצחק שלעזינגער** שליט"א חבר בי"צ העדה החרדית – תחת אחד השיחים עם **כ"ק מרן רבינו שליט"א** (יום ב' תולדות תשע"ח): "איך האב געהאט א זיידן **רבי יחיאל יהודה שלעזינגער** ז"ל (חתן הגאון האדיר ר' וועלוול מינצבערג זצ"ל בעל **שארית ישראל**), ער איז געווען א חשובער מלמד אין ירושלים עיה"ק, אין ער האט געהאט א אינגל א תלמיד וואס האט ל"ע נישט געדענקט דאס לערנען, און וועז דער רבי ז"ל איז געווען אין ארץ ישראל, איז ער אריבער צום רבין פרעגן וואס גיט דער רבי א עצה אז דאס אינגל וואס וויל לערנען זאל קענען געדענקען דאס לערנען, האט די רבי ז"ל געענטפערט: "**זאל ער מאכן די עצה פון רש"י און מאריך זיין ביי חונן הדעת**", וועז מ'האט שפעטער געזוכט די רש"י, האט מען געטראפן אז ס'איז א רש"י אין עבודה זרה דף ח עמוד א' (וזה לשון רש"י (ד"ה מעין כל ברכה): "אם היה מושכח תלמודו מאריך בחונן הדעת".), דעם איז געווען דעם רבי'נס תשובה אויפן פלאץ"...

י. **בדברי יואל** (בסדבר עמוד כ"ח) כתב בזה"ל: "דהא דקאמר המד"ר א"ל בכו והתפללו לפני ואני מקבל, **היינו שאם לא זכה האדם להבין ולהשיג בתורה הקדושה, כמו שאמרו ישראל לפני הקב"ה אין אנו יודעים, אזי תקנה יש לו להתחנן ולשפוך שיח בבכי יבא ובתחנונים, לחלות פני אבינו האב הרחמן שיאיר עיניו ויפקח שכלו להשכיל בתורה הקדושה**. ובאמת כאשר נתבונן בדבר יפלא בעינינו כיצד יוכל האדם אשר הוא קרוץ מחומר גשם עכור, לבוא למדריגה גבוהה כל כך להשיג בתורת ה' דברי אלקים חיים, וכל התורה שמותיו של הקב"ה חמדה גנוזה היא לו, שבה נסתכל וברא עולמו ומלאכי רוח משרתי אש נתאוו וחמדו לזאת התורה ובאו בטענה תנה הודך על השמים, ואיך יזכה אדם שפל להשיג אמיתיות התורה הקדושה לולא שהקב"ה בעזרו ותומך בידו להאיר מאור עיני שכלו בתוה"ק. ועל כך צריך האדם להרבות בתחנה ובקשה לפני הבוית"ש, שיחוננהו דעת להבין ולהשכיל בתורת ה' וכו', ובדרך זה אפ"ל הא דאיתא בגמרא (עירובין סה.) שמעתא בעי צלותא כיומא דאיסתנא, ופירש רש"י ז"ל צלותא, דעת צלולה ומיושבת. **ולפי"מ דאמרן יתכן שהכוונה דלהבין שמעתא על בוריה ובפרט לאפוקי שמעתתא אליבא דהלכה, בעי "צלותא" צריך להתפלל ולבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שיאיר עיניו להשיג האמת בתורה הקדושה**".

ובדברי יואל פרשת ויצא (עמוד ע"ז) כתב בזה"ל: "**לכוין אל האמת בלימוד תורה הקדושה צריכין להתפלל על זה, כי לא יצוייר שום השגה אמיתית בחכמת התורה בלי סייעתא דשמיא, ועל כן צריך האדם לפנות תמיד אליו יתברך ולהתפלל להבוכ"ע, שיזכה להשפעה מן השמים לכוין לאמיתה של תורה.**"

הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנסטייפל זי"ע

הרה"ק רבי מרדכי דוב נולד בחנוכה שנת ת"ר לאביו הרב צדיק רבי משולם זוסיא יצחק אויערבאך אב"ד טלאמיטש, שהיה נין בן אחר בן להרבי ר' זושא זי"ע, ולאמו הצדיקת מרת שטערנא פייגא בת הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס (נסתלק בי"ג אלול תרל"ו) בן המגיד הק' רבי מרדכי מטשערנאביל וחתן הרה"ק רבי דובער מליובאוויטש, זכי"ע. ואכן, על שם שני זקניו הקדושים הללו, מצד אמו, נקרא שמו בישראל: מרדכי דוב. בהיותו כבן שש התייתם מאמו הצעירה, ונתגדל ביחד עם שתי אחיותיו על ברכי זקינו הק', אבי אמו, שהיה דר בהארנסטייפל שבארץ אוקראינא, זקינו גידלו וחינכו במסירות ובאהבת נפש, ולימים אף סיגל רבינו לעצמו שם משפחתו 'טוועריסקי', כשם משפחת זקינו הרה"ק מטשערקאס. רבות נפלאות מסופר אודות התמדתו ויגיעתו בתורה והתנהגותו בקדושה ובטהרה בשנות ילדותו. בהיותו בן י"ג שנה בחר בו הרה"ק ה"דברי חיים" מצאנז כחתן לבתו הצדיקת מרת רייצא, ובעת חגיגת ה'בר מצוה' שלו נכתבו ה'תנאים' בהיכל הסב"ק מטשערקאס. מועד החתונה נקבע לשנת תרט"ו, שאכן התקיימו כמוסכם בעיירה הוסיאטין שעל הגבול שבין עסטרייך ורוסלאנד. לאחר נישואיו המשיך לשבת בצל זקינו הק' בהורנסטייפל, שם נתקדש ונתעלה הלוך וגדל, ובה ישב כמעט כל ימיו. כשהיה י"ח, כבר היה בקי בש"ס ופוסקים כאחד הגדולים ושבילי ההוראה היו נהירין לו כזקן ורגיל, בשנת תרכ"ג, והוא אך בן שלש ועשרים שנה, הטיל עליו זקינו הק' את עול ההנהגה בהורנסטייפל אותו הועיד לו שנים אחדות קודם לכן, בעת שעקר ממנה והשתקע בטשערקאס. למרות גילו הצעיר נפרשה מצודתו על פני כל הגליל, שכלל עשרות עיירות. לאחר פטירת זקינו הק', בי"ג אלול תרל"ו, התקשרו אליו המונים מחסידי טשערקאס, ואף נתמנה למלאות מקומו כנשיא דכוללות וואהלין "מעות אה"ק" לצדקת רמבעה"נ. עם נשיאות עטרת האדמורו"ת והנהגתו בחסד עליון בדרך רבת אנפין עילאין בתורה ועבודת ה', והיותו נודע כקדוש עליון ואיש מופת, היה מפורסם כאחד מגדולי פוסקי דורו, ומכל קצוי הארץ הריצו אליו רבנים גאונים ויושבי על מדין את כל הדבר הקשה, וקבלו את הכרעתו כדבר האורים ותומים. בשנתו האחרונה, שנת תרס"ג, והוא אך בן ס"ג שנה, רמז כמה פעמים מפורשות שיום פטירתו קרב ובא, ושזו שנתו האחרונה עלי אדמות, כמו, בעת שנכנסו בניו לדבר עמו בענין הדפסת ספר תשובותיו "עמק שאלה", הפטיר לעומתם אכן, גם זקנכם ה'דברי חיים' הדפיס את ספרו בשנה האחרונה... ועוד כהנה, ואמנם במוצאי מנוחה, בעוד ליל שישראל קדושים מתחילין לומר בו סליחות, אור לכ"ב אלול, לאחר שערך תשובה בהלכה, ואחר שקיבל 'קוויטלעך' מהקהל, ישב וסעד סעודת 'מלוה מלכה', ושוב שנית נתיישב להגיה את התשובה שכתב קודם לכן [בדיני בית הכנסת, הנדפסת ב'העמק שאלה' או"ח סימן ז'], ונטל קולמוס בידו לתקן את הזמן המסומן בראשה, במקום "אור ליום א'" חזר ורשם "מוצאי שבת", וכשסיים עלה על יצועו ותוך זמן קצר השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה. השאיר אחריו ברכה לדורות חיבוריו הקדושים פלא יועץ עה"ת ומועדים המלהיב לבבות לעבודת ה' בדרך פרד"ס שו"ת עמק שאלה על ד' חלקי שו"ע, קונטרס לחם רב על דיני פת הבאה בכיסנין, תורי זהב ספר מקיף על הלכות ריבית והמסתעף עמק חכמה פרפראות עה"ת, אותו הדפיס ביחד עם הספר "עמק תפלה" של זקינו הק' מטשערקאס וקראם ביחד "שושנת העמקים". עוד נשאר חיבור גדול בכ"י על שמות גיטין שנשרף בשנת תרמ"ב, וספר עמוק בחכמת הקבלה בשם 'כד הזהב' שנאבד בשנות המהפכה ברוסלאנד. מנו"כ בהארנסטייפל, זיע"א.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

אור בהיר הוא בשחקים

בשנתו הי"ג לקחו מרן הקדוש מצאנז זיע"א כחתן לבתו מרת רייצא. השידוך נעשה ונגמר ע"י שליח מבלי שהרה"ק מצאנז יראה תחלה את החתן, ועל כך אמר, חותני הגאון מלייפניק לקחני לחתן מבלי שיראני תחילה, אף אני אעשה כמוהו כי רואה אני מרחוק את החתן לומד תור לשמה ומאיר כשמש בצהרים.

זכות אבות

גברא רבה קמסהיד עליה

פעם ביקשה מהרה"ק מצאנז אחד מבנותיו שיתפלל בעדה להפקד בפקודת ישועה ורחמים, והשיבה האב שתפנה אל חתנו הרה"ק מהארנסטייפל לפי שהוא בתפלתו הזכה בוודאי יפעול ישועה, שמעה הבת לקולו וערכה מכתב מפורט אל הרה"ק מהארנסטייפל, ומעברו השני הוסיף הרה"ק מצאנז בכי"ק כדברים האלה, 'אנה למלא בקשת בתי תחי', ואבקשו גם להתפלל עבורי, כי חולה אנכי, חותנכם חיים בן מרים'. כמו כן פנה אליו חותנו הרה"ק מצאנז במכתב, אחרי שנשא הרבנית הרביעית, כי יתפלל בעדו שיזכה לבנים, מאחר שהרבנית מפצירה בו מאוד, ובא על החתום 'חיים בן מרים'. (המכתב היה עד להמלחמה בידי הרה"ק רבי אלישע מגארליץ, חתנו של הרה"ק מהאנסטייפל זללה"ה). פעם בשיחה עם בנו הרה"ק מקשאנוב זללה"ה, התבטא הרה"ק מצאנז לאמר, הידעת בני כי לרבי מאטל'ע יש דעה בשמים, חותנו הק' רחש לו חיבה יתירה, והיה פונה אליו בלשון רבים 'איהר'.

'בעלוין צדיקים' עמ' ק"ל

ובתשובותיו מכתירו חותנו הקדוש בתוארים מופלגים: הרב הגדול בוצינא קדישא חסידא ופרישא המאוה"ג חסיד ועניו ירא ה' בנש"ק שר התורה המפורסם.

שו"ת דברי חיים יו"ד סי' מ"ט, לקוטים י"ז

תל תלפיות

שמעתי מהרה"ח רבי בנימין יוסף וויליגער ממונקאטש שיחי' ששמע מחותנו הרה"ח הישיש רבי אליעזר פאשקעס ז"ל שזכר עוד מימי בחרותו אין די יארין צווישין תר"נ תר"ס, והרה"ק רבי מרדכי דוב מהאריניסטייפיל ז"ל היה אז פעם בעיר ראצפערט בשבת קודש אצל חתנו הרה"ק רבי שלום אליעזר ז"ל הי"ד מראצפערט, ובאו על שבת קודש טויזענטער יודין מערי אונגארין וראמעניע וממדינת טשעכיי, לראות את פני הגאון הצדיק הרה"ק מהארנסטייפל ז"ל.

'משמיע ישועה' עמ' רל"ט

שר התורה ועמוד העבודה

עוד בימי ילדותו ארץ רעשה מחכמתו וקבעו הלכה כמותו כי ה' אתו כותבים בניו הצדיקים בדברי פתיחה לספרו שו"ת "עמק שאלה". ואמנם מנעוריו היתה יראתו קודמת לחכמתו, וכל רואיו הכירו כי שם ה' נקרא עליו. הן בעודנו נער כבן י"א כבר היה מתעורר כל לילה ויורד ממטתו לישב על הארץ ולערוך "תיקון חצות" מתוך בכיות על חורבן ביהמ"ק וגלות השכינה. לא בכדי נתקדש שמו בפי כל צדיקי וגאוני הדור, והעריצוהו כחד מקמאי.

הקדמה לשו"ת העמק שאלה

אביהן ורבן של ישראל

מתאמרא משי' דהרה"ק רבי דוד מטאלנא זללה"ה שאמר כי אל רבי מאטל'ע צריכים לנסוע לא רק חסידים, כי אם גם רביים, צעירים וישישים הישישים יתביישו מפניו, והצעירים ילמדו ממנו בעודו אבר"ך צעיר לימים כאמור, כבר השפיע מקדושתו כחד מצדיקי הדור, וכבר עמד כתרו בין גדולי פוסקי הדור, בהיותו נודע כפוסק ומשיב, ותשובותיו בהלכה נפוצו באהלי שם. (בתשובה ב'בית שלמה' בענין שחיזה בה רבינו דעתו בענין 'אישתהי י"ב חודש' שסעדה ארץ סביב דעת תורתו נכתב שם שהיה זה באייר תרכ"ז. נמצא שרבינו היה אז בשנתו הכ"ז) דרכו זאת היתה משום חידוש, כי שאר צדיקי וואהלין לא הורגלו לפרסם ברבים נגלות התורה, ואילו הוא הרבה להשיב ולהפיץ חידושי תורה ובירורי הלכה בפלפול ובסברא, וראשו ורובו היה שקוע בעמק שאלה, לפסוק ולהשמיע דבר ה' זו הלכה, ועם כל זה לא כהתה אונו מטורח ההנהגה ועניני העבודה, אשר רבו גם רבו הוא רומז על כך בתשו' אה"ע סי' מ"ט "כי עמוס הטרדות מאד אנכי ואם מפאת הימים האלה המעותדים להשיב חשבון הנפש בכל מצעדי איש, ואם מפאת האנשים הבאים כל אחד דורש ומבקש להיותו שואל בענין" וגם נודע בדורו כאחד מקדושי ארץ, המלהיב לבות ישראל לעבודת ה' ומפליא פלאות לישועתם.

תולדותיהן של צדיקים

עמוד ההוראה

ביתו היה תל שכל פיות פונים אליו באשר המון העם נקבצו ובאו ליהנות ממנו עצה ותושיה ולבקש על דבר ישועה ורחמים, בני עליה מופלגים נהרו לתפלותיו ושולחנותיו אנשי תורה ובעלי הוראה מכל קהלות הקודש דרשו לשכנו וסמכו

על פסקיו, כפי אשר תחזינה עינינו חליפת שו"ת עם גאוני וצדיקי גאליציא ובהם חותנו ה'דברי חיים', ה'שואל ומשיב' מלבוב, ה'בית שלמה' מסקאלא ועוד, ואף גדולי ליטא פנו אליו מתוך הערצה ויותרת הכבוד, כמו הגר"ח ברלין וגיסו הג"ר רפאל שפירא, והגר"א גורדון מטעלז שמתארו ארי דבי עילאי בוצינא קדישא חסידא ופרישא (ראה שו"ת רבי אליעזר מטעלז סי' כב כג). ובמיוחד היה רב חילו בהתרת עגונות, ורבים מפוסקי הדור התנו הכרעתם בהסכמתו, ועם כל זה אף הוא, בגודל ענותנותו ובהיותו מיראי הוראה, היה מדגיש בתשובותיו לרוב שאינו מכריע כי אם בתנאי שיצטרפו לדעתו עוד חכמי תורה. וכך כותב בתשובה אחת "ידעתי ערכי וקוצר המשיג ועומק המושג, וזה רבות אשר גדרתי בעדי שלא לדון בדברים חמורים כאלה, כי לא אלמן ישראל מגדולי ארץ ואבירי התורה, אך כאשר שאמרו חז"ל בזה אשר המוציא היתר דומה כאילו בונה אחת מחרבות ירושלים ע"כ נתתי דעתי לחפש היתר לבת ישראל ומה' אשאל עזר לבל אכשל בדבר הלכה ובאופן אשר דברי יהיו רק להלכה ולא להמעשה עד כי יבואו דברי לפני גדולי ישראל"

אהע"ז סי' ל"ו

אף מבית דינו של הבריסקע'ר רב – הגרי"ל דיסקין זצ"ל מקרתא דשופריא ירושלים ת"ו נדרש דעת תורתו, ובדברי תשובתו אליהם מקדים ברוב ענותנותו לא ידעתי הנחיצות עלי שאשיב בזה הלא התורה דילהון הוא ואתם הגבורים אנשי השם. ושוב בסוף התשובה: לא באתי להורות הלכה כי אתם הגאונים הגדולים ובראשם רבם הגאון מבריסק שיחי' נצח וכאשר יכריעו הם כן הוא הלכה.

עמק שאלה סי ס"ג

תורה מסיני

מקובל שכל פעם לפני אמירת 'דברי תורה' בעריכת שלחנו הטהור היה מקיא מה שאכל מקודם, כבחינת משה רבינו ע"ה שאמרו חז"ל (יומא ד:) שעלה למרום קודם קבה"ת ארבעים יום "כדי למרק אכילה ושתיה שבמעיו", ובעת אמירת התורה קרן אור פניו כלפידים.

מפי ספרים וסופרים

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים, וסיפורי נפלאות וישועות

מסירות נפש להטיב ליהודי

בעת הנסיעה על מקומות הקדושים קברי אבות באיראפע, סיפר מרן רביה"ק בעל ברך משה זללה"ה מזקינו הקדוש מהארנסטייפל, אשר בהיותו ילד צעיר לימים נתגדל בבית זקינו הרה"ק מטשערקאס לאחר פטירת אמו, ופעם אחת נסע זקינו הרה"ק מטשערקאס מביתו, ויהודי אחד בא לטשערקאס אל הרה"ק להתחנן על נפשו, מפני הפריץ הנוגש בו, אשר רוצה לזרקו מביתו ואת אשתו וילדיו, כאשר אין לו לשלם דמי החכירה, והגיעו מים עד נפש כי מה יעשה לעת כזאת ואנה יוליך את משפחתו והימים ימי חורף וכפור, ומכיון שהרה"ק מטשערקאס לא היה בביתו שפך היהודי את מר שיחו לפני הרבנית, אמרה לו הרבנית אשר היתה מפורסמת בחכמתה, שמע נא אלי והכנס אל נכדינו הצעיר ושפוך לפניו את מר לבך והוא יוכל להושיעך, עשה כן היהודי ונכנס אל רבי מרדכי דוב וסיפר לו את כל ונוכחת, ויאנח רבי מרדכי דוב הצעיר ויאמר, מה אוכל להושיעך, אמר לו היהודי אם באמת אינך יכול להושיעני אין לי שום טענות עליך, אבל אם יש בידך לפעול ישועה עבורי ולא תעשה אין אני מוחל לך לעולם, ויהי כשמעו את הדברים האלו יוצאים מפי היהודי המסכן, ויזדרז הרה"ק מהארנאסטייפל ויאמר להיהודי נלך למקוה, הלכו למקוה וירד הרה"ק רמ"ד לטבול ושהה שם זמן רב, ובצאתו אמר להיהודי, סע לביתך ואל תירא ואל תחת מפני הפריץ, ויסע היהודי לביתו והנה הפריץ יוצא לקראתו ויבקש למחול לו על אשר חטא כנגדו, והרי הוא מוחל לו על כל החוב, ויספר לו כי בפעם אחת הרגיש פתאום בנפשו איך שמישהו אוחז בגרונו ורוצה לחנקו, מיד תלה הדבר כעונש על אשר התעלל בהיהודי, וקבל עליו להניח את היהודי לנפשו, ואז הונח לו, בדק היהודי ומצא והנה מעשה החניקה היתה בדיוק באותה שעה אשר הרמ"ד שהה בהמקוה, וישב היהודי לטשערקאס להכיר לו טובה על הישועה הגדולה, וסיפר הדברים לזקינו הקדוש, ויהי כשמוע הרה"ק מטשערקאס את דבריו, התפלא על נכדו ואמר, הרי הוא כה צעיר לימים, ועד כדי כך כבר ימסור את נפשו עבור יהודי.

אלה מסעי – מסע רביה"ק בעל ברך משה למקומוה"ק

תיכף לת"ח ברכה

מסופר על זקינתי הרבנית שרה גיטל מפאדגארזא ע"ה, בהיותה פעם בקארלס'באד, והיה חפצה להיות בלייפניק על קבר

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

שמחת ההכנה למצוה

הנה שמעתי מגיסי הרב החסיד שיחי' (ה"ה הרה"ק משינאווא זי"ע) שאמר בשם חותנו זקנו הק' בעל הישמח משה מאוהעל זי"ע שאצלו היה חזק מאוד השמחה שבההכנה להמצוה ואמר דוודאי כשאדם עושה איזה מצוה מוצא אחרי כן חסרונות שלא עשאו כראוי בשלימות האהבה וטהרת המחשבה אבל במה ששמח בזה שיזכהו הקב"ה לעשות ולקיים המצוה בזה תהיה השמחה גדולה בקרבו לאין שיעור ומקוה להשי"ת שיוכל להשלים המצוה כתיקונו, (ראה ישמח משה ר"פ כי תבא).

פלא יועץ

נתאוה שיהיה לו דירה בתחתונים

הגאון הקדוש מוה"ר מרדכי דוב מהארנסטייפל זצ"ל אמר פעם בשבת תשובה לפרש משנתינו, 'בטל רצונך מפני רצונו' דהיינו אף שרצונך לצאת מן הגשם ולא לעסוק בדברים גשמיים כלל, 'בטל רצונך מפני רצונו' (אבות ב' ד'), שרצון הבורא הי' דוקא להיות בעולם הגשמי ולעשות דברים גשמיים [ולקיים 'בכל דרכיך דעהו'], ועי"ז יגיע הכבוד ושעשועים להבורא ית"ש מכל מה שברא בעולמו, ע"כ.

'מגן האלף', עמ"ס אבות עמ' ע"א

זקינה ה'ברוך טעם' זצ"ל, אולם, לא היו לה הוצאות הדרך, ונכנסה וביקשה ברכה מדו"ז הרה"ק רבי מרדכי דוב מהארנסטייפל זללה"ה ששהה גם שם, ונתן לה ברכה, וכשיצאה ממנו מצאה בדרך כפתור של זהב מאחד ממלבושי השרות האורחות והיה שוה לדמי הוצאותיה זי"ע.

'שיחתן של עבדי אבות' ח"א עמ' כ"א

הוא המשביר לכל עם הארץ

סיפר לי כ"ק מרן בעל ה'ברך משה' זללה"ה (כשהלכתי לטייל עמו בסעמרינג שבמדינת שווייץ) שכשהרה"ק רבי מאטעלע זי"ע שהה בעיר ראצפערט התאכסן אצל אחד שבחצר ביתו היה לו חנות קטנה של מיני חגורות ועורות וכדו' והתמרמר לפני הרה"ק על שאינו מצליח במסחרו ואין לו במה לכלכל ביתו, וקודם שנסע הרה"ק מעיר ראצפערט הכניסו בעל האכסניא לחנותו בהראותו לרבי מאטעלע שזהו מקום פרנסתו, נענה הרה"ק אליו כמיסח לפי תומו, הרי יש לך הרבה סחורה למכור ולמה אינך מוכר אותם, ובירכו לשלום, ולפלא שמני אז התחיל לראות ברכה במסחרו והצליח למכור סחורתו עד שנתעשר.

'נפלאים מעשיך' ח"א עמ' ק"צ

כי שם ציוה את הברכה

פעם בא לפניו אבי בת בוגרת ושפך כאבו על כך שכבר עברו מספר שנים מאז שהגיעה בתו לפרקה, וכל השתדלויותיו הרבות לשדכה ולהשיאה מעלות חרס בידו. כששמע הגה"ק מהורינסטייפל זי"ע דברי האב, שאלו, אם לאחר לידת בתו זו ערך קידוש כנהוג. והשיבו אבי הבת, שבאמת כשנולדה בתו נתן לה שם בבית הכנסת ביום הקריאה, ותו לא מידי. אז אמר לו בעל הגאון הקדוש ה'עמק שאלה': שוב לביתך, ובשבת הקרובה תהנה את חבריך וידידיך בקידושא רבא, והם יברכוך כנהוג בהולדת הבת. כמובן שעשה כאשר צוה, ואכן נושע במהרה. כשבא שנית להארנסטייפל לבשר דבר ישועתו, אזר אומץ ופנה אל הרה"ק זי"ע ושאלו, מהי השייכות בין אי עריכת הקידוש בשעתו לעיכוב הנישואין. על כך השיב לו בעל ה'עמק שאלה', שכשנולד זכר זוכה אבי הבן להתברך שיזכה להכניסו לחופה, הן בליל שבת הראשונה ללידתו במסיבת 'שלום זכר', כשמשתתפי השמחה מברכים אותו תזכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ולגדלו לתורה, לחופה ולמעשים טובים והן בעת הברית כדאיתא במס' שבת (קלז:) העומדים שם אומרים, כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים וכן פסק בשו"ע יו"ד (סי' רסה ס"א) וכן בסעודת הברית שלאחריה, וברכותיהם של ישראל קדושים אכן מביאות ומסייעות ברבות השנים בהכנסתו לחופה. גם הכנסתה של הבת לחופה צריכה סיוע וברכה, ולפיכך נהגו לערוך קידוש בבית הכנסת בעת הולדתה וכו', ובזה שמנעת זאת מבתך בשעתו, התעכבה עתה כניסתה לחופה, עד שאספת ברכה לתוך ביתך בהשלמת הקידושא רבה כעת עכתו"ק.

עיוני הלכות (ח"א עמ' שכח)

עמוד החסד

מצעירותו צלחה עליו רוח ה', ולמרות גילו הצעיר נתבצר לו מעמד רם ונשא ביהדות אוקראיינע, אלפי חסידים נשאו עליו עיניהם, ועד מהרה הגיעה השפעתו למרחקים ומצודתו היתה פרושה על פני עשרות ישובים וקהלות ישראל, עינו היתה פקוחה על

כל המתרחש בחיי הציבור, ביתו נעשה תל תלפיות אנשי תורה ובעלי הוראה מוצי״ם ושובי״ם מעשרות קהלות קודש פנו אליו לבקש הכרעותיו בהלכה, גם שאר גאוני ישראל סמכו על פסקיו והעריצו גדולתו בתורה כחד מקמאי, אף גדולי חסידות ובמיוחד דודיו לבית טשערנאביל הפליגו מאד בשבחו, וכמו״כ דבקו אחריו ישראל מאמינים בני מאמינים, והיו צובאים תמיד על פתחו לבקש ממנו ברכותיו להוושע בזכות תפילתו הזכה, וידוע שלא הניח לעשות בביתו שעות קבלה, רק בכל עת שבא אליו יהודי עם ״קויטל״ הי׳ סוגר את את הספר שהי׳ לומד ומקבלו בסבר פנים יפות לעזור ליהודי בעת צרתו. גולת הכותרת של קדושתו היתה מדת החסד שבו, בהיותו פטרונם ואביהם של נדכאים ואביונים, דיינו במה שמסופר כי אחותו הצדקנית הרבנית מלובזן ע״ה התרעמה בפניו כי בביתו שוררת דחקות נוראה, ענה לה, וכי מה דעתך נקרא רבי, רבי אינו אלא גבאי צדקה, לוקח מזה ונותן לזה, אם הוא בעצמו נצרך רשאי אף הוא להנות מכספים אלו, אבל אם יקח הכל לעצמו אין להקב״ה צורך בו.

תולדותיהם של צדיקים

נתן ליבו להיות מיצר בצרתם

הרה״ח הישיש ר׳ ישראל בריף ע״ה סיפר, שבימי נעוריו זכה להיות על שבת שבע ברכות של הרה״ק בעל קדושת ציון ז״ל מבאבוב שנערך בראצפערט פ׳ שלח בחודש סיון תרנ״ט. על ש״ק הי׳ שם כינוס צדיקים לבית צאנז, המחותנים הרה״ק מהר״ש מבאבוב ז״ל והרה״ק ר׳ שלום אליעזר״ל מראצפערט ז״ל, וחותנו הרה״ק ר׳ מרדכי דוב מהארנאסטייפל ז״ל, והרה״ק ר׳ ישעי׳לי טשחויבער ז״ל והרה״ק ר׳ אלעזר״ל אושפיצינער ז״ל. והמון גדול באו על ש״ק, ולפי האומדים הי׳ שם למעלה מעשרת אלפים חסידים על ש״ק. ונתאסף המון גדול כזה כיון שבאותו זמן הי׳ גזירות וצרות שונות על אחבנ״י, ורצו להגיש פתקאותיהם לפני הצדיקים להתברך בדבר ישועה ורחמים. במוצש״ק נערך שבע ברכות ברוב פאר והדר, אבל במשך רוב השבע ברכות היו שורות שורות של המונים שעמדו צפופים להגיש פתקאותיהם לפני א׳ מן הצדיקים, כל אחד הגיש הקויטל שלו לפני הצדיק שהזדמן לישב בראש השורה שעמד בו, והבכיות והיללות עלו עד לב השמים. ר׳ ישראל הנ״ל שהי׳ אז ילד עמד עם אביו, ואירע שעמד בשורה המוליך להרה״ק ר׳ מאטל׳י הארנאסטייפלער זצ״ל. ובערך בשעה ד׳ באשמורות הבוקר הגיעו כמעט לפניו וראו על השולחן גל של קויטלעך, ופתאום צוה הרה״ק להגבאי שיפסק מלקבל אנשים. וראו איך שר׳ מאטל׳י פותח הבעקיטשע שלו ומתיר כפתורי השפענצער, ואח״כ מתיר כפתורי החלוק שלו עד שגילה את לבו, והם עמדו משתוממים ולא ידעו מה מתרחש כאן. והנה פתח הרה״ק את פיו ואמר, ״ריבונו של עולם, קוק אריין אין מיין הארץ אריין! איך קען שוין נישט!״ ובכה מאין הפוגות. ואחר שישב רוחו מעט המשיך לקבל פתקאות.

חדותא דמלכא

מה הקב״ה מחיה מתים אף צדיקים מחיים מתים

סיפר לי הרה״ח ר׳ משה דוד שטרום נ״י ששמע מהרה״ח ר׳ משה קילאקאוו ע״ה שעוד זכה לנסוע להרה״ק רבי מרדכי דוב מהארנסטייפל זללה״ה והיה קורא אותו רבי מרדכי בער׳ניו, וסיפר ששמע המעשה דלקמן מבעל העובדא שהוא היה שותף עם מתנגד אחד, במסחר של זי״ף, ובית היוצר שלהם היה מחוץ לעיר, פעם אחת הלך השותף המתנגד בהשכמת הבוקר בשעה חמש לבית החרושת, וכשנכנס ראה שאחד הגויים העובדים שם תלה את עצמו, ונבהל מאד ולא ידע מה לעשות, כי ידע שמדבר כזה היה

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

עצה נפלאה להתחזקות בכל מצב

כאשר ידע איניש בנפשיה, וימצא עצמו בעל מום בכל קומתו וכו׳, עצה היעוצה לזה, שיאמין באמונה שלימה, אשר הש״י חושב מחשבות לבל ידח ממנו נדח, ורחום וחנון ה׳, ורחמיו על כל מעשיו כתיב, וגם אני ממעשי הבורא, ומודה ועוזב ירוחם, ובוודאי יקבל השם יתברך מחשבתי הטובה, בחרטה על מעשי, כי מחשבה טובה הקב״ה מצרפה למעשה, וקרוב ה׳ לנשברי לב, ובודאי יהיה תפילתי וקיום המצוה לריח ניחוח. ובזה האמונה יתמלא לבבו גיל וחדוה, ויפתח פיו להתפלל וללמוד ולקיים מצותיו, מתוך שמחה של מצוה.

פלא יועץ, יום ב׳ דר״ה, ד״ה פתח

על שלשה דברים האד״ם עומד

הרה״ק ר׳ מרדכי דוב מהארנסטייפל זצוק״ל אמר: איתא במשנה (אבות פ״א מ״ב) על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ובאמת הלא כל אדם הוא עולם מלא, ואם כן בכדי שיתקיים ויחזיק מעמד, צריך כל אדם לקיים בשלימות השלשה דברים הללו תורה עבודה וגמילות חסדים.

ילקוט מאורי אור עמ׳ רמ״ח

יכול להתהוות פאגראם רח"ל שתוצאותיה מי ישורנה, וניגש אל החבל וחתכה ונפל גוף הנכרי בין הנבילות של הבהמות שהיו שם (שמשומנם עושים הזייף) ונשבע בינו לבין עצמו שלא יגלה לשום נברא מה שראה, אך חשש שלא יתגלה המעשה ח"ו, אחר שלשת ימים קיבלו הוא ושותפו החסיד הזמנה להפאליציי, שתבעו אותם כיון שהגוי הנ"ל פועל אצלם כמה שנים ועכשיו זה ג' ימים שלא שב לביתו והוריו אינם יודעים להיכן נעלם, ע"כ נפל החשד עליו, וצריכין לברר שאין הקולר תלוי בצאורם.

רץ השותף החסיד אל הרה"ק רבי מרדכי דוב זללה"ה וסיפר לו שצריכים ישועה כי חושדים בהם בכזה ענין (והוא לא ידע האמת כלל), אמר לו הרה"ק מהארנסטייפל, הלא כמדומני שיש לך איזה שותף, יבוא גם הוא אצלי, אבל החסיד ידע שהשותף לא ירצה לבא בשום אופן, אבל בלית ברירה התחיל לפתותו שיבוא אתו עמו, ולא נתרצה עד שאמר לו הנה אל הרב מהארנסטייפל באים הרבה מיני אנשים ויש לו הרבה ידיעות בהרבה ענינים, אולי יעלה בידו לתת לנו עצה ישרה מה ואיך לעשות בדיננו, ובזה הכריח אותו לבא עמו, וכשבאו אל הרה"ק מהארנסטייפל אמר להם הנה שכרתם עורך דין מעיר קיעוו, וגם המשפט יהיה בקיוב, ובקיוב יש יריד גדול (שהיה נערך שם אחת לחמש שבועות) ואל היריד באים רבבות רבבות גויים וגם מוכרים שם עבדים ושפחות, ובתים וקרקעות, ובין כל האנשים אולי גם יופיע ויבא הגוי הפועל שלכם ג"כ, וכשיראו אותו יקראו תכף לשוטר משוטרי העיר ויקח ממנו ניירותיו ויראו שהוא מסתובב בקיוב ותצאו זכאים מצרה לרווחה.

והנה השותף המתנגד שידע האמת שהגוי מת ובטל מן העולם, אך לא היה יכול לגלות מפני השבועה, וכאן שומע דיבורים כאלה מהרה"ק מהארנסטייפל, נתרגז מאד וירק על גבי הקרקע בשמעו דברי הרה"ק, וברח מביתו של הרה"ק, רץ אחריו השותף החסיד, אבל הוא לא רצה לדבר עמו, על כל פנים השותף כבר לא רצה לנסוע לקיוב להיריד, רק נסע עם שותפו בשביל עניני המשפט, אבל למעשה נזדמן שזמן המשפט היה אז בעת ההוא היריד ג"כ, והיו שם הרבה אנשים למאד, והם אחזו זה ביד זה של יאבדו בין ההמון הרב, פתאום ראה השותף המתנגד את פועלם הגוי חי וקיים למול עיניו, וצעק בבהלה "יעשאק"! והתעלף תיכף, ונעשה בהלה ברחוב, ובין כך שאל השותף החסיד את הנכרי שלהם 'יעשאק היכן היית', ענה לו הנכרי שאינו רוצה לדור עם הוריו ולכן ברח לקיוב, בין כך ובין כך קרא החסיד מהרה לשוטרים המסבבים ברחוב, וניגשו אליו שני שוטרים, ושאלו להנכרי מה עמו וסיפר להם כנ"ל שהתקוטט עם הוריו וברח לקיעוו, וביקשו ממנו ניירותיו וראו אשר כנים הדברים, וממילא ע"ז נפטרו השותפים מכל המשפט שהוכיחו בבית המשפט ע"י השוטרים שראוהו חי וקיים ברחוב העיר.

כשנתעלף המתנגד הנ"ל שפכו עליו מים ועוררוהו מעלפונו, והובילוהו לבית החולים והיה חולה ז' חדשים מגודל הבהלה (שאק) שראה הרוג בא ברגליו, וכשהבריא, רצה ללכת לפייס את הרה"ק מהארנסטייפל זי"ע אחר שראה כי גדולים מעשי צדיקים לכל חפציהם, והוא בטפשותו ירק מול פניו על הארץ, כשנכנס אל הרה"ק עם שותפו נענה הרה"ק זי"ע "מען זאל האבן אזא קנאפע אמונה" (קצת אמונה לכל הפחות), אזא קנאפע אמונה, פארוואס זאל מען נישט גלייבן, אז ווען עס קען זיין א פאגראם אויף הונערטער אידן (שהיה סכנה לכל יהודי הסביבה, אם היו יוצאים חשודים בדין על הריגת הגוי) "קען מען אפילו מיט א קאפיטל תהלים ברענגען א רוח אויף צען פופצן מינוט", ואמר לי ר' משה על המתנגד שהוא נשאר קאליקע"ר והיה הולך עם מקלות (כנראה מחמת שירק בפני הרה"ק זי"ע) אך בנו ר' חיימק'ע כבר היה חסיד.

שיח זקנים חלק ה' עמ' רס"א

לטובת נשמת

הגה"ק רבי משה ארי' פריינד זצ"ל

גאב"ד ירושלים ת"ו - בעל "עטרת יהושע"

בן הגה"ק רבי ישראל זצ"ל

נלב"ע כ' אלול

הונצח ע"י תלמידיו החשובים שיחיו

י"ח אלול

הגה"ק רבי יהודה ליוואי זי"ע
[המהר"ל מפראג]

הגה"ק רבי יהודה ליוואי הנקרא בפי כל בשם "המהר"ל מפראג" זי"ע נולד בשנת רע"ב בעיר פוזנא שבפולין לאביו רבי בצלאל מווארמייזא זי"ע, לא נודע בבירור מי היו רבותיו אשר מפיהם קיבל תורה אלא י"א שחסה בצל המהרש"ל בעיר פשעמישל שבפולין, בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית מרת פערל בת רבי שמואל שהיה גדול בדורו בעושר ובכבוד והיה מקורב למלכות והיו בו תורה וגדולה במקום אחד.

בשנת שי"ג היתה ראשית ממלכתו בק"ק ניקלשבורג וכל מדינת מעהרין, שם הנהיג את עדת צאן מרעיתו באהבה ובמסירות משך עשרים שנה, בשנת של"ג עבר לפראג ופתח שם "בית וועד לחכמים" והרביץ תורה לתלמידים הרבה, על תלמידיו המפורסמים נמנים הגאונים הגדולים: רבי אפרים לונטשיץ בעל "כלי יקר", רבי יו"ט ליפמאן העלער בעל "תוספות יום טוב", רבי דוד גאנז בעל "צמח דוד", רבי אליהו מלואנץ המפורסם בשם "רבי אליהו בעל שם", ועוד.

אחרי י"א שנים ששהה בפראג שב לפוזנא וישב שם כארבע שנים, לאחמ"כ חזר שוב לפראג המעטירה, ויסופר שבתקופה ההוא ביקש ממנו הקיסר רודולוף – ששם גדולתו וחכמתו הגיע אליו – לפגשו ולשאוב מחכמתו, ואכן נפגש עמו אז וכבוד גדול עשה לו, פגישה זו עוררה בשעתו הדים עצומים בכל רחבי המדינה, ורבו השמועות אודותיו, אמנם זאת ידוע שכעבור זמן קצר מאותה פגישה, עזב המהר"ל את פראג וחזר שוב לפוזנא, שש שנים ישב שם וניהל את עדתו בפוזנא, באותה תקופה כיהן הגה"ק רבי מרדכי יפה בעל "הלבושים" בפראג, בשנת שנ"ח נתחלפו העטרות, המהר"ם יפה עבר למלוך ברבנות פוזנא, והמהר"ל עלה על כס הרבנות בפראג, שם ישב עד יום י"ח אלול שנת שס"ט שאז השיב את נשמתו ליוצרו זקן ושבע ימים (כבן צ"ו שנים) ומנו"כ בק"ק פראג.

ידוע שהמהר"ל רבות פעל ועשה עבור ישועות כלל ישראל, ומסופר כי ברא לשם כך "גולם" לעשות שליחותו שהטיל חיתתו על עמי הארץ ושונאי ישראל, רבים הם השמועות והוויכוחים המתהלכות בקרב העם בענין זה, ואכמ"ל, אך מן הראוי להביא כאן דבר נחמד משמיה דהגה"ק רבי מאיר אריק זצ"ל שפע"א שאל אותו משכיל אחד: מה דעתו בענין מה שאומרים שהמהר"ל מפראג ברא גולם ע"י ספר יצירה, ענה לו הגה"ק מהר"ם אריק: זה שיכולים לברוא גולם ע"י ספר יצירה איננו דבר חדש, דידועין ע"ז דברי השל"ה פר' וישב, עיי"ש, גם ידוע מה שכתב החכם צבי וז"ל: "נסתפקתי אדם הנוצר ע"י ספר יצירה כאותה שאמרו על זקני רבי אליהו (הוא רבי אליהו בעל שם) מי מצטרף לעשרה" [אגב, אחד התמיהות הגדולות של המערערים הוא למה מביא החכ"צ את יצירת התלמיד ולא את יצירת הרב, שכאמור היה המהר"ל רבו של ר' אליהו בעל שם], א"כ שאלתו הוא אם המהר"ל היה בר הכי, למה ליה להביא ראיה מן "הגולם" על גדלות המהר"ל, הלא יכול לידע זאת מן "החכם" דהיינו התוספות יו"ט שהיה תלמידו של המהר"ל ומעיד עליו בחכמתו שהיה אדם הגדול בענקים.

ימי ההילולא

ט"ו אלול
- רבי צבי הירש גרינוואלד מאפאטשנא (המכונה ר' הערשלעע דישקעס)
- רבי משה ראטה ב"ר דוב אב"ד האמאראד - ת"ש

י"ז אלול
- רבי יעקב קאפל רייך, אב"ד בודאפעסט - תרפ"ט
- רבי יקותיאל יהודה ב"ר פרץ ראזנבערג מדיעריעש (תורת יקותיאל) תש"ה

י"ח אלול
- רבי יהודה ליוואי ב"ר בצלאל המהר"ל מפראג - שס"ט
- רבי יוסף מאוסטילא ב"ר מרדכי מנעשכיז - תק"ץ
- רבי יצחק חיות ב"ר אברהם בעל אפי רברבי - שע"ג

י"ט אלול
- רבי משה צבי ארי' ב"ר חיים יחיאל מיכל ביק, אב"ד מעזיבוז - תש"ן

כ' אלול
- רבי יצחק רובין מראחוב ב"ר אלימלך מסוקולוב - תרל"ד
- רבי משה ארי' פריינד ב"ר ישראל (עטרת יהושע) גאב"ד ירושלים-תשנ"ו

כ"א אלול
- רבי יונתן אייבישיץ ב"ר נתן נטע (יערות דבש) - תקכ"ד
- רבי דוב בעריש מאלעסק ב"ר שלמה לוצקער - תר"י

כ"ב אלול
- רבי יעקב ב"ר משה מולין, (מהרי"ל) - קפ"ז
- רבי מרדכי דוב מהורנסטייפל ב"ר משולם זושא - תרס"ג
- רבי ישכר בערצי ב"ר מרדכי מנדבורנא - תרס"ו

י"ט אלול

הגה"ק רבי משולם שרגא פייבוש מברעזאן זי"ע

הגה"ק רבי משולם שרגא פייבוש היילפרין זי"ע נולד בשנת תק"ע לאביו הגה"ק רבי נפתלי הירץ אב"ד ברעזאן [שהיה חד מן מה"חבריא קדישא" של הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע אשר אף צירפו לעבודתו הנשגבה בקירוב ביאת המשיח בשמחת תורה שנת תקע"ה], לאחר פטירת אביו בשנת תר"ה עבר אליו הרבנות בברעזאן, כהונה אשר היתה שמורה במשך הדורות לשלשלת גדולי וגאוני משפחת היילפרין, אך היות שהגה"ק רבי פייבוש מברעזאן הרבה להסתופף בצל צדיקי דורו ואף בעצמו הנהיג עדה קדושה על פי דרך החסידות, דבר שהיה למורת רוחם של אנשי העיר המתנגדים, ובפרט לנגידי הקהילה, והחלה אז לנשוב נגדו רוח התנגדות עזה, ועל אף שצדיקי דורו עמדו לימינו וגם השתדלו והתאמצו בעבורו ובפרט הגה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע ומרן הדברי חיים זי"ע, עכ"ז עלה בידם להפיק זממם ולהורידו מכס הרבנות.

כשנסע הרה"ק רבי דוד'ל מטאלנא זי"ע מרוסלאנד ושהה תקופת מה בבראד, שלח אליו הרה"ק רבי פייבוש מברעזאן חסידים לשבות אליו במחיצתו, ומספור שבמוצאי שב"ק פרשת כי תבוא שנת תרל"ד תיכף בצאת השבת נפרד הרה"ק מטאלנא מהחסידים וציוה להם תיכף ומיד לנסוע לברעזאן כי רבם עלה לגנזי מרומים באותה שבת.

קודם פטירתו קרא לבנו וציוה לו כי כמו שבחיים חיותו היה מהדר מאוד במצות הכנסת אורחים ולעולם ביתו היה פתוח לרווחה, כן ברצונו שגם לאחר מותו יהיה פתח האוהל שעל ציון קברו פתוח בכל עת ואל ינעלוהו, ואכן בנו הקפיד מאוד לקיים צוואת אביו בכל עת, ואף גם ששומר בית החיים היה בא אליו בטענות שלכבוד הצדיק הוא דורש שהאוהל יהא סגור על מנעול ובריח כדי שרועי הסביבה לא ינהגו במקום מנהג בזיון, עם כל זה לא נתנו לנעול השער והשגיח שלעולם יהא פתוח לרווחה לכל מאן דבעי כרצון אביו הקדוש, פע"א כשנכנס לביהמ"ד קודם תפילת שחרית סיפר לפני מקורביו כי לפלא הוא בעיניו את אשר אביו הקדוש נתגלה אליו בחלום לילה ופנה אליו בתרעומות על אשר לא הטיב להשגיח לבל יתנו מנעול על אוהל קברו כי יום קודם לכן התקין השומר מנעול על הפתח ואיש אחד שרצה להיכנס לשם נמנע מזה, ויהי אך יצא הדברים מפיו, ועודו עומד ומשתאה על דבר החלום, ואחד העומדים סמוך לו נפל שם מתעלף, לאחר שהעירוהו והשיבו נפשו סיפר הלה ברוב התרגשות שבדידיה הוי עובדא, כי מנהג קבוע לו ביום הזכרון של הוריו כשבא להשתטח על קברם ולהדליק נרות, ניגש הוא אח"כ להשתטח גם על ציונו של הגה"ק רבי פייבוש'ל ומדליק שם כמה נרות, וכמאז כן אתמול שחל בו יום היארצייט של אביו ובא כמנהגו לבית החיים וכשרצה ליכנס אל האוהל מצאו נעול ומכין שהיה עייף ויגע התעצל מלטרוח וללכת לבקש מפתח בעיר ואח"כ שוב לחזור אל האוהל, ובלית ברירה בטל ממנהגו ולא הדליק נרות על ציון הצדיק, ואמנם לאחר מכן נתברר הדבר שהשומר התקין מנעול בלא רשות והסכמה, והיה זה לפלא לעיני כל עד כמה צדיקים יודעים את החיים ורוצים בפעולתם.

כ"א אלול

הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע בעמח"ס יערות דבש, ועוד

יניק וחכים

נולד לאביו רבי נתן נטע מצאצאי בעל מגלה עמוקות שהי' מכהן בעיר אייבשיץ אשר במדינת מעהרין ועל שמה נקרא שם המשפחה של רבי יונתן ובניו אחריו.

בקטנותו יצא לו מוניטין לחכמתו ופקחותו והרבה מסופר על שנינותו בהיותו רך בשנים שידע לענות תשובה חדה לכל מי שנכנס עמו לויכוח, כשהי' כבן ארבע ידע בעל פה את ספר בראשית וסדר התפילה הי' שגור על פיו, ומסופר שפעם בשובו מהתלמוד תורה התנפל עליו גוי ברחוב והכה אותו, הילד שלא הי' יכול להיאבק אותו כמובן הוציא כמה פרוטות מכיסו ונתנו להגוי, ולפליאתו אמר לו הילד שבזה היום מנהג היהודים דמי שמקבל מכות מגוי צריך ליתן לו כל כספו אשר יש לו, הלך הגוי ופגש ביהודי עשיר ונתן לו מכה הגונה והמתין לקבל ממנו מטבע גדולה והלה הזעיק את השוטרים ואסרו אותו, ואמר להם הגוי כי ילד יהודי אמר לו דבזה היום משלמים היהודים למי שנותן להם מכות ועל כן הלך להכות את העשיר הזה, וכאשר הביאו את הילד לפני השוטרים אמר להם דכיון שלא הי' יכול להתגונן מפני הגוי הזה הפיל אותו בפח יוקשים.

בצל רבותיו

כשנפטר עליו אביו בצעירותו הלך ללמוד אצל בעל פנים מאירות בעיר פרוסניץ, ואז התנכר הנער בכשרונותיו שהי' לו זכרון חזק והי' חריף גדול ושקדנותו לא ידעה גבול והספיק אף ללמוד תורה הנסתר וכתבי האר"י ואף ידע בחכמת התכונה ומדע וגם ידע כמה מלשונות העמים, ובהיותו בן י"ח שנים נתקבל כרב בקהילת יונגבונצלוי אשר בבוהמי', זמן קצר אח"כ עזב רבנותו ועבר לפראג שם קיבל תורה מחותנו זקינו רבי אהרן יחיאל מיכל שפירא ובעל שו"ת מעיל צדקה ובעל קרבן נתנאל, בשנת תע"ג נסע להאמבורג ליצוק מים על ידי אבי חמותו רבי מדרכי כהן ככותב בהקדמתו לספרו כרתי ופלתי: העיר אשר בשנת תע"ג ותע"ד שכנתי בה

בבית חמי זקיני הקציו הנדיב המפורסם כמהר"ר מדרכי כהן ז"ל הוא הגבר אשר הקים עולו של תורה וכו' ואז קניתי שלימות התורה.

על כס הרבנות

בסוף שנת תע"ד נתמנה למגיד מישרים וריש מתיבתא בעיר פראג ושם הרביץ תורה לאלפי תלמידים, ומאז לא פסקה ממנו ישיבה ולא חדל להרביץ תורה עד סוף ימיו, וגם הי' מגיד ובעל דרשן להמון עם שהי' אומר להם תוכחת מוסר בהתעוררות גדולה עד שבכו בכי רב, והעיד עליו הנודע ביהודה ז"ל: ורבים השיב מעון בתוכחתו ומי בדור כמותו להוכיח יודע וכאשר סיפרו לי אנשי אמת כי ברוח פיו ימאס רשע, וכשנסתלק רבי דוד אופנהיים אב"ד פראג בשנת תצ"ז נתמנה על מקומו כאב"ד, בשנת תק"א עבר לעיר מיץ שם מילא מקומו של הפני יהושע שעבר לפראנקפורט דמיין וגם שם החזיק בישיבה גדולה, וכשהי' במיץ נתקבל לרב בפיורדא ולא הניחוהו אנשי מיץ לילך מעירם לפיורדא מרוב אהבתם והערצתם אליו.

או"ה למושב לו

בשנת תק"י הוזמן לשבת על כס הרבנות אה"ו (אלטונא, האמבורג, וונדסבק) ובא לשם עם ישיבתו הגדולה ממיץ אשר התלמידים כולם הפליגו בגודל מעלת רבם, שם נתעורר עליו מחלוקת גדולה מהגאון היעב"ץ אשר הי' דר שם אודות קמיע שנתן למסוכנת, וחשבו שיש בו רמז מאמונת הכת שבתי צבי שר"י והבערה ללהב יצאת בכל מחנה ישראל, ורבי יהונתן לא ענה דבר בגודל ענוותנותו דבר רק הוציא ספר התנצלות בשם לוחות עדות שבו אסף מכתבי הרבנים המעידים על צדקתו כמו שכותב בהקדמתו לס' כרתי ופלתי הנ"ל וז"ל: ורבים לוחמים לי מרום בחרבות שבפיהם, קב חרובין יוציאו עתק מפיהם להדיחני כצל בנטותו, בני אמי נחרו בי שמוני נוטרה חרמים.. אם אמרתי מטה רגלי חסדך ד' יסעדני ונצבה אלומתי וגם קמה כי ת"ל רבים הי' עמדי.. ואין צריך להאריך עוד כי כבר אמורה עם הספר נקרא שמו לוחות העדות אשר כתבים שבו יתנו עדותן ויצטדקו..

פה ומליץ

עם גודל יגיעתו בתורה ועבודת השם הי' עוסק בצרכו ציבור לבטל מעליהם הגזירות שגזרו עליהם הגוים הנוצרים, והי' ברוב חכמתו משיב להם השערה כשהיו מתווכחים עמו באמונת ודת הישראלי כפי שכותב בהקדמתו לספרו הנ"ל ז"ל: כי יגעתי בכל כחי תמיד ותדד שנתי מעיני ולילה כיום יאיר לי לגירסא, ועשיתי חיל באפרתה ותהי' לי הלילה למחשבה מחשבה מועלת לדברי תורה, והיום למשמר נכנס ויוצא בחדרי השרים וכהני מלומדי נוצרים יר"ה להתווכח עמם, בשל תורתינו אשר צחקו עלי שרים מכמה דברים אשר יחפאו עלינו ושמו עלינו עלילות דברים, ואני הייתי כמליץ מוציא לאור תעלומה לברר דברי קדמונים ז"ל כשחר יכון מוצאו, עד שת"ל יתברך חכמתו עמדה לי ומצאתי חן שהרשני להדפיס ספרי התלמוד מה שלא הי' מאז ומקדם.. (כי הנוצרים אסרו לדפוס את הש"ס). מסופר שפעם בהתווכח עם כומר אחד וגדר מפסיק ביניהם וראה הכומר כי לא יכול לו נתמלא עליו חימה ושאל את רבי יונתן מה ההבדל בין יהודי לדבר אחר, רבי יונתן השיב לו מיד הגדר הזה שבינינו זה המבדיל וילך לו הכומר אבל וחפוי ראש.

ועוד מסופר שפעם שאל אותו כומר אחד כי יביא ראי' מהתורה נגד אמונת משיחם (ישי' ימ"ש) והשיב לו דכתיב (דברים י"ג ז') כי יסיתך אחיך בן אמך וגו' נלך ונעבדה אלוקים אחרים, והם טוענים שלא הי' לאותו האיש אב והרי הוא רק בן אמך.

איש מופת

ידוע כי הרבי רבי יונתן הי' פועל ישועות בקרב הארץ ויצא טבעו למרחוק שהוא איש אלוקים קדוש וסיפרו עליו נפלאות ומופתים גדולים, והי' נותן קמיעות לחולים וכדו' ופועל בהם ישועות, ומסופר דבהיותו עוד בעיר מיץ הי' לו ויכוח עם גלח, וכשראה הכומר שאין לו מה לענות לרבי יונתן נתקצף הכומר ולקח קנה השריפה להרגו, אבל פתאום נתאלם ידו ונתקשה ולא הי' יכול לזוזו, ורק כשביקש מחילה מרבי יונתן אז נעתר אליו, ושוב הי' יכול להשתמש בידו כאחד האדם.

הסתלקותו לחיי העוה"ב

הרבי ר' יונתן נפטר ביום כ"א אלול שנת תקכ"ד וקשרו עליו מספד רב, הנודע ביהודה בהספידו עליו אמר, דכשם שאי אפשר להכחיש השמש בצהרים, כך אי אפשר להכחיש את עוצם גדולת תורתו ומדותיו הטובות.

על מצבתו חרות על פי צוואתו בזה"ל: י'ראו כל עובר החרות על הלוחות. ה'איש אשר עמד לנס והי' כשושן פורחת. ו'שב אל עפר ומראהו מאיש נשחת. נ'א שימו על לבבכם ושובו בתשובה ניצחת. ת'פלה תרבו בעדו לאלוקי הרוחות. נ'פשו אליו יאסוף ובל תהי' נידחת. ז'כות מעשיכם יגינו כי נפשות ישראל אחת. ל'מדו מוסר לשנוא כבוד ומגדולה תהי' נפשכם בורחת.

מורשתו הרוחנית

ס' כרתי ופלתי על טור יו"ד אשר נדפס בחייו (והשאר נדפסו אחר מותו), ס' אורים ותומים על שו"ע חושן משפט, ס' בני אהובה על רמב"ם הלכות אישות וגירושין, ס' יערות דבש ב"ח דרשות עה"ת, ס' אהבת יונתן על ההפטרות, ועוד הרבה ספרים נדפסו מחידושיו בתורה.

דבר בעתו

חודש אלול (ג)

לקט מדרשי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, בעודל קדושת הימים וסגולתן

קומי רוני בלילה לראש אשמורת וגו' נכח פני ה'. ע"פ משל לאיש יהודי שהיה דר בעיר שהיה רובם שונאים אותו, והעיר ההוא היתה מתנהגת ע"פ שר העיר שלא היה דר שם, כי אם שהיה בא לפרקים אל העיר ההוא לפקח על עסקיו וצרכיו, ובבוא האיש יהודי להתיצב לפניו לבקש צרכיו, היה מוצא תמיד אותן המבקשים רעתו ומדברים שטנה עליו ומשניאים אותו בלב השר, עד אשר לא יוכל להרים פניו לבקש מלפניו שום דבר וידל מאוד. לימים נתייעץ עם סיעת מרחמוהו מה לעשות, ויעצוהו להשכים ולבוא אל השר לביתו קודם יום המיועד, ולהתיצב לפניו בטרם יבואו לפקח על עסקיו וצרכיו, עד אשר לא יוכלו המשטינים ומלשינים להשטין עליו, ואז יפק רצונו ממנו, הנמשל הוא שזאת עצה היעוצה לנו מימי קדם, להשכים בתשובה ולהתפלל תפלה ותחנונים בחודש אלול, בטרם יבוא יום הדין של ר"ה כי בא לשפוט את הארץ, אשר על אותו יום נאמר (איוב א, ו) ויהי היום ויבואו בני האלוקים להתיצב וגו'. וז"ש קומי רוני בלילה לראש אשמורת, היינו בראש משמורת של חודש אלול, ואז שפכי כמים ליבך נכח פני ה', כלומר דרשהו בהיותו לפניו לבדו, בטרם יבואו בני אלקים להתיצב, ואז אין שטן ופגע רע ותמצאו שאלתכם.

(אוהל יעקב)

◆◆◆

ועל דרך הפשוט ירמוז הצירוף למה שנוהגין באלול לעשות משמורות, והעיקר לפשפש אז במעשיו, וכמו שפירש רבינו הקדוש מהרצ"ה זלה"ה מזידיטשוב יהיה לנו הלילה למשמר' לשון משמרת ומסננת למבדק בחושבנא, וזהו וצדקה תהיה לנו כי "נשמר" (ר"ל נעשה משמורות, וגם משמרת ומסננת ונבדק עצמינו) לעשות את כל המצוה הזאת' לא להנאתינו כי אם לפני ה' אלקינו כאשר ציונו, והבן.

(ייטב לב)

◆◆◆

ויל"פ בס"ד עפ"י מה דאיתא בפרקי דר"א והובא בטור ריש ה' ר"ה בר"ח אלול א"ל הקב"ה למשה רבינו עלה אלי ההרה והי' שם וגו' ותקעו שופר במחנה שלא יטעו עוד אחר ע"ז וכו', וכן הוא אומר אם יתקע שופר בעיר וגו' לפיכך תיקנו שיהיו תוקעין בכל חודש אלול עיי"ש, והקשה הב"י מאי ראי' מייתי משופר שתקעו במדבר ומאי ענינו לאלול, ונראה בס"ד דלכאורה יל"ד מהיכ"ת ס"ד שיטעו עוד אחר ע"ז כיון שכמעט באותו פרק נענשו על אותו החטא ועדיין רשומו של עונש ה' ניכר אצלם. אבל הכוונה דמדרכו של היצה"ר להתהפך כחומר חותם בשעת עבירה מקטין החטא ושוב כשבא לעשות תשובה מגדיל עוונות עד למרום וממריך את הלב דלא יפעל מאומה בתשובתו ואינו יכול לתקן בימים מועטים את כל אשר העוה כל ימי חייו ועי"ז מתרשל האדם לשוב ע"ד שביאר בסה"ק פסוק כי עמך הסליחה למען תורא, אבל באמת זה אינו דהשי"ת ימינו פשוטה לקבל שבים וארז"ל (מ"ר בראשית) אין ועתה אלא תשובה, ומבואר בשלה"ק דע"ז רומזים קולות של תשר"ת דאלקים עשה את האדם ישר ושוב ע"י חטאיו ופגמיו נעשה עקום ופגום וחושיו נשברו לשברים ע"ד ואשמה הנפש היא והתקנה לזה שיהי' ילולי יליל בתשובה וישוב אל ה' וירחמהו ואז השי"ת ירפא משובתו ויהי' חוזר לישרות כמקדם וכ"ז ראוי ונכון לכוון בתקיעות של חודש אלול, ועיי' בדב"ק, והיינו דהעבירו קול במחנה שלא יטעו עוד אחר ע"ז שהיצה"ר יעלה על לבבם דאין להם תקנה ח"ו לכן העבירו קול שופר לרמז על הנ"ל, ומה"ט גופא תוקעין נמי בחודש אלול לבל יטעה אחר תואנת וטענת הבע"ד כנ"ל, וא"ש.

(ערוגת הבושם)

◆◆◆

רמז נ"ל על קריאת שם החודש אלו"ל, כי אלו"ל למפרע הוא ל"ו ל"א, כי אלול הוא מלשון מאלל ארעא, כי טבע בני אדם להיות חוקרין ודורשין ומבקרין ומחפשין אחר מומי בני אדם ומטילין דופי על תלמידי חכמים ויראי שמים ומלעיבין במלאכי אלקים, וכל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ושוכח את עצמו, והנה החודש הזה האחרון הקרוב ליום הקדוש והנורא מזכיר את האדם ואומר אלול מאלל ית ארעא וחוקר ובודק ומחפש אחר מומי בני אדם כל השנה כולה לו לא לעצמו לא מבקר ומחפש ומרגל ובודק, אהה למבוכה הזאת, כי זוכר את כל מעשה עולם ואת עצמו שוכח, עתה העת והעונה קום ובדוק וחקור אחר עצמך, ראו איזה דרך הלכת כל השנה כי קרוב יום ה', וכי יקום אל וכי יפקוד מה תשיבנו.

(ישמח משה)

◆◆◆

לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים. א"א הגה"ק זלה"ה אמר, לול"א הוא אותיות אלו"ל, והאמנתי הוא מלשון אומן את הדסה, היינו שע"י חודש אלול נתגדלתי לראות בטוב ה' ברץ חיים שבו נפתח שער לדופקי בתשובה ולהגיע לשורשו ומחצבתו כבראשונה.

(דברי יחזקאל)

◆◆◆

אלול נוטריקון ו'אנכי א'היה ל'כם ל'אלהים, כי ישובו אלי בכל לבם כי אז הוא זמן תשובה וע"י התשובה אנכי אהיה לכם לאלהים, גם כתוב ו'הרוח ת'שוב א'ל ה'אלהים ר"ת האו"ת, שגם מה שהאדם פוגם בבחי' יסוד שהיא אוב"ק גם על זה מועיל תשובה.

(חסד לאברהם)

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אהל פינא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מרדכי | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד עטרת זקנים | ביהמ"ד בית דוד | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד רבבי חיים | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד קדושת יו"ט | ביהמ"ד מהרש"א | ביהמ"ד בית אלעזר | ביהמ"ד בית מנחם זאב | ביהמ"ד בית חיים דוד | ביהמ"ד ליזענסק

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת

ערש"ק כי תצא תשפ"ו לפ"ק

זמני כניסה

אצל כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקראת ימי הרחמים והרצון הבעל"ט

• פרשת כי תבא •

זונטאג, מאנטאג, מיטוואך, דאנערשטאג

יום ג' בביתו נאוה קודש - ווליאמסבורג

• פרשת נצבים-וילך •

זונטאג, מאנטאג, דאנערשטאג

יום ג' בביתו נאוה קודש - ווליאמסבורג
יום ד' בביהמ"ד הגדול - בארא פארק

שורה מיוחדת: משעה 6:00 עד 7:00
באופן פרטי: משעה 8:00 עד 10:30

ביתו נאוה קודש - אוהעל קט.

בברכת כוח"ט
הנהלת הקהלה

פנימי הדעגי בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה (ח"ב) בדרך שאלה ותשובה

אצל שמחת השבע ברכות של נכדת כ"ק מרן רבינו שליט"א

החתן הרב **מרדכי זאב** שליט"א בן הגה"צ רבי **יהושע שלום נתן רובין** שליט"א, אבד"ק גלאגוב ב"פ
עב"ג בת הגה"צ **רב דביהמ"ד אבני צדק** שליט"א

עם רבני ועסקני וועד המקוואות דקרית יואל יצ"ו

יום ג' פרשת שלח תשפ"ה לפ"ק

רב דביהמ"ד אבני צדק: איך וויל פרעגן נאך א נקודה, אלעס איז דאך וואסער וואם זאל אריינקומען מיט המשכה. דאם שרייבן שוין עטליכע, דער רבי ז"ל אין די תשובות ברענגט עם אויך עטליכע מאל, אריינקומען דאם וואסער דארף נאר מיט המשכה. למעשה, אין רמ"א שטייט אז ס'זאל זיין קרקע הראוי לבלוע. די פוסקים היינט שרייבן אויף צימענט אויך אז ס'איז אויך קרקע הראוי לבלוע...

רבינו: יא, ס'איז דא צוויי ערליי צימענט.

רב דביהמ"ד אבני צדק: יא, אבער איך האב שוין געזען אין געוויסע מקוואות וואם ס'איז דא ממש זאמד מיט שטיינער, טאקע ממש קרקע הראוי לבלוע, איז די שאלה צי ס'איז א הידור מער ווי צימענט?

רבינו: צימענט ווערט אויך אנגערופן קרקע הראוי לבלוע, אבער זאמד האט א חסרון, מ'דארף אכטונג געבן ווען ס'איז דא ממש זאמד, אז די וואסער זאל נישט מיטשלעפן דעם זאמד אין די מקוה אריין. אז ס'ווערט זאמד אין די מקוה איז שוין נישט בע"טעמ"ט.

רב דביהמ"ד אבני צדק: פשוט אלין פראקטישקייט.

רבינו: יא. במילא איז געווענטליך בעסער צימענט.

א' מרבני וועד המקוואות: ס'קומט אויס אז מ'פרעגט אסאך שאלות פון די ועד המקואות. ס'איז דא אסאך פון די שאלות וואם אונז וויל מיר באקומען א תשובה פון רבי'ן. ס'איז דא אסאך וואם בויען א מקוה פאר א בית המדרש, און ס'איז נישט דא אלעמאל קיין פלאץ, און ס'איז נישט דא קיין געלט, זיי ווילן אראפנעמען דעם בור על גבי בור, דעם בור וואם מ'מאבט בשיטת הדברי חיים. די שאלה איז ווי אזוי מ'זאל צוגיין צו אזא זאך?

רבינו: מ'קען נישט זאגן, ווען מ'בויעט א מקוה אין בנין הבית המדרש, אז ס'זאל מוזן זיין אזוי מיט די אלע הידורים, דאם דארף מען צו פארשטיין. ס'איז דא וואם איז די עצם הלכה, און ס'איז דא וואם איז הידורים. אמאל קען אויסקומען אז ווייל מ'ווייל האבן אלע הידורים וועט מען נישט האבן קיין מקוה...

רב דביהמ"ד אבני צדק: כ'האב אמאל געהערט אז דער בריסקער רב (הגאון רבי יצחק זאב הלוי סאלאוויטשיק ז"ל) האט געזאגט, אז על פי הלכה זענען אלע מקוואות כשר, מ'רעדט וואם אידן ת"ח האבן געבויעט, שווער צו טרעפן א פסול'ע מקוה, ס'איז אלעס נאר חומרות וואם מ'לייגט צו יוצא צו זיין נאך שיטות. אבער אויף מצות אים פסח – זאגט ער – איז שווער ס'זאל זיין על פי הלכה אלעס כשר. געווענטליך א מקוה איז על פי הלכה כשר.[1]

---

1 עיין בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תק"י): ושמעתי פעם ממרן הגרי"ז זצ"ל הגאב"ד דבריסק בשם אביו הגר"ח מבריסק ז"ל שאמר קשה למצוא 'עירוב כשר' וקשה למצוא 'מקוה פסול', שדרך כלל המקוואות כשרים, רק מוסיפים כפי האפשר להחמיר ולהדר, אבל בדליכא, כ"ע לא פליגי שאין לחשוש לכשרות המקוה, ע"ש.

א׳ מרבני וועד המקוואות: ס׳איז דא מענטשן וואס פארן אויף אפרוה, מ׳פארט ארום אין די גאנצע וועלט אויף אפרוה אדער פאר צורך רפואה, און מענטשן טרעפן זיך אין פארשידענע פלעצער וואו ס׳איז נישט דא א מקוה וואס איז געמאכט מיט די אלע הידורים אזוי ווי מ׳מאכט ביי אונז, און אפאך מאל אפאך וויטער ווי דעם.

רבינו: כ׳וועל אייך זאגן, א קהילה וואו ס׳איז דא אן ערליכער רב, מוז מען זיך פארלאזן אויפ׳ן רב. מן הסתם איז דא דארט א כשר׳ע מקוה. מ׳קומט אן אויף א מקום, מענטשן פארן דאך ארום, מ׳קומט אויף פארשידענע שטעט, פרעגט מען זיך נאך אויפן רב, און אז ס׳איז דא אן ערליכע קהילה מיט אן ערליכע רב, איז זיכער דא א כשר׳ע מקוה.

א׳ הנוכחים: רוב פלעצער איז דא חב״ד.

רבינו: איך רעד פון אנדערע קהילות אויסער חב״ד.

מ׳קומט אהן אין די שטאט, אין יענע שטאט, מ׳דארף וויסן ישראל קדושים הם און אז ס׳איז דא אן ערליכע קהילה וואס האט אן ערליכן רב, מן הסתם האט ער געמאכט א כשר׳ע מקוה.

כ׳וועל זאגן, מיט חב״ד איז דער פראבלעם נישט מיט׳ן בויען די מקוה, דאס איז דאך דעם מהרש״ב׳ס פאטענט, און ס׳קען זיין כשר געבויעט. נאר א מקוה דארף האבן א שטענדיגע השגחה, און דאס איז דער פראבלעם. עפי״ר די חב״ד שלוחים זענען נישט קיין רבנים וואס זיי קענען דאס געהעריג באנגלייטן, זיי זענען גוט פאר קירוב אין וואס זיי זענען עוסק, מען שיקט דאך ארוים שלוחים פאר קירוב, זיי זענען גוט אין ארגאניזאציע, און ער שטעלט אויף א מקוה, לו יניח ער האט אויפגעשטעלט א מקוה, א כשר׳ע מקוה, אבער וואס איז וויטער? איך קום אויך אמאל אויף א פלאץ וואו ס׳איז דא אזא מקוה. און איך גיי דארט אין מקוה, זיי בויען דעם מהרש״ב׳ס מקוה און ס׳איז א כשר׳ע מקוה, אבער אויף וועג מ׳דארף באמת א מקוה, דארף מען טראכטן וועגן א השגחה תמידית, ס׳ענדיגט זיך נישט ביים בויען, וויער איז עומד על המשמר? וואס איז מיט די מקוה זייט מ׳האט עם געמאכט?

א׳ מרבני וועד המקוואות: אונז האמיר טאקע אזא שאלה צו פרעגן, מ׳בעט אונז אפאך מאל מ׳זאל געבן א השגחה אויף א מקוה ביים בויען א מקוה, און מ׳וויל בויען מיט אלע סאטמארער הידורים. זיי זענען גרייט אלעם אזוי ווי מ׳וויל. אבער אויף נאכדעם, אונז וויסן מיר אז ער פלאץ איז נישט קיין פלאץ וואו ס׳גייט ווערן ריכטיג באגלייט.

רבינו: דאם איז טאקע זייער א האקעלע זאך, ווייל מ׳בויעט א מקוה, נאכדעם ווערט עס נקראת על שם דער וואס האט עס געבויעט, און מ׳וועט זיך פארלאזן אויף דעם. און מ׳דארף טאקע וויסן וועג מ׳בויעט א מקוה, א מקוה איז זייער א האקעלע זאך. און נישט פשט ווייל מ׳האט אויפגעבויעט א מקוה איז דאם גוט, ס׳איז היינט, מארגן און איבערמארגן, און מ׳קען קיינמאל נישט וויסן וואס דער איבערמארגן איז. ווער גיט אכטונג? איך רעד נישט אויף די טבילה שפעטער, די זאכן. נאר די כשרות המקוה, מ׳מאכט א השקה, מ׳טוישט דאס וואסער. ס׳איז דא זאכן וואס ס׳דארף האבן, ווי מ׳האט פריער געזאגט, א השגחה תמידית פון וועג מ׳האט עס אויפגעשטעלט. אז מ׳שטעלט אויף א בית השחיטה האט מען נישט יוצא געווען, מ׳דארף יעדן טאג שחט׳ן, און מ׳דארף האבן א פרישן חלק, מ׳דארף יעדן טאג קוקן ווער דער שוחט איז. אויב ס׳טוישט זיך דער שוחט, ס׳טוישט זיך די מאשינערי און אזוי ווייטער יעדע זאך, א מקוה האט דאך אויך וויכטיגע חלקי הכשרות וואס מוז ווערן באגלייט.[2]

רב דביהמ״ד אבני צדק: זיין שאלה איז אן אנדערע נקודה. מ׳רופט אים אלין דער ועד וואס זאל בויען די מקוה, און דעם חלק פון בויען וויל ער מ׳זאל עס בויען מיט אלע סאטמארער הידורים, אבער יענער בעט אז ער דארף נישט למשל קיין בור על גבי בור.

רבינו: ניין, אז ער רופט מיך, איך האב נישט קיין צוויי קלאסן, איך האב נישט קיין צווייטע קלאס מקוה. איך בין דאך נישט מחויב פאר די גאנצע וועלט צו פארזארגן, איך האב נישט קיין אחריות פון די וועלט. דו רופסט מיך? איך האב א סטאנדארט פון א מקוה, דאס בין איך און אזוי מאך איך. אז דו ווילסט נישט, רוף א צווייטן, איך מאך א מקוה

---

2 עיי׳ שו״ת דברי יואל (חיו״ד סי׳ ס״ט אות ג׳- וכסי׳ ע״ד אות ו׳ - וכסי׳ ע״ו אות ו׳) שמברר דיסוד הדברים המובא בפוסקים דרוב מצויין אצל מקוה מומחין הן, בנוי ע״פ יסוד שאחז״ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם, והטעם ביאר בשמלה חדשה (סי׳ א׳ ס״ק ג׳) דלא חציפי לשחוט באין יודעין ומוחזקין, וכמו״כ במקוה לא חציפי אינשי לעסוק בהן כשאין מוחזקין, ע״ש. והלוא בדור הזה חזינן דאינו כן, דחציפי אינשי לעסוק במקוואות וכשרות אף כשאינן בקיאין בדבר כלל, וכמו״כ כ׳ הרמ״א (באה״ע סי׳ י״ז) דבזה״ז דנפישי חוצפא ופריצותא אין אשה נאמנת לומר בפני בעלה גרשתני, דבזה״ז איתרע חזקה דאין אשה מעיזה וכו׳.

וכבר ביאר רבינו באריכות (בסי׳ ל״ד) דבזה״ז ליכא תו חזקת כשרות לסתם ישראל דשכיחי פריצותא, ע״ש באריכות בירור גדול מש״ס ופוסקים.

וואם איז אויסגעהאלטן לכל הדיעות, אזוי מאכט מען א מקוה.[3]

מוה"ר שמואל הכהן פריעדמאן הי"ו, משב"ק: דער רבי זאגט אז דאס אז מ'מאכט די מקוה איז נישט געגנג, מ'דארף עס באגלייטן. דער טאטע ז"ל, דער רבי דער ברך משה, איז אמאל געווען אינטערוועגנס אויף מקומות הקדושים קברי צדיקים, איז אויסגעקומען אז ער איז געווען אין די שטאט קאשוי, אין אונגארין, ס'איז נאך געווען א שחיטה דארט, דארט איז נאך געווען דעמאלטס אידן, און דער שוחט האט געוואלט ווייזן דעם חלף, אבער ער האט נישט געוואלט קוקן, ער האט געזאגט 'איך פארשטיי נישט דערצו...'. האט מען אים שפעטער געפרעגט פארוואס ער האט אזוי געזאגט, ער האט דאך אלע יארן געטוהן אין שחיטה, האט ער געענטפערט, 'אז מ'וועט נאך זאגן איך האב געגעבן א הכשר...'. ער האט געזאגט 'און אז דער חלף איז גוט, איז עס נאך ווייט פון געגנג צו געבן א הכשר.....'![4]

רבינו: יא, דאס איז א גרויסער אחריות, ס'וועט זיין נקראת על שמו, אפילו ס'האט נישט קיין שייכות מיט אים בעתיד.

א' מרבני וועד המקוואות: איינע פון די שטארקע הידורים וואם מ'האט מתקן געווען דא אין די מקוה, איז דאך אז מ'מאכט דעם קעסטל וואו די וואסער קומט ארוים פונעם אוצר.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ער מיינט דעם הידור פונעם רבי'ן ז"ל, דעם רבי'נס קעסטל.

א' מרבני וועד המקוואות: יא, וואם איז געווען פארדעם? און וואם טוט זיך אויב מ'האט נישט אזא קעסטל, ווי אזוי געט מען זיך אן עצה.

רבינו: אמאל? אמאל איז דאך נישט געווען קיין אוצר, ס'איז נישט געווען אזא מין זאך. די גאנצע זאך איז נאר אז ס'איז דא אן אוצר איז דא הידור פון א קעסטל, אז דאס וואסער איז שוין אנגעקומען פונעם קוואל ביז צום 'אוצר המעיין', דארף דאך דאס וואסער אנקומען אריין אין בור הטבילה. דארף מען דאך אראפנעמען דעם 'שטאפער' וואס טיילט אפ צווישן די בורות אז דאס וואסער זאל אריינגיין אינעם בור הטבילה. וועדט דאך א פראבלעם פון 'כח גברא', וויל א מענטשליכער כח עפענט דעם שטאפער. דאס איז א מחלוקת הפוסקים צי דאס הייסט כח גברא (עיין באו"ח (סי' קנ"ט ס"ט), והוא מן הרא"ש והמרדכי, ועי"ש במג"א שהביא ג"כ מאגודה בזה), האט ער געמאכט דעם פאטענט מיט דעם קעסטל, דאס איז געבויעט אויף א תשובה אין הת"ס (יו"ד סי' רי"ד).[5]

---

3 עיי' מש"כ הש"ך (סי' ר"א ס"ג) בשם התשב"ץ שאין ראוי להכניס הראש בין המחלוקת, ושם בפנים בתשב"ץ (ח"א סי' י"ז) כ' שמקוה צריך שיהא כשר לכל הדיעות עי"ש, וכעי"ז בש"ך (סי' קצ"ח ל"ו).

וכ"כ הגה"ק מהארנאסטייפל ז"ל בספרו שו"ת עמק שאלה (יו"ד סי' נ) עפ"י תשב"ץ הנ"ל לחוש גם לדעת יחיד במקוואות, וכ"כ בהקדמת חיבור לטהרה דמטעם זה העתיק בספרו כל הדיעות שבכ"י, אף כשלא הובא בשו"ע.

4

מודעה נחוצה

תננו חת"ס לתודיע בזה כי אין אנו מקבלים שום אחריות על כשרותה של

המקוה במאנטיסעלא

משה טייטלבוים, אבד"ק סיגעט יע"א

רפאל בלום, ראב"ד דק"ק קאשוי יע"א

5 ועיין חת"ס (שו"ת יו"ד סי' רי"ד) שתירץ מה שמסיר את הברזא במקוה, אינו נקרא הוי' ע"י אדם, דהאדם מסיר רק את המונע. וב' ביאורים נאמרו בדברי החת"ס.

א. היות ומים הפסולים מחמת הויתו על ידי אדם פוסלים דווקא אם יש בהם ג' לוגים, וכאן אין חשש שיצאו ג' לוגין בבת אחת, וכן משמע בהלכות נט"י שצריך לפתוח לכל יד מחדש את הברזא, ורואים שאין אפילו שני רביעיות ביחד בשפיכה אחת.

ב. שיש הגדרה של תפיסת יד אדם במקצת שאינו נחשב ממש למעשה של האדם, וכמקרה של הסרת הפקק נחשב כתפיסת יד אדם במקצת, ולגבי נט"י כשר, ולגבי מקוה אינו פוסל.

ובספר נפש חיה (יו"ד ס"ה) כתב כתירוץ אחרון, והביא ראיה לדבר מהמשנה במסכת מקוואות (פ"ב מ"ג) המניח קנקנים בראש הגג ליבשם וכו' ישברם והמים כשרים.

ויל"ע מדוע לא נחשב שבירת הקנקנים כהסרת המונע ויהיו המים פסולים מדין הויתו על ידי אדם, אלא חזינן שהסרת המונע אינו נחשב הויתו ע"י אדם לענין מקוה ועוד הוסיף את הטעם השני שכתבנו לעיל שאין במים הראשונים ג' לוגין, וכ"כ החזו"א (יו"ד קכ"ו י"ב) כסברא הראשונה של ההת"ס שהוא רק הסרת המונע, ועל כן אין זה נחשב הוויתו על ידי אדם, וכן כתבו רוב מנין ורוב בנין פוסקי הדורות שכן נהגו כל הדורות למלאות את המקוה ע"י הסרת הברזא.

וכ"כ הערוגת הבושם (הוי"ד סי' ר"ט) דהסרת הפקק אינו אלא הסרת מונע ומותר, והאריך ולבסוף הביא הערגה"כ דברי החת"ס הנ"ל, וכתב עליו 'ומי כמוהו מורה', וכן כתב השאילת דוד (בשו"ת שבסוף ספרו פסקי הלכות ח"א בסי' ז').

א' הנוכחים: פארוואס זאל דאס הייסן א כח גברא?

רבינו: ווייל דאס וואסער דארף דאך אנקומען פונעם אוצר צום בור הטבילה, איך רעד ביי א מעיין, אבער דאס זעלבע איז פונעם מי גשמים אוצר צום בור ההשקה, דער אוצר האט א לאך פון אונטן וואס דורך עפענען דעם שטאפער רינט דאס וואסער דורך א המשכה ע"ג קרקע ביז ס'קומט אן צום בור הטבילה. וועלט א שאלה, צי אוועקצונעמען דעם שטאפער צווישן דעם אוצר און דעם בור הטבילה, הייסט וואסער וואס קומט פון א 'כח גברא', ווייל א מענטשליכער כח האט דאך למעשה געעפענט דעם שטאפער. דאס איז א גרויסער מחלוקת אין די פוסקים. אויף דעם האט דער פעטער ז"ל איינגעפירט דעם קעסטעל, וויזוי זיי רופן דאס 'דעם רבינ'ס קעסטעלע'.[6]

יעצט, וואס טוט דאס קעסטל? דאס ארבייט אזוי, דאדט ווי דאס וואסער קומט ארויס פונעם אוצר איז אריינגעבויעט א קליין 'קעסטעלע' פון צעמענט, וואס האט אין זיך א לאך וואס פירט אראפ צום אפלויף, אזוי אז דאס ערשטע וואסער וואס קומט נאך מכח אדם, וואס האט געעפנט דעם שטאפער, דאס רינט ארויס צום אפלויף. נאכדעם וואס דאס ערשטע וואסער איז שוין אוועקגערינען, נעמט מען א קליינעם 'באלי' [כדור], און מען וואדפט דאס אריין אינעם קעסטעלע, דער באלי לויפט אזוי ארום אינעם קעסטל און צום סוף פארמאכט דאס דעם לאך וואס פירט אראפ צום אפלויף, אזוי רינט דאס וואסער ווייטער נאר אויפן וועג צום בור הטבילה.[7]

איז דאס זעלבע גייט מיט די 'מי גשמים' וואס גייט אראפ פונעם 'אוצר מי גשמים' צו די 'בורות ההשקה', רינט דאס

והגאון מהר"ש ענגיל בתשובותיו (ח"א סי' נב) ביאר יותר בזה, דמקוה נפסל רק אם אדם עוסק במי המקוה, אבל אם עוסק בהמגופה המונעת מן המים לצאת ואין לו שום שייכות למי המקוה עצמן, לא נפסלו המים, מה שאין כן בנטילת ידים דאין צריך שיעשה האדם מעשה בגוף המים, דהלא גם בנוטל ידיו בנטלא אינו עושה פעולה בגוף המים, אלא שגורם שישפכו המים על ידיו, א"כ כל שבאו המים על ידיו בכח אדם, אף שלא עשה פעולה בהמים סגי, ע"ש.

אמנם יש לציין שיש פוסקים החולקים לגמרי על החת"ס, ה"ה האבני נזר (יו"ד סי' רעד, רעה, רעו) שכתב וז"ל: אבל פתיחת הקראן דמפורש (פ"ק דחולין ט"ז) בנטל הדף ופתח מקום הליכת המים בכח ראשון חשיב מעשיו, ולא הוי גרמא, א"כ המים שבאו בשעת פתיחת הקראהן חשיבי כמעשיו, הרי מפורש חולק על כל הנ"ל.

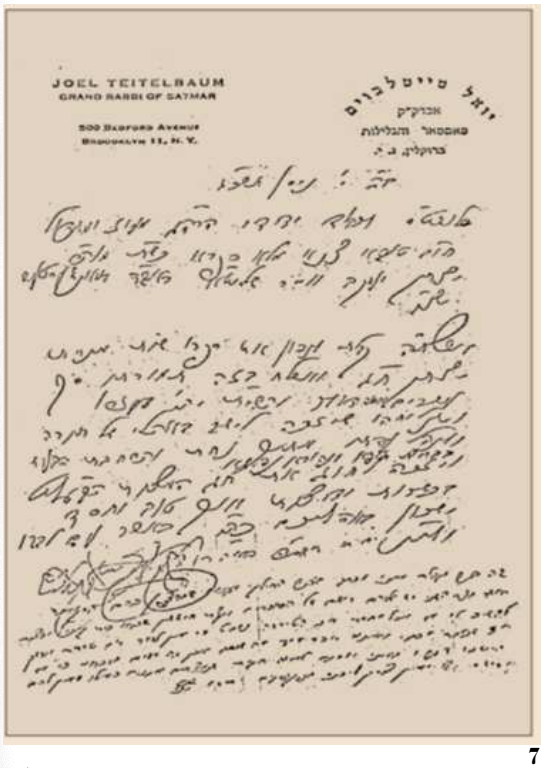
וכן כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ב יו"ד סי' כד) להחמיר, וגם בשו"ת דבר אברהם (ח"ג סוס"י יג) כתב בענין דחיקת הכפתור העלעקטרי"ק שיפתח כעין לול שדרכו יזרמו מים למקוה, וחששו להויית המקוה ע"י אדם, וכתב שצריך ומי יתן קצב וגבול עד כאן כח ראשון, מכאן ואילך כח שני ע"ש. ומוכח דבכח ראשון מיהא פסול גם במקוה דחשיב הוייתו ע"י אדם.

6

להלן תמונה מה'קעסטעלע' במקוה טהרה שע"י קהלתינו בוומסב"ג:

להלן תשובה ממרן רביה"ק ז"ל בענין מקוואות להגאון הגדול בעל מנחת יצחק ז"ל (מובא בתשו' דבר"י סי' ע"ח)

7

עי' בקובץ פרי תמרים (גליון י"ז) שההמצאה בענין הכדור (באל"י) הנ"ל זה עצה כדי שלא לנגוע בהמים בידיו בשעת שסותם הנקב כמוזכר החומרא בס' מקוה ישראל (אות מ"ג) בשם הגה"ק מבעלזא ז"ל, והממציא לזה היה הרבני הנגיד מו"ה ישראל זופניק ע"ה, וקודם לכן היה פקק של גומי (רובבע"ר) עם בית יד של עץ, כדי שלא לנגוע בהמים בשעה שסותם.

אויך אראפ אויף דעם זעלבן וועג, ס׳זאל נישט זיין קיים פראבלעם פון ׳כח גברא׳ אין די מקוה.

במילא די אלע זאכן איז נאר וועז ס׳איז דא אן אוצר, אבער אמאל איז נישט געווען קיין אוצר. איז דען געווען אן אוצר? ס׳איז געווען אזא מין זאך? ביז אמעריקע איז נישט געווען אזא מין זאך.

רב דביהמ״ד אבני צדק: דער רבי ז״ל שרייבט דאך אין די תשובה (סי׳ עט) אז מ׳מאכט אן אוצר.

רבינו: יא, אבער אין די אלטע הייזם איז עם נישט געווען, מ׳האט נישט געקענט אהערשטעלן אזא זאך.

א׳ מרבני וועד המקוואות: איז מ׳רעדט יעצט וועז ס׳איז דא אן אוצר, אבער ס׳איז נישטא קיין קעסטל, וואם טוט מען.

רבינו: דאם קעסטל איז דאך געמאכט געווארן אז דאם ערשטע וואסער וואם וועט פליסן בידי אדם זאל אוועק רינען, און נישט אריין גיין אין די מקוה. דאם איז שוין א שאלה, דארף מען דאם אויסשמועסן, דאם איז נישט פאר דא....

א׳ מרבני וועד המקוואות: עם מאכט זיך אסאך אז מען גייט ארויס אויף שבתים, און ביודעים אדער בלא יודעים טרעפט מען זיך אן קיין מקוה, אבער ס׳איז דא א סווימינג–פול דארט.

מ׳רעדט וועז מענטשן פארן ארום אויף פלעצער, פאר וואקאציע אדער מסחר וכדו׳, און מען טרעפט זיך אן א מקוה, ער וויל דאך גיין שבת אינדערפרי אין מקוה. ס׳איז דא דארט א סווימינג–פול, אדער קען ער גיין צופים א וועג פון א האלבע שעה. ווי וויים דארף מען מחמיר זיין אויף תוספת טהרה, טבילת עזרא וכדו׳?

רבינו: כ׳בין אמאל געווען אין סטעמפארד קאנעטיקוט אויף שבת, ס׳איז געווען אמאל א שבת מיט בעלי בתים.

א׳ הנוכחים: שבת אהבת קדומים.[8]

רבינו: יא, און דעמאלטס איז נאך נישט געווען קיין מקוה דארט, איז מען געגאנגען א מהלך, ס׳איז דאך געווען אמאל א ישיבה דארט אין סטעמפארד קאנעטיקוט,[9] כ׳בין געגאנגען צופים א לאנגן וועג ביז דעם בנין הישיבה, ס׳איז געווען א גרויסער מהלך, היפש ווייט. אז מ׳קען מהדר זיין איז זיכער גוט.[10]

---

8 בשב״ק פ׳ תולדות תשע״ו לפ״ק, ערך רבינו את השב״ק במלון נאה רחבת ידים ׳ארמון׳ העומד בבעלותו של נגידים חשובים שיחי׳, הנמצא במחוז סטעמפארד שבמדינת קאנעטיקוט, הסמוכה ליניו יארק, יחד עם קרוב לאלף מאנשי שלומינו חברי קהלתינו הק׳, מבן שישים ולמעלה.

9 ה״ה ישיבת בית בניימין דסטעמפארד שנתייסדה בשנת תשל״ו ע״י הגאון רבי שמואל דוד צבי מאיער ז״ל, והועבר אח״כ לעיה״ת מאנסי שבניו יארק יצ״ו, ומתסנוסס שם לתפארה עד היום.

10 עיי׳ בשו״ת נשמת שבת (ח״א סי׳ קפ״ז) שמבואר באחרונים דלענין תקנת טבילת עזרא סגי במקוה של שאובין, אבל לענין טבילה בער״ש שהוא לקבל עליו קדושת שבת וכן לענין טבילת שבת ק׳ בבוקר כשאינו צריך לטבילת עזרא, נחלקו הפוסקים, יש אחרונים שכתבו דלזה לא מהני טבילה בשאובים אלא במקוה כשירה, דמאחר שאינה מקוה כשירה מדאורייתא לא שייך לומר שעי״כ ממשיך על עצמו טהרה יתירה, וכיון שאינו אלא לשם טהרה בעינן עלה שם מקוה המטהרת.

וכס׳ טהרת יום טוב להגה״צ מהעלמעץ ז״ל מביא שהי׳ בזה וויכוח בין מרן מסאטמאר ז״ל ובין הגה״ק בעל ערוגת הבשם ז״ל לגבי טבילת ערב יוכ״פ, אי מהני במקוה של שאובין, ששם יש שני טעמים לחיוב הטבילה של עיוכ״פ, חדא משום תשובה, ב׳ משום טבילת בעריוה״ק, הצד השוה שבהן שתוספות טהרה וקדושה גרידא אינו שייך במקוה שאובין.

וכ״כ בס׳ תורת אלף (ח״ג מכתב נ״ד) לענין טבילת עיוהכ״פ, דאם הטעם משום תשובה לא מהני שאובין, עיי״ש.

וכן בהגש״פ מגדלות מרקחים להגה״צ מצעהלים ז״ל בהקדמה (ענין רחיצה) בנוגע מנהג חסידים שטובלים בכל יום בבוקר לפני התפלה, דיהו דוקא במקוה כשרה לא שאובים, עוד מביא שם שלאחד שאמר שטבל עצמו במעונות הקיץ בבריכת שחיה של שאובים (סוויימינג פא״ל בלע״ז) ציווה שיטבול עצמו שנית במקוה כשרה - וכן כתב עוד בתשובותיו מגדלות מרקחים (סי׳ נ״ז) דלטהרת המחשבה שטובלים בכל יום לפני התפלה לא מהני מקוה שאובין.

אמנם בס׳ דברי תורה [מונקאטש] (ח״ש אות פ״ג) כ׳ דשאובין מהני לשבת, שמאחר שפסול שאובין אינו אלא דרבנן, הם אמרו והם אמרו שבשר לבע״ק, ממילא שוב יכול לכוין בה כל כוונות האריז״ל. מיהו יש דיעות בראשונים דכולו שאוב פסול מן התורה.

[אך מן הענין לציין שבס׳ דרכי חיים ושלום (אות שנ״ז) שהוא לעצמו כשהיה במקום התרופה, הידר ונסע למקום אחר שיש שם מקוה כשירה].

ועיין בשו״ת תורה לשמה (סי׳ שע״ה) שכתב נמי דמקוה של שאובין מהני לשבת ע״ד הסוד, דמאחר שמטהרין מטמ״ק, ה״ה דיש בהם כח להמשיך הארה ג״כ מלמעלה.

ועיי׳ עוד בשו״ת נשמת שבת (ח״א סי׳ קפ״ח) שנשאל במקום שאין מקוה של מי גשמים, מהו לטבול טבילה של ערב שבת במים המכונסים להקר (סוויימינג פאא״ל) באותו מין שיש עליה תורת כלי. ומבאר שטבילה בכלי לא מהני לקדושת שבת, דאף דשאובין כשירה לטבילת עזרא, מיהת טבילה בכלים פסולה אף לטב״ע, כמו שכ׳ במג״א (סי׳ תר״ו ובשו״ע הרב שם וברע״א סי׳ פ״ח ובהגהות חשק שלמה שבסוף מס׳ נדה), וסווימינג פול הוויתו על דבר המקבל טומאה, מיהו בשעת הדחק יכולין אף לטבול בסווימינג פא״ל שהוא כלי, לסמוך על גליות עליות (רפ״ח דמקוואות) ושו״ת דברי ישישבר (סי׳ ה׳) שמותירין טב״ע בכלי, עיי״ש עוד.

אמנם לכאורה טבילה בכלי לכו״ע לא מהני כשרוצה לטבול לשם טהרה

דער פעטער ז"ל איז געווען אין לאנדאן אין די ערשטע יארן נאך די קריג, איז ער אויך געגאנגען א מהלך רב. ער איז שוין נישט געווען קיין יונגערמאן, און שבת אינדערפרי איז ער געגאנגען א מהלך רב צו גיין אין די מקוה, א לאנגן וועג.[11]

אבער שפעטער נאך יענעם שבת, ווען אונז זעמיר געווען דעמאלטס דארט אין קאנעטיקוט, האב איך אנגערופן דעם בעל הבית פון דעם האטעל, ער איז א איד, און כ'האב אים געזאגט, דו האסט געמאכט א סווימינג–פול פארן האטעל, דו האסט געמאכט דאס, יענין, אלעס האסטו צוגעשטעלט פארן האטעל. אז דו ווילסט ס'זאלן דא קומען חסידישע אידן, מוזסטו אויך מאכן א מקוה, מאך א מקוה פארן האטעל...! ער האט געפאלגט, און ער האט געמאכט א מקוה. היינט איז שוין דא דארט א מקוה וואס מ'האט דעמאלטס געמאכט, נאך יענעם שבת.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ס'איז דא אן ענין צו גיין, דער עולם פתם המון עם אויך?, דער רבי פארשטייט'זיך איז געגאנגען, אבער דער עולם אויך?

רבינו: יא, דער פעטער ז"ל איז געגאנגען אין לאנדאן א לאנגן וועג צו א מקוה. ווען ער איז געווען אין לאנדאן תשי"ב, ציי תשט"ו, כ'געדענק נישט ווען ס'איז געווען וועלכעם יאר? אדער דעמאלטס אין די ערשטע יארן נאך די קריג, איז ער געגאנגען שבת אינדערפרי א מהלך רב.[12]

חסידישע אידן גייען שבת אויף א פלאץ נאר ווי ס'איז דא א מקוה, א חסידישער איד איז נישט מווהר שבת אינדערפרי אויף א מקוה.

רבינו: אין דערהיים פאר די קריג, איך רעד אין די חסידישע שטעט האט מען נישט געקענט צו גיין צום עמוד אן א מקוה, ס'איז נישט געווען אזא מין זאך.

ס'איז דא א ספר שו"ת מן השמים (להר"י מקורביל – סי' ה') שטייט זייער שארף וועגן דעם, ער שרייבט אז דער עיקר עיכוב אין ביאת המשיח איז ווייל די בעלי תפילות גייען נישט אין א מקוה.[13]

א' הנוכחים: וועגן שבת אינדערפרי?

רבינו: ניין, בכלל צו דאוועגען בטהרה.

פון ר' יחזקאל שטויבער האב איך געהערט אמאל א מעשה, זיין פאטער האט געהייסן ר' שלמה הערש, ער איז געווען א תלמיד פונעם קדושת יו"ט, און ער איז געווען אן אייד עם ר' אברהם וואלף פריעדמאן, דאס איז געווען ר' מענדל

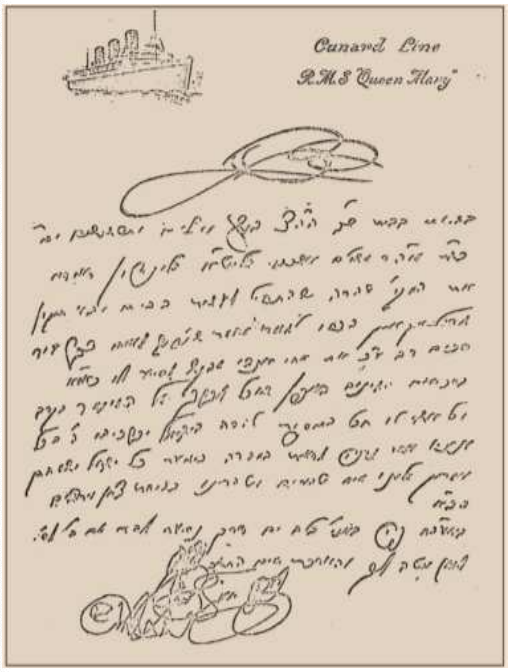
כגון בער"ש ויו"ט ועיוכ"פ, על כן אין ענין לטבול טבילה של ער"ש בסווימינ"ג פאא"ל, עיי"ש באריכות.

11 אגב, יש לציין מה שמובא בשו"ת נשמת שבת (ח"א סי' קפ"ז): ומענין לענין ראוי להביא כאן מעשה רב ממרן מסאטמאר זי"ע בומן שעדיין לא היה מקוה כשירה של מי גשמים במחנה הקיץ של הישיבה הגדולה, ועל כן בער"ש הרבה בחורים עמדו על אם הדרך לבקש מי שיוכל להסיעם למקום מקוה כשירה (היט"ש בלע"ז), וכששמע זאת מרן מסאטמאר זי"ע התרגז מאוד על זה, באמרו שעלולין להכשל בראיה אחת אסורה, שאלף טבילות לא יוכל לטהרו, אבל אמר שהיות שסוכ"ס הצדק עם הבחורים במה שהם רוצים דוקא מקוה כשירה לכשב"ק, על כן מעתה הנהלת הישיבה המחנה יסדרו אוטו (בא"פ) שיסיע את כל הבחורים למקום שיש שם מקוה כשירה.

12 ואגב, עיין בס' דברי יואל מכתבים (ח"א מכתב י"ב) כאשר רביה"ק כותב: בהיותי בבית ש"ב הה"צ בנש"ק מאלים ותרשישים מוה"ר משולם אשכנזי שליט"א בלאנדאן ראיתי את המקוה טהרה שהתחיל לעשות בביתו וכו' את אחי אנכי מבקש לסייע לו וכו'.

מכתב זה כתוב באני' בלב ים דרך נסיעתי לביתי יום ב' לס' למען ייטב לך והארכת ימים התשי"ב לפ"ק.

להלן העתק ממכתבו של רביה"ק אודות המקוה בלאנדאן אשר נכתבה על הספינה, ומתנוסס בראש המכתב הדרוק-סארט של הספינה:

13 וז"ל בשו"ת מן השמים: ועבדתם את ה' אלקיכם הוי אומר זה תפילה, ואפשר טמא ומקריב קרבן וכו', ודבר זה גורם אורך הגלות, כי אם היתה תפילת ישראל כתקנה, כבר נתקבלה תפלתם זה ימים רבים וכו', ולטהר כל ישראל יחד א"א, אך אם יטהרו השליח ציבור בכל מקום ימהרו ביאת הגואל, ובכ"מ מוקטר ומוגש לשמי מנחה טהורה, עכ"ל.

פריעדמאן׳ס זיידע,[14] זיין טאטן׳ס טאטע. ר׳ אברהם וואלף איז נאך געווען א תלמיד פונעם ייטב לב, ער איז געווען פון סלאטפינא, דאס איז א שטעטל נעבן סיגעט, היינט איז עס שוין אוקריינא, אבער דאס האט באלאנגט פאר סיגעט.

עכ״פ ער האט געוואוינט אין א דארף (ניר–טשוהאי) ווי ער איז געווען דער שוחט, דאס איז געווען זיין פרנסה, און דער דארף האט זיך אויסגעליידיגט אדער וואס, בקיצור, ס׳איז שוין נישט געווען קיין מנין דארט, האט ער זיך געוואלט אוועקציען פון דארט. אבער דאס איז דאך געווען זיין פרנסה, איז ער געגאנגען פרעגן דעם זיידן ז״ל דער קדושת יו״ט, האט אים דער קדושת יו״ט געפרעגט, ׳פרנסה האסטו דארט?׳ זאגט ער יא, האט ער אים געזאגט נו, פרנסה איז א גרויסע גרויסע זאך, צו דאוועענען מיט מנין איז טאקע זייער וויכטיג, במה דברים אמורים אז ס׳איז דא א מנין, אז ס׳איז נישטא קיין מנין איז נישטא קיין חיוב צו דאוועענען מיט מנין. האט ער געזאגט פארן קדושת יו״ט קיין מנין האב איך נישט, קיין מקוה שבת האב איך אויך נישט, האט דער קדושת יו״ט אים געזאגט, אז דו האסט נישט קיין מקוה, ציה דיך אריין אין שטאט, ער האט געזאגט ׳ווי קען מען זאגן נשמת שבת צופרי אן גיין אין מקוה׳... (עיי׳ בס׳ זה שמי וזכרי עמ׳ קט״ו שמובא עובדא זו).[15]

א׳ מרבני וועד המקוואות: אויב קען מען ניטאמאל גיין ביז צו א מקוה, מ׳קען נישט וואקן, אבער ס׳איז דא א סווימינג–פול, ס׳איז דא וואם זאגן אז ס׳איז רחיצה.

רבינו: כ׳וועל דיר זאגן, די וועלט איז דאך מקיל אין דעם, אבער דער פעטער ז״ל איז געווען אויף די שיף, און ס׳איז אים שטארק נישט ניחא געווען, ער איז נישט געגאנגען דארט אינעם סווימינג–פול, און מ׳האט אים געפרעגט דערווען, ס׳איז אים נישט ניחא געווען.[16] ער האט געזאגט, ס׳איז א מקום זוהמא, ס׳ברענגט נישט קיין טהרה, ער האט עם נישט געגליכן.

רב דביהמ״ד אבני צדק: דאס איז געווען א גוי׳אישע סווימינג–פול. אבער ער פרעגט פון די היימישע קאנטרי׳ס.

רבינו: אה, די קאנטרי׳ס...? איך האב גערעדט פון א גוי׳אישע סווימינג–פול. וועג ס׳איז געווען א גוי׳אישע סווימינג–פול האט עם דער פעטער ז״ל נישט געגליכן.

א׳ מרבני וועד המקוואות: אבער סתם אזוי ביי א אידישע פלאץ?

רבינו: א אידישע פלאץ גייט מען יא. איך בין אויך געגאנגען אסאך מאל. ס׳איז געווען קאלט. איך בין געגאנגען אינדערפרי, ס׳איז גוט קאלט געווען, אז ס׳איז נישטא קיין מקוה גייט מען, אזוי האט מען געטוהן אלעמאל.

א׳ מרבני וועד המקוואות: וועג קען מען זיך פארלאזן אויף תשעה קבין?

רבינו: דאס איז וועג מ׳האט נישט עפעס אנדערש, ווי איידער גארנישט איז בעסער תשעה קבין.

וויאזוי מאכט מען תשעה קבין? מ׳שטייט אינטערן וואסער [שאורר] א פינף ביז זיבן מינוט.

תשעה קבין איז נישט אזוי סאך. ס׳איז אפאר גאלאן. מ׳דארף שטיין דארט בערך פינף מינוט. ס׳וועלדט זיך ווי שטארק דאס וואסער איז. אמאל איז דא א שטערקערע

---

14 ה״ה הגה״צ ר׳ מענדל פרידמאן ז״ל מחשובי התלמידים של מרן רבינו ז״ל עוד בק״ק סאטמאר, ומגדולי הרמי״ם ומרביצי תורה ויר״ש בישיבת רביה״ק בעיה״ק ירושלים, ואח״כ בוויליאמסבורג (בספנו סט.) ובקרית יואל יצ״ו, ושם מנו״כ.

15 עי׳ בזמירות ברך משה (מאמר בצל תומר דף תכ״ט אות ד) שמעתיק עובדא זו: מעשה שהיה עם הרה״ח ר׳ שלמה צבי שטויבער ז״ל מתלמידי מרן הקדושת יו״ט שנתמנה להיות שו״ב בכפר ניר–טשוהאי, ולא היה שם מנין עשרה אנשים כשרים, והוצרך בכל יום לנסוע לעיר הגדולה הסמוכה לטבול במקוה ולהתפלל במנין, אבל בשבת לא היה שם מקוה ומנין, והוא הכניס שם רוח החיים בתוי״ש, פעם אחת נסע למרן הקדושת יו״ט לשאול בעצתו שיש ברצונו לעזוב המקום ההוא, אבל הקדושת יו״ט לא הניחו שיעזוב המקום מחמת זיכוי הרבים שהוא החזיק היהדות שם, וטען לפני הקדושת יו״ט שהמקום מגושם ואינו לפי רוחו, ועם כל זה לא הניחו הקדושת יו״ט לעזוב המקום, חזר וטען ׳הלא אין לי מקוה לשבת בבוקר׳, ענה לו הקדושת יו״ט, אם כן הצדק אתך ותעתיק מושבך משם, כי איני יודע האיך יוכל איש יהודי לעמוד להתפלל בשבת בבוקר ולומר נשמות כל חי בלי טבילה במקוה.

16 רבינו החמיר שלא לטבול בבריכה שמיועד להחיצה שלא לפי דרכי הצניעות (בתערובות וכדו׳) רח״ל. ועי׳ בס׳ תפארת משולם (תולדות כ״ק האדמו״ר רבי משולם אשכנזי ז״ל מסטאניסלוב, עמ׳ ק״צ) שבשנת תשט״ו כאשר הגיע רבינו אל ביתו של הגה״צ מסטאניסלוב ז״ל בלאנדאן להקבלת פנים, ירד וטבל במקוה טהרה שלו, כי לא טבל כל הימים שהיה על הספינה, כפי שהעידו אנשים שהיו עמו על הספינה שלא הירשה לטבול ״בסווימינג-פול״ שאמר דזה מקום זוהמא, ואף הוא בעצמו לא טבל שם כלל.

ועי׳ בספר אילנא דחיי ח״ד (עמ׳ רי״ט) שסיפר הרה״ח ר׳ בנימין הערש בערקאוויטש ז״ל מנהל בית רחל, שהי׳ עם רבינו על הספינה בדרכו מא״י בשנת תשי״ט, והצוות היו מוכנים להכין הסווימינ״ג פו״ל במיוחד לרבינו שיוכל לטבול קודם התפלה, אבל רבינו אמר שהסווימינג-פול הוא מקום טומאה שאינו מביא טהרה, ובשום אופן לא הסכים לילך שמה.

שטראם, אמאל איז דא א שוואכערע. אבער דער שיעור פון תשעה קבין איז נישט אזוי סאך.

מ׳טראכט אריין, וויפיל איז א לוג? א לוג איז זעקס ביצים, מ׳קען אליינס מאכן דעם חשבון. אין א קב איז דא זעקס לוגין. נו, וויפיל איז שוין תשעה קבין?, זעקס מאל זעקס, מאל ניין.

א׳ מרבני וועד המקוואות: וועז מ׳דארף צוגרייטן א מקוה אריינצוברענגען מי גשמים, מ׳טריקנט אוים די מקוה. מ׳דערציילט אז דער רבי ז״ל איז געווען אין מאנטריאל, ער האט זיך אויסגעשפרייט דערוועגן אויף די ערד פון די מקוה בפישוט ידים ורגלים. איז געווען אזוי שטארק די חומרא מ׳זאל שפירן אז ס׳איז אינגאנצן טרוקן?

רבינו: יא, מ׳דארף זעהן ס׳זאל זיין אינגאנצן טרוקן. מ׳האט אויסגעווישט מיט האנטוכער ס׳זאל זיין טרוקן, מ׳האט אויסגעווישט די מקוה עטליכע מאל פאר מ׳האט אריינגעלאזט פרישע וואסער, דער פעטער ז״ל איז טאקע אליינס געקראכן דארט בטירחא דגופא, תשי״ז איז ער שוין נישט געווען קיין אינגערמאן,[17] און ער האט אזוי פיזיש געארבייט צו טרוקענען די מקוה.[18]

---

17 רבינו נסע למאנטריאל לעשות את השב״ק ס׳ ויקרא שנת תשי״ז לפ״ק לרגל הכשרת המקוה טהרה דקהלתינו הק׳.

להלן ברכת ברוך הבא למרן רביה״ק זי״ע כשהגיע לביקור במאנטריאל בהזדמנות אחרת:

בה קהל יעב לב דסאטמאר במאנטריאל יע״א
KAHAL YETEV LEV D'SATMAR, 5214 ST. URBAIN ST., MONTREAL

ברוך הבא בשם ה׳
חכם הרזים בא לעיר
איש אלקים נזר ישראל ותפארתו נשיא התורה והיראה
גאון הגאונים וצדיק הדור האמתי מעמיד תלמידים
לאלפים ולרבבות ליחם מלחמות ה׳ ותיהק במסך
רבן של כל בני הגולה כקשת

ארמוו׳ מרן **יואל טייטעלבוים** שליט״א

הגאב ואדמור מסאטמאר יצו

ליום בואו לשבות אצלנו במאנטריאל על שק׳ פ׳ תצא הבעל״ט
יהא בואו לברכה להרמת קרן התורה והיהדות החרדית בקאנאדא

כ״ק מרן שליט״א יגיע לעירנו בווינדזאר סטייישאן בימי
הרחמים והרצון ביום ט׳ לחודש אלול תשכ״ג לפק׳ ה׳ תצא
הבעל״ט בשעה 7.50 בבוקר

האספניא תחי אעל הה׳ המוסן בתוי״ט וכו׳ מוה׳ ישלמוה
וועראבערגער שוב נ׳ 5235 DUROCHER - TEL.: 279-7497

תנו כבוד לתורה

היהדות החרדית נקראת לצאת בהמון לקבלת פנים הגדולה
שתנתן לרבינו הקדוש בעת הופעתו אצלנו בווינדזאר סטייישאן
זה היום קוינו לו נגילה ונשמחה בו
יזכנו הש״ת להסתופף בצל קדושתו והשפעתו וברכתו עלינו
ועל כי יכרועה עדרן ירעינו עד בוא בבא
ווער המפדר לקבלת פנים הנהלת קהל יטב לב

---

18 עיין בספר ׳מים חיים׳ (י״ל לרגל חנוכת המקוה בומסכ״ג שנת תשע״ג), וכן בס׳ זקניך ויאמרו לך (ח״ב עמ׳ נ״ז) העובדא באריכות:

עס דערציילט הרה״ח ר׳ יושע ווערצבערגער הי״ו [ע״ה] פון מאנטריאל: - עס איז געווען בשנת תשט״ו לפ״ק וועז אונזער קהילה אין מאנטריאל האט געוואלט בויען א מקוה מהודרת אונטערן ביהמ״ד, בפרט וועז מ׳האט אנגעהויבן צו גראבן האט מען געטראפן א מעין וואס דאס איז דאס בעסטע וואס איז שייך, וועז אנדערע רבנים אין די שטאט האבן געהערט אז סאטמאר גייט בויען א מקוה מהודרת, האבן זיי דאס נישט געוואלט צולאזן מחמת זיערע סיבות, האבן זיי אפגעקויפט א הייזקעלע, און דארט אינעם גראדז׳ש האבן זיי שנעל אנגעהויבן צו בויען א מקוה, און וועז דער רבי זי״ע איז געקומען אין מאנטריאל אין יענע תקופה, איז יענער רב אריבערגעקומען צום רבי׳ן און געבעטן אז אזוי ווי זיי בויען יעצט א שטאטישע מקוה, זאל סאטמאר נישט בויען קיין מקוה, ווייל דאס וועט זיי שאטן.

דער רבי האט דאן געזאגט, אז ער וויל גיין זעהן די מקוה וואס זיי בויען, און אויב ער וועט זיין צופרידן, וועט ער באפעלן פאר זיינע מענטשן אז זיי זאלן נישט בויען קיין אייגענע מקוה, נאר זיי זאלן זיך צושטעלן צו די שטאטישע מקוה.

איך בין מיטגענאנגען מיט׳ן רבי׳ן וועז דער רבי איז געגאנגען באקוקן די מקוה, דער רבי איז אראפגעקראכן צו די בורות, און ער האט באטראכט יעדע ריר, און ער האט באלד געזען אז די מקוה איז זייער ווייט פון די מקוה וואס ער וויל האבן פאר זיין ציבור, האט ער א זאג געגעבן פאר מיין טאטן ז״ל, דאס איז א שטאטישע מקוה?, דאס פאסט אפילו נישט פאר א דארף, ברוך!, גיי בוי א מקוה, דאן האבן מיר אנגעהויבן צו בויען אונזער מקוה, א הערליכע שיינע מקוה מיט אלע הידורים אזוי ווי דער רבי האט געבויעט אין ניו יארק.

דער ביהמ״ד איז געשטאנען אויף א פעלזן שטיין, אזוי אז עס איז געווען זייער טייער דאס אראפגראבן די מקוה, אונזערע דיינים ר׳ שמעי׳ שווארץ ז״ל דער וועלצער רב, און דער וועגשיידער רב שליט״א [ז״ל] האבן מורא געהאט אז עס איז נישט גענוג טיף, און דאס וואסער וועט נישט ארויפקומען, האבן זיי געוואלט אראפגראבן נאך צוויי פיס, אבער דאס האט געדארפט קאסטן נאך וואס איז געווען זייער אסאך געלט בימים ההם, און מיין טאטע ע״ה האט נישט געהאט קיין חשק דערצו, האט מען אנגעפרעגט דעם רבי׳ן וואס מ׳זאל טון, האט דער רבי געזאגט פאר מיין טאטן: ברוך, דער גוי־אישער שכן האט יעצט געקויפט א כלב פאר פופצן הונדערט דאללער, זאל איך נישט גענן אזויפיל פאר א מקוה?, איך גיב דיר דא 500 דאללער, און שטעל צוזאם די איבריגע, און גראב אראפ די צוויי פיס, וכך הוה. מ׳האט אראפגעגראבן, און אהערגעשטעלט א הערליכע שיינע מהודרדיגע מקוה.

ועיין עוד מה שסיפר הרה״ח הנ״ל (שם עמ׳ ס״ב): וועז עס איז פארטיג געווארן די מהודר־דיגע מעיין מקוה וואס אנ״ש האבן געבויעט אין מאנטריאל, איז רבינו הקדוש זי״ע געקומען צו פארן אויף א שבת צו דער געלעגנהייט פון כשר׳ן די מקוה.

פרייטאג ערב שבת איז דער רבי קודם געגאנגען באקוקן די מקוה, ער האט געזען אז עס ליגט דארט אנגעגרייט 20 זעק מיט זאמד, וואס

רב דביהמ"ד אבני צדק: די וואסער איז דאך מי גשמים געווען בעפאר אויך?

רבינו: ס'איז נישט קיין נפק"מ, אז מ'מאכט א מקוה פון ניי, דארף מען זעהן ס'זאל זיין טרוקן אינגאנצן.

א' מרבני וועד המקוואות: ס'איז דא וואס פרעגן אז זיי ווילן אפן לאזן די השקה בשעת די טבילה, ביים בור הטבילה אין די מקוה פון בית המדרש, לויטן רבינו ירוחם,[19] זיי ווילן וויסן צי מ'דארף מהדר זיין?

רב דביהמ"ד אבני צדק: די שאלה איז וואס איז ענדערש, צי ס'איז ענדערש ס'זאל אלץ זיין אפן, ס'איז דאך דא די אלע אנדערע בורות... איז בפשטות פעלט שוין נישט אוים, מ'האט דאך עם שוין איינמאל געכשר'ט, צי זאל מען עם לאזן אפן אדער ס'זאל זיין פארמאכט.

רבינו: אז ס'זאל בלייבן אפען, ניין, מ'האט נישט אזוי געטוהן.[20] מ'זאל מאכן נאר השקה, דאס איז גענוג.

א' מרבני וועד המקוואות: מ'האט גערעדט וועגן א מקוה שבת צופרי, וואס איז געווען דער מנהג וועגן גיין אין א וואלד עמ מקוה שבת צופרי?

רבינו: כ'וועל דערציילן, דער זייד (מרן העצ"ח) ז"ל איז געווען אמאל אין די שטאט אוהעל, אין אוהעל איז געווען צוויי ארטאדאקסישע קהלות, ס'איז געווען אן אשכנז'ישע קהלה, און ס'איז געווען א חסידישע קהלה. און דארט איז געווען א רב, ער האט געהייסן ר' יואל פעלנער, ער איז געווען דער אשכנז'ישער רב. און ער האט נישט געלאזט גיין אין מקוה שבת אינדערפרי, איך רעד אין א וואריאנט מקוה האט ער נישט געלאזט גיין.

איז וועג דער זייד איז געווען אין אוהעל איז ער אים געווען באזונדן, און ער האט זיך מיט אים שטארק געשפארט איבערדעם, ווייל ער האט נישט געלאזט בכלל הייצן די שטוב ווי די מקוה איז געווען אויף שבת דורך א גוי, ער האט געזאגט ס'וועט נישט געשען גארנישט אז מ'וועט נישט גיין אין מקוה.... און דער זיידע האט זיך שטארק צוריק געטעהנ'עט, האט ער אים געזאגט 'סיגוט'ער רב אדרבה שרייבט מיר א תשובה אויף דעם', דעמאלטס האט דער זיידע געשריבן די תשובה וואס איז געדרוקט אין עצי חיים (שו"ת או"ח סי' כ"ה) וועגן גיין אין מקוה שבת.[21]

מ'האט געדארפט האבן אויסצוטרוקענען די מקוה, וואס דאס האט לכאורה געדארפט זיין די והותר, אבער דער רבי האט זיך אויסגעדרייט צו מיין טאטן ע"ה זאגנדיג, באשטעלט נאך פינף זעק, כ'וויים נישט צי ס'וועט זיין גענוג, כאטש למראית העין האט אויסגעזען אז ס'פעלט נישט אויס מער האט מיין טאטע ע"ה באשטעלט נאך פינף זעק זאמד.

זונטאג איז דער רבי צוריק געקומען כשר'ן די מקוה, איך האב זוכה געווען צו שטיין דערבי און צוזעהן ווי אזוי דער רבי אויף די עלטערע יארן האט עוסק געווען אין די מקוה בדחילו ורחימו, דער רבי האט אויסגעטון די הוט, בעקיטשע, און שיך, און ער איז אלייגס אראפגעקראכן אינעם בור, דער רבי איז געווען אינגאנצן איינגעבויגן אויף דער ערד, און מ'האט געגאסן איין זאק נאך די צווייטע, און דער רבי איז געשטאנען און געטאפט מיט די הענט, ביז וועג עס איז געווען אינגאנצן טרוקן, דער מציאות איז טאקע געווען אז ביז עס איז נישט אויסגעגאסן געווארן דער 25'סטער זאק זאמד, איז דער בור נישט געווען געגעלייך טרוקן.

דאן האט דער רבי אויסגערופן: כשר!. און דעמאלטס האט מען אנגעהויבן ארויסצונעמען די זאמד, און די מקוה איז אריין אין באנץ בשטומ"צ.

19 כת' המחבר (סי' ר"א סע' נ"ב) בזה"ל: ולאחר שנתערב הפסול עם הכשר אפי' רגע נשאר לעולם בהכשרו אפי' נסתם הנקב אח"כ. ולענין השקה תמידית ע' בש"ך (ס"ק ק"ב) בשם רבינו ירוחם בזה"ל: ורבינו ירוחם כ' שנסתפקו המפרשים אם נשאר השאוב בהכשרו או כיון שנסתם הנקב חוזר לפסולו כבתחלה. וסיים הש"ך 'וטוב להחמיר לכתחלה'. ובשו"ת חתם סופר (סי' ר"י"ב) כ' לית מאן דחש לשי' רבינו ירוחם.

20 כי למעשה אחר כל ההידורים שאנו עושים היום של בור ע"ג בור, ובור כשיטת החת"ס וכשי' הדברי חיים, וכפי תקנת רביז"ל בודאי אין בו שום ענין לחוש לשיטה זו.

21 עובדא זו נזכר גם בספר מנחת יוסף להגה"צ רבי מנחם יוסף היימליך ז"ל הנקרא רבי מענדעלע קראדנער (בהקדמה עמוד מז) שהי' נוכח גם כן שם בשעת מעשה, עיי"ש. ועי' בס' שלשה ספרים נפתחים [קראקא] (דף כ"א) בתולדות המחבר: ומדי דברי זכור אזכור, פעם אחת אחר חתונתו כשהיה עוד בקראקא סמוך על שלחן חותנו ז"ל, נסע על היומא דהילולא של הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע באוהעל, והלך לקבל פני רבו הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע והיה משתעשע עמו בשעשועי דאורייתא, ובתוך השיחים אמר לו הגה"ק בעל עצי חיים שהוא רוצה לילך לבקר את הגה"צ ר' יואל פעלנער ז"ל, כי אז קיבלו אותו לאב"ד בקהל ארטה, באוהעל, מקודם הי' בבעלעד, וביקש אותו שגם הוא ילך עמו ונעתר לבקשתו, וישבו שם מסיבה של ת"ח גדולי תורה והי' מדברים דברי תורה כנהוג במסיבה חשובה כזו, ואחד מן השיחות הי' מטבילת מקוה בשבת בבוקר קודם התפלה, ואמר הרה"ג ר"י"פ הנ"ל לפי דעתו אין היתר להחם החדר של המקוה ע"י נכרי בימות החורף ביום ש"ק במקום שעומדים ערומים, כיון שיש ברירה שאל יטבלו עצמם, והשיב לו אאמו"ר זצ"ל תיכף על אתר מדרכי משה הלכות שבת סימן רע"ו שמביא שם הלואי שיהי' חלקי ממי שמסיקין בשבת, ויצא על זה פילפול גדול, דאאמו"ר זצ"ל עמד על משמרתו ולא הסכים בשום אופן שיצא פסק שיש ברירה שלא ליטבול בשבת בבוקר קודם התפילה, ואחר שחזר אאמו"ר זצ"ל לביתו כתב תשובה ארוכה להגה"צ ר"י"פ הנ"ל, ומברר עפ"י הלכה את דעתו, התשובה נדפסה בספר מנחת יוסף בחלק התשובות סימן י"ב עיי"ש, גם הגה"ק בעל עצי חיים זי"ע השיב להרה"ג ר"י"פ הנ"ל תשובה בענין זה עיין שו"ת עצי חיים או"ח סימן כ"ה..., עי"ש.

רב דביהמ"ד אבני צדק: דער טענקער רב ברענגט די מעשה אז ביים טיש האט דער רב האט מודה געווען לדבריו, און איז לכבודו געקומען צום טיש פרייטאג צו נאכטם.[22]

רבינו: יא ער האט וועגן דעם געשריבן די תשובה.[23]

אין אבני צדק (או"ח סי' ל"ז) איז אויך דא א תשובה וואם דער זיידע ז"ל, דער ייטב לב, שרייבט דארט וועגן טבילה בחמין אום שבת.[24]

א' הנוכחים: אבער נאר ביי חסידים איז דאם געווען אנגענומען.

רבינו: אין נודע ביהודה איז דא א תשובה (מהדו"ת או"ח סי' כ"ד) ער רעדט זיך אפ אז מ'פאלגט אים נישט, ער האט געהייסן ארויסנעמען די הייצונג פאר שבת, און ער ווייסט אז מ'פאלגט נישט, אבער ער איז מעלים עין...[25]

אבער בכלל, בעצם דאם איינשטעלן ווארימע מקוואות, אפילו סתם אזוי, נישט שבת, דאם קומט פונעם בעל התניא.[26]

---

22 ועי' בספר חמד שלמה להגה"צ אב"ד טענקא ז"ל (מאמר ברם שלמה פ"א ס"ח): כשיצקתי מים על יד מו"ר גאון ישראל וקדושו בעל עצי חיים זצוק"ל, והיה מנהגו מדי שנה בשנה לשבות בעיר אוהעל לרגל יומא דהילולא של רבינו הישמח משה זי"ע, ובשעתו היה רב העיר בקהל עדת האשכנזים הגאון רבי יואל סג"ל פעלנער ז"ל, שהיה תלמיד חכם עצום ונהג נשיאותו ביד רמה, אבל לא נמנה בין עדת החסידים, וביום השישי הלך העצי חיים לבקר את המרא דאתרא, ואמר הרב הנ"ל דלפי דעתו אין היתר להחם בשבת את חדר הטבילה בימות החורף על ידי עכו"ם, ומרן העצי חיים הוכיחו בראיות ברורות על פי הלכה דאין איסור בזה, והמרא דאתרא הודה לדבריו, ומרוב התפעלותו על גדלות העצי חיים שהוא בקי בכל חדרי תורה, בא בליל שבת קודש אל עריכת השולחן, וביקש מהעצי חיים שיואל להעלות דבריו בכתב, וזהו התשובה הנפלאה בשו"ת עצי חיים (או"ח סי' ס"ה) בענין מה שנוהגים חסידים ואנשי מעשה לטבול ביום שבת קודש שחרית קודם התפלה ובימות החורף נעשה מדורה על יד עכו"ם בבית הטבילה מפני הקור וכו', עיי"ש.

23 וז"ל שם בשו"ת עצי חיים: ג' חיי תרפ"ג - שוי"ר לכבוד ידידי הרב הגאון מעוז ומגדול שושנת העמקים שמו נודע בשערים כש"ת מו"ה יואל סג"ל פעלנער אבד"ק ארטה' לעדת אשכנזים בק"ק אוהעל יע"א. - ע"ד כת"ח עתה באתי בענין מה שנוהגים חסידים ואנשי מעשה לטבול ביום ש"ק שחרית קודם התפלה ובימות החורף נעשה מדורה ע"י עכו"ם בהכירה בבית הטבילה מפני הקור וכת"ה מפקפק בזה דאסור לעשות כן דאמירה לנכרי שבות ואע"ג דמבואר בש"ע סי' רע"ו דבעת הקור גדול מותר לעשות מדורה ע"י עכו"ם שהכל חולים אצל הקור מ"מ כיון דאין חיוב כ"כ לטבול א"כ אין לכתחלה להביא עצמו לזה שיהא צריך לעשות מלאכה ע"י עכו"ם כיון דכל הקור היא לו רק מפני הטבילה דאינו חיוב כ"כ, עכ"ד כת"ה. ועי' שם שהאריך לברר להיתר.

24 וז"ל (שם): שלום להרב המופלג ובקי מוה' יחיאל לעהריר נ"י [ראב"ד ור"מ בעיר באבוב]. - מכתבו הגיעני על דבר שמטילין על ידי גוי מים חמין למקוה בשבת שהתרתי. ואנכי לא אדע מה קול הרעש הזה, הלא בפושרין מתיר הנודע ביהודה [מהדו"ת או"ח] סימן כ"ד, ודרכי להזהיר שלא יטיל הרבה שלא יהא חמין אלא פושרין, ואם כי לפעמים הבלן אינו נזהר והגוי מטיל הרבה עד שהמים נעשו חמין, הרי הנודע ביהודה בעצמו כתב שמעלים עין מזה, כי לגוף הדין אין האיסור ברור בטבילה בחמין בשבת וכבר נתעורר בזה וכו'.

ומלבד טעמים שלו הרי הסדרי טהרה סימן קצ"ו (ס"ק ט) נתן עוד טעם דמקוה שעיקרן ממעיין הנובע צונן - אף ששופכין עליהן חמין אין עומדין בחמימותן אלא זמן מועט, לכן אינו בכלל גזירות מרחצאות, וכן כתב בתשובות חסד לאברהם (להגאון רבי אברהם תאומים זצ"ל אב"ד זבאראוב ובוטשאטש) [מהדו"ק] אורח חיים סימן למ"ד וחזקו בראיה לדבר זה. ואני הוספתי תבלין, דממה נפשך, אם כששופכין בשבת המים חמין מערבין אותן, אז אינו אלא פושרין, ואם לפעמים יקרה שאין מערבין, הוא חמין רק למעלה אבל למטה בקרקע הוא צונן גמור הנראה בחוש, אם כן מהאי טעמא גופיה אינו דומה למרחץ, דמרחץ חם למעלה ולמטה מה שאין כן מקוה צונן מלמטה.

וכבר העלה בחסד לאברהם שם להתיר מים חמין בשבת ובלבד שיהא סתום באופן שלא יהא שייך גזירה שמא יחתה, וכן אני מזהיר להבלן לעשות דלת להתנור במקוה שמשיקים ולסגרו שלא יהא חשש חיתוי, וגם הטלת מים חמין יהא על ידי גוי, והכי נוהגין ברוב מקומות מישראל ובכל גבולינו מסביב מטעם שעכשיו הכל חולים אצל צינה, והקולות יחדלון.

ועי' בס' אסיפת דברי יואל בשם הגאון בעל משנת יעקב מקאפיש [שהי' הממונה על כל ענייני כשרות המקוה דקהלתינו הק' בוומסב"ג] דרביה"ק בעל דברי יואל ז"ל ציוה לו לשים קודם השבת מנעול על מקום הוייגער"ס שמכוונים בהם את חום המקוה, מחמת חששא דלא יחתה, וציין על תשובת האבני צדק הנ"ל.

25 וז"ל: וע"ד שאלתו במקוה שנותנין לתוכה חמין, איך יתנהגו בטבילה וכו', וראיתי דעתו שאפילו פושרין לא יהיו המים, וכתב שלדעתו כך היו עושין לכהן גדול ביום הכיפורים וכו', ומ"מ אע"פ שאנו מדמין, אין אנו מורים להתיר, רק ליתן בעוד איזה שעות עד הלילה שיהיו בלילה רק פושרין, ואמנם הבלנין לפי הנראה אינן נזהרין בזה, ואני מעלים עין מזה, ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

26 עיין בשו"ת צמח צדק (סי' קנ"ו חלק ג') כי התפאר הבעל התניא במה שתיקן מקוואות שיכולים לחממן, ובעל התניא אמר לפני הסתלקותו שזה א' מהדברים שהתקין, ויותר מזה כתב שם (בסי' קנ"ב) כי בעל התניא הי' מקפיד ומזהיר מאוד לעשות מקוה חמה, הן מצד בריאות הגוף בדורות החלשים האלו, והן מצד הדין שלפי שהמים הם קרים הן ממהרות לטבול, וע"כ צריך לחמם המקוואות בדורות האלו, עיי"ש.

ובעיקר ענין טבילה בחמין בימות החול, איתא בשו"ע יו"ד (סימן ר"א סעיף ע"ה) שמביא דעת המרדכי (בפרק ב' דשבועות) שיש מי שאוסר טבילה בחמין בחול, (ומשום גזירת מרחצאות שיבואו לטבול בבית המרחץ), וכתב הרמ"א ויש מקילין וכו', ומכל מקום יש להחמיר אם לא במקום שנהגו להקל.

ועיין בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן י"ח, וסימן קמ"ו וביו"ד סימן רי"ד וסימן רי"ז) שכתב דאו נוהגין לעשות מקוה של חמין בחול, כי כולן רכות וענוגות והותר להן חמין.

כאן הגיע כ"ק האדמו"ר מנור שליט"א לביקור גומלין ולפאר את שמחת כ"ק מרן רבינו שליט"א, רבינו כיבדו בברכת לחיים, ונפתובכה שיחה בענינים העומדים על הפרק בנזירות הקשות של מלכות המינות בארה"ק ת"ו, ובעל המנגן מוה"ר ישראל אדלער הי"ו מארה"ק השמיע ניגונים וחרוזים נאים, ואז יצא במחול לצדיקים עם רבינו שליט"א והמחותנים לכבוד השמחה, ואח"כ ליווה אותו מרן שליט"א עד הרחוב, ונפרדו לשלום ברוב ידידות.

ואח"כ המשיכו בשו"ת בעניני המקוואות

א' מחברי וועד המקוואות: מ'זעהט היינט כמעט יעדע מקוה וואם איז שוין די לעצטע דרייסיג יאר, אז ס'גייט אדורך א סכום פון יארן, מאכט זיך א פראבלעם מיט'ן טריקענען, נאכדעם וואם אונז האב מיר שוין א קרעידל [תבנית יציקה], חוץ נאכדעם וואם ס'איז שוין דא די ריבארם [מוטות ברזל], ס'איז דא די שטארקע וואטער–פרופינג [מערכת איטום], ס'איז דא די שטארקע גראוט [חומר מילוי וחזק בצימענט]. עכ"ז מאכט זיך מיט די צייט אז ס'הייבט אן צו נאכלאזן וואסער, ס'קומט נישט ארוים קיין ג' לוגין, אבער ס'מאכט א פראבלעם. וויאזוי איז געווען אין דער אלטער היים? אמאל אז ס'איז נישט געווען קיין קרעידל, ס'איז נישט געווען די שטארקע צימענט, ס'איז נישט געווען די אייזן, ס'איז נישט געווען די אלע גראוט. וואם האט מען געטון אין דער אלטער היים וועז ס'האט אנגעהויבן צו קומען אפילו אביסל וואסער? ס'איז נישט געווען הונדערט פראצענט טרוקן. וויאזוי האט מען ארויסגעלאזט דאם וואסער?

רבינו: וועגן די שאלה פון זוהל, וואם מיינסטו צו פרעגן?

רב דביהמ"ד אבני צדק: ער פרעגט וועגן ג' לוגין בתחילה, וועגן דעם חשש אפשר איז געווען ג' לוגין פארדעם, ווייל מען דארף דאך ס'זאל זיין אינגאנצן טרוקן, און ס'איז נישט טרוקן.

רבינו: אה, וואם מ'האט געטון אמאל? מ'האט געמאכט מיט זאמד, מ'האט געגאסן זאמד, דאם ווערט שוין געברענגט אין תרומת הדשן.[27]

א' הנוכחים: אויף די מקוה האט מען געגאסן זאמד?

רבינו: יא, אוודאי האט מען געגאסן זאמד. דעמאלטם אין מאנטריאל האט דער פעטער ז"ל גע'כשר'ט די מקוה מיט זאמד. (עיין לעיל בההערות התיאור איך שרביה"ק הכשיר המקוה שם).[28]

דער דברי חיים האט אויך גע'כשר'ט א מקוה מיט זאמד. אין צאנז איז געווען א גרויסע קפידא צו כשר'ן מיט זאמד. און ס'איז געווען וואם האבן גע'כשר'ט מיט וויין, אבער וויין איז

ובשו"ת בית שערים (יו"ד סימן רצ"ה) **כתב:** ושאלתי ביומי חורפי לגאון הדור אמאי ליכא האידנא מאן דחשו לזה כלל לטבילה בחמין, והשיב לי, לפי שבזמנינו כל המקוואות עומדים תחת השגחת הרב מרא דאתרא ותחת השגחת בית דין, לא שייך גזירת מרחצאות כלל, ואין להחמיר אפילו לכתחילה. ועיין עוד בשו"ת הרדב"ז (חלק ד' סימן ע"ה).

27

הנה הראשון שמביא אופן ועצה איך להכשיר מעיין הוא התרומת הדשן שכאמור דעתו להחמיר שגם במעיין ממש פוסל ג' לוגין, וז"ל: כבר בא מעשה לידינו כה"ג והוריתי הלכה למעשה לשפוך עפר על כל נקבי הנביעה בעובי ב' או ג' טפחים, ונסתמו כל הנקבים ונתייבשו על פני קרקעית המקוה כמו יום ולילה, עד שדחקו מי הנביעה ונקבו למעלה מן העפר ששפכו, ובזמן מועט אח"כ חזרו המים על פני כל המקוה כשיעור העומק שהיה בתחילה, ואמרתי בודאי כה"ג שפיר דמי.

ומבאר התרוה"ד כוונת ההכשר, שהרי בזה שנתייבש המקוה, הרי מסתמא המים שהיה שם מתחילה והיה עליהם פסול שאובים נבלעו בעפר, ולא עלו שוב, רק באו ועלו מים חדשים ממקור המעין, ועליהם אין שום פסול כמובן, וא"כ המקוה כשר בלא שום חשש.

ומוסיף התרוה"ד דגם את"ל דהמים שהי' שם בתחילה ונפסלו הם שבצבצו ועלו, מ"מ אין כאן שום פסול ע"פ המבואר בשו"ע (סעיף מד) דאם המים פסולין באים לתוך המקוה בהמשכה ע"ג קרקע אינם פוסלים המקוה, וא"כ כיון שיש עובי עפר ע"ג נקבי הנביעה, א"א למים לבוא רק ע"י המשכה ולא יפסלו המקוה.

אמנם יש לציין שעצה זו של בעל תרוה"ד כמה שפשוטה וברורה היא מצד ההלכה, הרי קשה היא מאוד מצד המעשה, שהרי המעיינות נובעין בחוזק גדול, ותיכף כששופכים לשם עפר חוזר ונתמלא ממים, עד שכמעט א"א שינגב כראוי ותחזור להכשירו, ובפרט בדורות האחרונים שהיו חופרים מעיינות שנקבי הנביעה היו בעומק מאוד, והיה כמעט בלתי אפשרי לנקותם ע"י עפר, שעי"ז יוסתמו מקורות המעיינות.

וכלשון הרא"ש בתשובה (כלל ל סי' ד): כשלמדתי מסכת מקוואות לפני הרבינו מאיר ז"ל, אמרתי לו תמהני ששמעתי שכמה גדולים נצטערו לנקות מקוה שמימיו נובעים וכו', עיי"ש.

28

געווען צו א טייערע זאך, האט מען געכשרט מיט מילעך. ס'איז געווען אזוי בימים ההם, מ'האט געקענט כשרן מיט מילך.

מ'זאגט אז די עצות צו כשרן נעמט זיך פונעם באדיטשובער רב.[29]

אבער דער דברי חיים האט מקפיד געווען נישט צו כשרן מיט מילך.[30]

דער ייטב לב (שו"ת אבני צדק יו"ד סי' צ) האט יא מקיל געווען צו כשרן מיט מילך,[31]

---

29 כן מובא בס' **חיבור לטהרה** (להגה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל ז"ל כלל א' אות יח) **שכתב: אמרו לי שהגאון הק' מבאדיטשוב זי"ע עשה תקנה זו.**

וכ"כ הגאון מהרש"ק (שו"ת קנאת סופרים סי' נח) **בתשובה להגריי"ל שפירא דומ"ץ ראחמסטרייוקא דבבאדיטשוב עיר הגדולה מלאה חכמים וסופרים עושין כן בפני גדולי הדור.**

גם הובא עצה זו בשו"ת שואל ומשיב (קמא ח"ג סי' ס"ט), **ובשו"ת בית שלמה** (יו"ד סי' נ"א) **שכן הורה ונהג להלכה למעשה הגאון הגדול ר' נתן אב"ד ראווא ז"ל.**

הכשר זה יסודו בדברי הרמ"א (סעיף כט) **שכתב בשם התוספתא שמקוה חסר שנפל שם יין ונשתנה מראיה, ונפל שם ג' לוגין מים שאובין אינן פוסלין, וכשחזר והשלים המקוה במים כשרים וחזרה למראה מים כשרה, וביאור הדבר הוא שכאשר נשתנה מראה המים שוב אין עליו דין מים, וכמ"ש המחבר** (סעיף כה) **דמקוה שנפל לתוכו יין או מוהל ושינו מראיו מכמות שהי' נפסל, וכן הדין דג' לוגין שאובין שנשתנו מראיהן ונפלו למקוה לא פסלוה** (שו"ע סעיף כג), **וא"כ מקוה זו כיון שנשתנה המראה, אין עליו דין מים ושוב אינו נפסל בג' לוגין, וכשחזר אח"כ למראה מים נעשה אז בכשרות.**

ועל פי דברי רמ"א אלו חידשו הפוסקים דהוא הדין נמי כשכבר נפל ג' לוגין למעין ונפסל, ועתה נשתנה מראיו נתבטל הפסול שבו, וחזר להכשירו, שכיון שבשעה שאין לו מראה מים אינו נפסל בג' לוגין, נסתלק אז הפסול שעליו והרי הוא בכשרותו.

30 **הנה כתבו הפוסקים שדעת הגה"ק הדברי חיים ז"ל הוא שלא לסמוך על הכשר שינוי מראה, ותוקף ראייתם שהרי לא הביא בתשובה רק ההכשר של בעל תרוה"ד להכשיר ע"י חול** (ראה בשו"ת יו"ד ח"ב סי' צא).

ובשו"ת ערוגת הבושם (יו"ד סי' ר') **כ' שיש לדחות ולומר שזה שלא הביא הד"ח רק ההכשר של חול, אינו מכח שאינו סומך על ההכשר שע"י שינוי מראה, רק חדא מתרי תלת נקיט, וה"ה שיש להכשיר גם ע"י שינוי מראה.**

אולם בספר מקוה ישראל (אות מב) **הועתק מכתב מהרה"ק ר' דוד מקשאנוב ז"ל שכתב להגה"ק מנאסויד ז"ל בשנת תרנ"ו** (ובכתב שנת 'יכשיר בחול לא חלב' לפ"ק), **ומביא בבירור שדעת אביו הגה"ק מצאנז ז"ל הי' שאין להכשיר מקוה רק ע"י חול, ושהרעיש מאוד שלא יעשו כן, ומביא שכן הי' דעת עוד גדולים וקדושים, וביניהם הגה"ק הר"ש מבעלוא ז"ל, ע"ש.**

ועיין בשו"ת צבי תפארת (סי' ב') **שמביא ששמע משמו של הד"ח שראייתו הוא מדברי תרוה"ד המובא לעיל שנתן העצה להכשיר המקוה ע"י חול... ואף שמעלה חשש שהמים יעלו, אעפ"כ כתב שלהלכה אין חשש בזה עיי"ש, ומזה הבין הד"ח שאין לסמוך על הכשר ע"י שינוי מראה, דאת"ל שיש תקנה זו, למה לי' להתרוה"ד להאריך ולעמוד על נפשו שלא לחוש להמים שיחזרו, הול"ל דלכתחילה יותר טוב ליקח יין או חלב ולשנות מראיתה, ובזה יצא מכל חשש של שאובין, ורק היכא דלא אפשר בין יעשה התקנה ע"י חול, ויסמוך שאין לחוש מדינא שיחזרו השאובים, אלא בע"כ דליתא לתקנה זו, ואם כבר נפסלה המקוה ע"י מים שאובין, שוב לא יועיל להכשיר ע"י שינוי מראה עכת"ד.**

אמנם מן החובה לציין שבשו"ת דברי חיים (מהדורא חדשה ג' חלקים ע"י קהל חסידי באבוב בארה"ב) **בההשמטות** (סי' ל"ב) **מצאנו מציאה רבה, והוא מכתב קודש מרן הק' מצאנז שהוא אוסר להכשיר בין וחלב, ותשובה זו נדפסה בספר ראשי בשמים** (מערכת מ' סוף אות צ"ג) **הנדמ"ח להרה"ג המפורסם מוה"ר שמואל אהרן ראבין אבד"ק קארטשין בעמה"ס שו"ת שם עולם ובית אהרן על הל' גיטין ועוד ספרים, וכתב שם בזה הלשון: וכעת בשנת תרל"ד בראש חודש חשון הייתי אצל אדומ"ו הגאון הקדוש מסאנז יחי', ובאותו זמן שאל אותו רב אחד אם להכשיר מקוה ע"י חלב וזה היתה תשובתו, עכ"ל.**

וזה לשון קדשו של מרן הקדוש מצאנז: מכתבו הגיעני, ועל דבר אשר שאל מעלת כ"ת הנני כותב לו שמעולם לא נתתי הסכמה להכשיר מקוה על אופן זה אשר בדאו מלבם עמי הארצות נבערים מדעת ותורה אין בהם, ורק כה תעשו לטהרם ולהכשירם על פי המבואר בשו"ע (יו"ד סי' ר"א סעיף מ) **ובתרומות הדשן בפסקיו** (ח"א סי' רנ"ח), **עכלה"ק.**

ויש לציין שבשו"ת צמח צדק (יו"ד סי' קעג) **נשאל אם אפשר להכשיר מקוה שיש בו חשש מים שאובים ע"י שיטילו לתוכו יין שישתנו מראה המים שבמקוה למראה יין, והשיב נראה ודאי דלא מהני.**

והובא דעתו בחיבור לטהרה שכותב: זה בעשר שנים אשר ראיתי תשובה אחת משמו של דודי הגאון מהר"ם ז"ל אשר החמיר שלא לעשות תקנה זו.

[בדרכי תשובה (ס"ק קל"ט) **מברר שמהר"ם זו הוא הגה"ק הצ"צ מליובאוויטש ז"ל, שהוא בעל דודת וקינתו של החיבור לטהרה, שהגה"ק בעל צ"צ הי' גיסו של הגה"ק מ' יעקב ישראל ז"ל מטשערקאס שהיה זקינו של החיבור לטהרה, ומתמה עליו שהביא בלשון סתום דודי, עיי"ש]. והוכחת הצ"צ דהכשר זה לא מהני, הוא מזה שלא הוזכר עצה זו במשנה דבמסכת מקוואות** (פ"ג מ"ב) **אמרי' בור שבחצר ונפלו לו שלשה לוגין לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד. ומדלא אמר התנא דיכול לשנות המראה ויתכשרו המים ודאי דלא מהני.**

31 **ויש לציין שבס' מקוה ישראל ה'** (שם) **מובא בזה"ל: ובענין זה שמעתי גם כן ממו"ח הגה"צ מהר"ר ישראל ז"ל שהיה אבד"ק הוניאד, כי הרב הגה"צ ר' דוד יצחק ז"ל שהיה דומ"ץ בביסטריץ היה בסיגעט אצל רבינו הגאון הקדוש הייטב לב ז"ל, ומצאו שכתב תשובה להתיר הכשר המקוה במי פירות, ואמר הר"ר דוד יצחק, למה לן היתרים חדשים שלא נזכרו בראשונים, והשיב מרן הקדוש הייטב לב בזה"ל: איך זאג אויך נישט, נאר וויא עס איז נישט מעגליך, ונכון לידע זאת במקום שסומכים על הכשר של מי פירות, בשביל שיודעים שהייטב לב זצ"ל התיר, ידעו כי לא התיר רק במקום דלא אפשר, עכ"ד.**

אבער דער דברי חיים האט מחמיר געווען.[32]

ס׳איז אפילו דא א מעשה אויפ׳ן באבוב׳ער רב – רבי שלמה׳לע באבוב׳ער [הראשון] – מ׳האט מלשין געווען אויף אים א לשון הרע אז ער האט נע׳כשר׳ט א מקוה מיט מילעך. פאר די פעטער׳ס – דעם דברי חיים׳ס קינדער – האט מען אים פאר׳מסר׳ט, און ער האט זיך געדארפט פארענטפערן, ס׳איז געווען א גאנצער עסק, דער באבובער רב שרייבט די מעשה אליינם אין א בריוו.[33]

בקיצור, אין צאנז איז געווען א גרויסע קפידא דאם כשר׳ן נאר מיט זאמד.

און ס׳איז זייער א שווערע זאך, ווייל מ׳האט נישט געקענט נעמען א טראק וואם זאל זיך אויפהייבן און אריינגעגיסן זאמד, מ׳האט געמוזט נעמען א שאוועל און אריין געגאסן זאמד. נאך א שאוועל, נאך א שאוועל, ס׳זענען געשטאנען אזוי מערערע מענטשן, און מ׳האט אריינגעגאסן זאמד נאך און נאך, ביז דאם איז געווארן טרוקן...

---

32 עיין בהקדמת שו״ת אוהל יהושע, מהגאון רבי יהושע פנחס באמבאך ז״ל אב״ד אושפיצין, שבאושפיצין היתה המקוה בנויה סמוך למעין, הלכך אחר שהורקה המקוה ע״י כלים ונעשה חשש שאובים על המים שנשתיירו, היה קשה מאד להכשירה וליבשה לגמרי, יען מי המעין היו נובעין תדיר לתוך המקוה, רבי יהושע הורה כדעת הפוסקים לשפוך חלב או יין לשינוי מראה המים הנותרים, וממילא המים שאובין לא מעלין ולא מורידין, אבל הרה״ק רבי אלעזר מאושפיצין ז״ל היה מחמיר כדעת חותנו הגה״ק מצאנז, דאין להכשיר כי אם בעפר או סדינין, וקרא תגר על רבי יהושע, ומיד פרצה מחלוקת ל״ש ביניהם.

אגב, עיי׳ בס׳ זכור לאברהם (תולדות חייו של הגה״ק האדמו״ר מתולדות אהרן ז״ל עמ׳ קפ״ח): וידוע העובדא שרבינו סיפר זאת כמ״פ שבבחרותו כאשר למד בישיבתו של הגה״ק מסאטמאר זי״ע, ורבו הק׳ הוזמן להכשיר מקוה טהרה בעיר, באותן ימים היה הכשרת מקוה טהרה של מעיין מהעבודות הקשות שבמקדש, ולקח על פי רוב יום שלם בכדי להכשיר מקוה טהרה, כי היה צריכים לייבש את המקוה, מחשש שאובין, וזה היה עבודה קשה, כי אפי׳ כשכבר הצליחו לייבשו, מיד היו עולים מחדש המים שבמעיין, ולכן היה הסדר שייבשו את המקוה, וכשהיה נכנס מעט מים מיד היה שופכין בתוכה הרבה חלב, כדי שלא יהי׳ להם מראה מים, כמבואר בדרכי תשובה (יו״ד סימן ר״א ס״ק קל״ט).

רבינו [מתו״א ז״ל] שבכל דבר הי׳ בבחי׳ תורה הוא וללמוד אני צריך, נלוה אף הוא למעמד, ומיד אחרי ההכשרה המקובל ע״י שפיכת חלב בתוך מי הטהרה, מיהר רבינו ירד למקוה הוציא מכיסו בקבוק קטן ושאב מהמים של המקוה, למען ילמד עד כמה צריך להיות צבע המים, רבינו לקח אתו את הבקבוק וחזר לתלמודו כדרכו אשר אתו ברוב התמדה.

בערב כשישב רבו הגה״ק מסאטמאר בביתו החל לבו לנוקפו, פן ואולי לא הכשיר כהלכה, ולבו נשבר בקרבו מרוב יראת הדין, וכבר אסף לדיון מעמיק את כל דייני ומורי ההוראה שבעיר, לדון לפניהם בדבר הכשרת המקוה, כי נפל ספק על מראה המים בעת ההכשרה.

כשנתוודע לרבינו מזה ענה ואמר, כי יש אתו בקבוק מים ששאב בעת ההכשרה, ומוכן הוא לבוא בפני הרב ולהראותו, ואז באו לפני הרב וראש הישיבה, ואמרו לו כי תלמידו הנאמן, ה״ה רבינו, לקח אתו בקבוק מהמים ויכולים על ידי כך לבדוק את צבע המים, לא היה קץ לרוב התפעלותו של רבו והרבנים הדיינים של העיר, וציוו להביא את רבינו עם הבקבוק שבידו, ביחד ישבו רבינו עם רבו הק׳ ודייני העיר ובדקו שוב ושוב את המים, ולא היה גבול לשמחתו לגודל הנחת רוח שגרם לו רבו הק׳, התבטא לפניו ואמר לו יישר כחך החייתני!

---

33 עיין בס׳ מקוה ישראל (אות מ״ה) שמעתיק מכתב מהגה״ק רבי שלמה מאבבוב ז״ל להגה״ק מנאסוויד ז״ל שהיה מקפיד להכשיר מקוואות בעפר, והעלילו עליו שהוא מכשיר בחלב, והוא מאריך לספר השתלשלות הענינים, וז״ל המכתב:

ב״ה אור ליום ב׳ תולדות תרמ״ז לפ״ק ווישניצא. - להרה״ג החסיד הירא כש״ת מו״ה אברהם יהושע נ״י האבד״ק ראגנא יע״א.

הגיעני מכתבו בענין הכשר המקוה, והנה אנכי בעצמי לא שמעתי מכבוד קדושת מרן אא״ז מו״ר הגאון הקדוש רשכב״ה זללה״ה שום דבר בענין זה, רק שמעתי מפי כמה מגידי אמת שאמרו בשמו, שאמר אשר לא ניהא ליה בהאי הכשר על ידי שפיכת חלב או משקה אחרת, רק על ידי הכשר המבואר בפוסקים לנגב המקוה בסדינים וחול.

ואנכי כבר הכשרתי כמה מקואות אשר היו מעיינות חזקות, כמעט שהיה נראה לאנשים פשוטים שהוא מן הנמנע לנגב, ועם כל זה על ידי הרבה התפעלות הכשרתי בסדינים וחול, והטלתי הרבה עפר, וב״ה עלתה בידי. ופעם אחת הכשרתי אנכי מקוה אחת, ועמדו אח״כ איזה מאנשים דלא מעלי, והלשינו עלי בפני דודיי הצדיקים שליט״א איך שהכשרתי על ידי חלב, וכונתם היה לשפוך סוללה ולעשות איזה מחלוקה ח״ו לגרום פירוד לבבות, באמרם עלי שעשיתי היפוך מדעת כ״ק אא״ז מו״ר הגאון הקדוש רשכבה״ג זללה״ה, ובאמת אנכי עשיתי גם שמה ההכשר על ידי הטלת הרבה עפר לתוך המקוה.

רק שם היה המעשה שהיו הרבה מעיינות נובעין לתוך המקוה, כלם היו בתחתית המקוה, רק מעיין אחד היה נובע לעיל מאמצע המקוה מתוך הכותל, וכאשר הטלתי עפר לתוך המקוה, והיה נגוב למטה לגמרי, ועד מהרה בא המים מלעיל כרגע לתוך המקוה, וכאשר רציתי לצאת מן המקוה ובאו המים תיכף בעודני בתוך המקוה, וכאשר עשיתי כך שני פעמים וראיתי שאין באופן לצאת מן המקוה שתהיה (מטושטש כאן אייזו תיבות מחמת כי הכתב ישן) ויהזירו להמקוה, האם כי לא יהיה בהם ג׳ לוגין רק מעט מזעיר, עם כל זה צויתי להכין גם חלב, אנכי עשיתי הרבה פעולות ובעבודה גדולה נגבתי את המקוה לגמרי, וכאשר רציתי לצאת, וראיתי שאין עוד שום להחלוחית מים בהמקוה, כאשר באו המים החדשים מלעיל אשר ידעתי בבירור שאין שום חשש שאובין על ידי המים, שפכתי חלב הרבה לרווחא דמילתא, ובאמת לא היה שום סעד על ידי החלב, כי ידעתי בבירור שהמקוה כבר נכשרה, רק למען לא יחזירו מרגלי המקוה מהמים החדשים, וב״ה אשר הני מחרחרי ריב לא פעלו מאומה בעזה״י... עיי״ש עוד.

רב דביהמ"ד אבני צדק: דאם איז ביי א קוואל.

א' מחברי וועד המקוואות: אפילו נישט קיין מעין הנובע מעצמו, אזוי ווי אונזערע קוועלער וואס איז אפאר הונדערט פום אראפ, טוט מען אויך כשר'ן מיט זאמד?

רבינו: יא, דער פעטער ז"ל, ווען ער האט ג'כשר'ט די מקוה אין מאנטריאל, האט ער זיך אויסגעטוהן די בעקיטשע. און ער איז אליינס אראפ געגאנגען אין בור, און געגאסן זאמד ביז ער האט געזעהן אז ס'איז אינגאנצן טרוקן. ער איז אריין געקראכן אזוי אין בור אריין, און געקוקט אזוי אין אלעווינקלען, ער האט זיך אראפגעלייגט בפישוט ידים ורגלים (כנ"ל).

א' מחברי וועד המקוואות: אין מאנטריאל איז געווען א מעין הנובע מעצמו?

ס'איז געווען א מעין עומד אדער א מעין הנובע?

רבינו: אין מאנטריאל? ס'קומט ארויף פון אונטן, ס'איז נובע.

א' מחברי וועד המקוואות: וויאזוי איז ביי אונז ווען ס'קומט נישט אליין ארויף. ס'איז דריי הונדערט פים אראפ, ס'קומט ארויף מיט א לופט דרוק, וויזוי איז דארט?.

רבינו: ביי אונז קומט עס אריין די קוואל, און מ'איז ממשיך די מים.

א' מחברי וועד המקוואות: ווי אזוי איז געווען אין דער אלטער היים אז ס'איז נישט געווען קיין אוצר בכלל?

רבינו: דער וואס האט געהאט א מעין האט דאך דעם מעין. און די וואס האבן געהאט מי גשמים, האבן געטון אזוי ווי דער חתם סופר האט געטון. מ'האט געהאט צוויי מקוואות, איינס איז געווען כשר, און נאכדעם האט מען צוגעגרייט די צווייטע, מ'האט מכשיר געווען מיט שפופרת הנוד, ס'איז געווארן כשר, מ'האט אויסגעשעפט די מקוה. אזוי איז מען געגאנגען פון איינס צו די צווייטע.

רב דביהמ"ד אבני צדק: מסתמא וועגדט זיך עס אין גאליציע צו אין אנדערע פלעצער.

רבינו: יא, אין גאליציע איז עס נישט געווען [מעיינות], אין אויבערלאנד איז עס נישט געווען.

א' מרכני וועד המקוואות: דא אין אמעריקע, פאר ווען דער רבי דערי יואל איז אנגעקומען, נאך פאר די מלחמה, מיט וואספארא מקוה האט מען זיך באנוצט?

רבינו: איך וויים נישט, איך קען נישט ענטפערן. אין וויליאמסבורג איז געווען א מקוה, ערגעץ אויף דעוויזשאן עוועניו, עס שטייט שוין נישט היינט יענער בנין, דארט איז געווען די מקוה, בימים ההם איז געווען איין מקוה, אויף דעוויזשאן עוועניו דארט.

אבער וואס איז געווען פאר דעם? וויים איך נישט. כ'וויים אז דער פעטער ז"ל איז געפארן קיין שיקאגא, ער איז געפארן נאך געלט קיין שיקאגא פאר מוסדות יטב לב, און ער האט געמאכט דארט פינף טויזענט דאלער, ס'האט געהייסן אסאך געלט בימים ההם. און ער איז נישט געווען צופרידן פון די מקוה דארט אין שיקאגא, און ער האט אנגעהויבן צו רעדן צו די שיקאגא'ער רבנים אז מ'דארף בעסער מאכן די מקוה, האט מען געזאגט אז ס'איז נישטא קיין געלט... בקיצור ער האט אוועקגענעבן דאס געלט, אלעם וואס ער האט זיך מטריח געווען און געמאכט אין שיקאגא האט ער דארט איבער געלאזט צו פארריכטן די מקוה, נישט נאר דאס געלט, נאר ער האט נאך צוגעבארגט געלט. דער בעסערמינער רב (הגה"צ רבי יצחק אייזיק ליבערמאן ז"ל אב"ד בעסערמין) האט דעמאלטס געווואונט דארט, האט ער פון אים געבארגט פערצן הונדערט דאלער, בימים ההם, איך רעד יעצט פון זעכציג–זיבעציג יאר צוריק, איז דאס געווען אסאך געלט פערצן הונדערט דאלער, ער האט עס פון אים געבארגט און דאס אוועק געגעבן פאר די מקוה דארט אין שיקאגא, און ער פאר זיך איז אהיימגעקומען מיט ליידיגע הענט.

שפעטער מיט די יארן, ווען דער בעסערמינער רב איז געקומען מפעם לפעם קיין ניו יארק האט אים דער פעטער אלין דערמאנט 'איך בין אייך א בעל חוב', אבער ער האט עס אלעמאל אפגעשטופט, ער האט געטראכט כ'וועל עס אפנעמען פון רבי'ן אויף יענעם עולם....

א' הנוכחים: ער האט געהאט אויף דעם א שטר פון רבי'ן, אזוי זאגט מען.

רבינו: יא ער האט געהאט א צעטיל וואס דער פעטער ז"ל האט אים געהתמ"ט אויפן חוב, ער האט גלאזט צוואה אז מ'זאל דאס צעטיל מיטלייגן מיט אים (לאחר פטירתו), מהאט טאקע אזוי געטוהן.[34]

---

34 לתועלת הקוראים נשלים עוד פרטי העובדא: הגה"צ מבעסערמין ז"ל ביקר כמה פעמים בניו יארק ונכנס לבקר אצל רבינו הק', ורביו"ל רצה לפרוע לו תמיד את החוב, אך הוא דחה את הפרעון, והיה אומר לרביו"ל 'דער רבי האט זיכער וואס אויפצוטוהן מיטן געלט, מיר ברענט דאס נישט יעצט...!', וכן דחהו כמה פעמים.

עד שבא' השנים כשהגיע לרבינו, אמר לו רבינו שהוא רוצה לשלם לו עתה בלי דיחוי, נענה הגה"צ מבעסערמין ואמר, הנה את הסכום הנ"ל

א׳ מרבני וועד המקוואות: ס׳איז ידוע אז דער רבי דער ברך משה האט אסאך עוסק געווען אין מקוואות – דער רבי האט שוין פריער דערמאנט – ס׳איז דא עפעס ספעציעלע הוראות וואס דער רבי האט געהאט אין מקוואות.

רבינו: כ׳קען נישט זאגן ספעציעלע הוראות, אבער ער האט אסאך עוסק געווען אין דעם, דאס יא, ער האט ממש געלעבט אין מקוואות.[35]

איך געדענק, איך בין געווען א יונגער בחור׳ל פון פערצן–פופצן יאר, ער האט געלערנט מיט אונז מקוואות, אנגעהויבן מיט די משניות, מיטן ר״ש (בפירושו על המשניות), מיטן רמב״ם, און טור בית יוסף און אזוי אלע נושאי כלים, מיט אזא חיות, דאס איז געווען ביי אים אלעם.

איך דערמאן מיך צוריק, איך בין געווען א יונגער בחור, אין בין אנגעקומען אמאל קיין שעראן ספרינגס, זומער, און ס׳איז געווען פרייטאג. ס׳איז געווען ביים ישמח משה׳ס יארצייט איז מען געפארן אויף שעראן ספרינגס – דער טאטע איז געפארן און מיך מיטגענומען.[36] איך בין אריינגעקומען צום פעטער שלום נעמען, האט ער מיך תיכף געפרעגט ׳וואם לערנסטו?׳, ער האט מיך ליעב געהאט צו פארהערן, עכ״פ האט ער געפרעגט ׳וואם לערנסטו?׳, האב איך געענטפערט אז איך לערן מקוואות. ער האט מיך אנגעהויבן צו פארהערן אזוי, איך געדענק עם נאך אזוי ער האט מיך פארהערט מקוואות, ׳טבילה בנהרות׳, דעם ׳מהרי״ק׳ מיטן ׳ר״ן׳.[37] פון אויסעווייניג האט ער פארהערט.

א׳ הנוכחים: ער אויך אויף אויסענווייניג?

רבינו: יא א ודאי, ער האט נישט געהאט אפן קיין שלחן ערוך דארט, ער האט נישט געלערנט קיין מקוואות דעמאלטם. ער האט געפרעגט פון אויסענווייניג אזוי, נאך א שאלה און נאך א שאלה. שוין אסאך יארן צוריק דאם געווען.

בכלל, אין סיגוט איז געווען א גרויסער לימוד מקוואות. דער פעטער ז״ל איז דאך געווען דאהי, איז דאך מפורסם,[38] האמיר געלערנט פריער זיין חידוש אין מקוואות, ער האט אסאך געטוהן אין דעם אין אנדערע קהילות אויך. ערגעץ אין די תשובות (יו״ד סי׳ ע״ז) שרייבט ער, אז ער האט מתקן

אני הפרשתי אז מהוני בכדי להשיא את ילדיי, והנה ב״ה כבר עלתה בידי להשיא את כל ילדיי, ואיני זקוק עתה להמעות, ׳וויל איך אז דער רבי זאל מיר דאס באצאלן אויף אנדערע אופנים!׳.

רביז״ל שתק לכמה רגעים ונתאדמה פניו הק׳, עד שרמז בראשו לאות הסכמה, ובירכו ויצא לדרכו. - והגה״צ הנ״ל ביקש מבניו שלאחר אריכת ימיו ושנותיו ימצינו אותו עם השטר חוב בידו, והם חשבו להכניס קאפי״ע, כי היה להם חשיבות גדולה להחזיק את השטר בכתי״ק של רביז״ל, וע״ז קבלו הוראה מכמה רבנים שעליהם להכניס את השטר מכתי״ק של רבינו בעצמו ולא העתקה, וכנ״ל (וקאפי הם יכולים להשאיר לעצמם).

35 בספר ומשה הי׳ רועה (חלק ד׳ עמ׳ קצ״א) מובא, מה שסיפר הגה״צ רבי ישראל חיים קאהן שליט״א אב״ד תולדות אהרן בית שמש, בתוך שיחה בקו״פ בבית כ״ק מרן רבינו שליט״א (ביום ג׳ ויחי שנת תש״ס לפ״ק), שבתחילת שנות הל׳ שהה עם אביו האדמו״ר מתולדות אהרן ז״ל בבאד-גאסטיין שבעסטרייך למנוחה, וגם רביה״ק בעל ברך משה ז״ל שהה שם באותה תקופה. ונתעוררה שם שאלה בעניני מקוואות, והרבנים נשאו ונתנו כדת של תורה.

וכאשר יצא האדמו״ר מתולדות אהרן ז״ל משם, פנה לבנו ר׳ ישראל חיים ואמר ״איך האב נאכנישט געזעהן אזא בקי אין הל׳ מקוואות ווי דער סיגעטער רב״.

36 כן נהג רבינו הברך משה ז״ל כל השנים, לנסוע לשעראן ספרינגס על שב״ק שלפני הילולת מרן הישמח משה ז״ל, או בשב״ק שחל בו ההילולא קדישא, להסתופף בצל דודו רביה״ק ז״ל, ואחר שנת תשכ״ח המשיך גם לבעל הארבער, ואח״כ לעיר קרית יואל יצ״ו.

37 היינו המחלוקת שנחלקו לגבי נוטפין שנתערבו ברוב זוחלין. דלדעת המהרי״ק (שורש קט״ו) אינו מטהר בזחילה רק במקום שהיה מהלך בתחילה, ולדעת הר״ן (נדרים מא. ד״ה אבל) כשירה אף כשיצא חוץ למקומו [והובאו דבריהם בש״ך (יו״ד סי׳ ר״א ס״ק י״א)].

38 כידוע כתב רבינו אלו התשובות שבשו״ת דברי יואל בעניני מקואות (מסימן ס״ה עד סימן פ״ב) בבקיאות נפלא בכל מכמני התורה. וכמו שסיפר הג״ר בן ציון יאקאבאוויטש ז״ל מנהל מוסדות סאטמאר בני ברק (נדפס בספר מים חיים עמ׳ קל״ז): בשנת תשי״ח האט די שטאטראט אין בני ברק געבויעט א מקוה, נאר וויבאלד אין בני ברק האבן געוואוינט אידן פון פארשידענע קהילות, איז געווען חילוקי דיעות ווי אזוי מ׳זאל דאס בויען. הגאון דער חזון איש ז״ל האט נישט געהאלטן פון מאכן דריי עקסטערע בורות, ער האט געהאלטן אז דאס צולייגן נאך א בור וועט נישט העלפן צום פראבלעם פון ׳נתן סאה ונטל סאה׳. אבער דער חסיד׳ישער עולם מיט די מורי הוראה האבן יא געוואלט מאכן עקסטערע בורות. איידער דער רבי איז אוועק געפארן פון ארץ ישראל, איז אריבער געקומען א משלחת וואס האט געבראנגט דעם פראבלעם צום רבי׳ן, און דער רבי האט באריכות דן געווען איבער דעם ענין מיט די דארטיגע רבנים.

שפעטער וועז דער רבי איז געווען אויפן וועג אהיים, האט ער געדעדט אויפן שיף מיט ר׳ בן ציון בעניני מקוואות, האט דער רבי נאכגעזאגט וואס די רבנים האבן אים געזאגט בדעת החזון איש, און דער רבי האט געזאגט: ״וועז איך בין געווען רב אין אורשיווע איז מיר אויך שווער געווען די קשיא, מה הועילו חכמים בתקנתם צו מאכן דריי בורות, און איך האב עס פארענטפערט אויף 39 אדער 40 אופנים, עס איז אבער נישט אפגעשריבן״.

געווען א תיקון אין די מקוה אין געגנ,[39] ער שרייבט עס פארן קראסנער רב, ער האט דעמאלטס געוואוינט אין פאריז.[40]

אבער פונעם זיידן (מרן העצ"ח) ז"ל איז דא א גאנצער חיבור אויף מקוואות.

איך האב געהערט פון טאטן ז"ל, האט ער דערציילט אמאל, אז דער זיידע (מרן העצ"ח) ז"ל האט גערעדט מיט פארשידענע רבנים אין הלכות מקוואות, ס'איז דאך אויסגעקומען אזוי צו רעדן מיט רבנים, ער איז אלץ געווען דער מומחה אין די נושא, דער 'עקספערט' ווי מ'רופט דאס דא. איך רעד שוין נישט די אלע שיטות, די ראשונים, יעדן פרט, ער האט דאך געהאט א געוואלדיגן זכרון כידוע, אבער אפילו אינעם פראקטיק, ער איז געווען אויסגעקאכט אין יעדע נקודה אין דעם ענין.

רב דביהמ"ד אבני צדק: דער רבי דער ברך משה האט געבויעט אין וויליאמסבורג אויך עפעס א מקוה טהרה?

רבינו: ניין.

א' הנוכחים: עפעס האט ער געהאט מיט די מקוה אין באלטימאר?.

רבינו: יא, ער איז געפארן אהין וועגן א מקוה, ער האט געטוהן וועגן דעם. כ'בין געווען א קינד נאך דעמאלטס, איך קען נישט געדענקען קיין סאך...

א' הנוכחים: אין לאם אנדזשעלעס?

רבינו: דארט אויך, ער איז געפארן אהין, ער האט ג'כשר'ט א מקוה דארט. ער האט עס אבער נישט געבויעט.

39 עיי' בשו"ת דברי יואל (יו"ד סי' ע"ו) בתשובה ארוכה בענין תיקון מקוה בעיר פאריז שראש הקהל מפריע בהכשר המקוה וכו', ורבינו טייל באריכות, ובתוך הדברים (באות ז) כתב רבינו בזה"ל: ...וכאשר באתי למדינת שוויין הייתי דר בגענף, ומצאתי שם מקוה שהיה פקק בקרקעית המקוה לנקיון המים, וראיתי את כל אלה, ועשיתי שם ב"ה תיקון זה לעשות פאמפע ליציאת המים, ולסתום הנקב במקום הפקק, וכן הוא שם גם היום כאשר שמעתי, ותלי"ת שעלה בידכם גם בעירכם ר"ל פאריז לעשות תיקון זה, חלילה לכם לבטלו, עכל"ק.

40 עי' שם לשו"ק של רבינו בהתחלת התשובה: שלוכט"ס אל כבוד ידידי הרה"ג הו"ב טובא החסיד המפואר, יראת ה' היא אוצרו, כש"ת, מוה"ר הלל ל"ש שליט"א, האבדק"ק קראסנא יצ"ו, כעת בעיר פאריז יצ"ו. - אדשת"ה בכת"י, הגיעני מכתבו בלילה הזה, ויען שביקש להשיבו תיכף בני דואר החוזר ראשון, הנני להשיבו בקיצור נמרץ כי לא אוכל להאריך כעת, ותוכן שאלתו בדבר המקוה שבעירכם, וכו'. עי' שם התשובה הארוכה.

*

א' מרבני וועד המקוואות: אסאך אידן פרעגן וועגן בויען א פריוואטע מקוה אינדערהיים, וועגן צוואת רבי יהודה החסיד.

רבינו: יא, ס'איז דא א צוואת רבי יהודא החסיד אויף א מרחץ.[41] קודם, כ'זעה דער ייטב לב בתחילה האט געבויט. און אינטערעסאנט, דער פעטער דא אין קרית יואל, איך רעד אין בעקערטאון ראוד, האט ער געהאט א מקוה, אבער אויך נישט אין הויז וואו ער האט געוואוינט ביי ר' יצחק שלעזינגער, אבער ס'איז געווען אין הויף דארט אין אן עקסטערער בנין, דארט איז געווען די מקוה. ס'איז נישט געווען אין זיין הויז.

אבער דער ייטב לב האט בתחילה יא געבויעט א מקוה.

רב דביהמ"ד אבני צדק: ער האט עס דאך נישט געענדצט.

רבינו: אמת, ער האט עס נישט געענדצט, ניין.

קודם, מ'מוז זיך פארלאזן אז א מקוה איז נישט קיין מרחץ, כמעט אלע זאגן אזוי.[42] א מקוה איז טאקע נישט קיין מרחץ. מ'טרעפט אין די גמרא ביי מזוזה (יומא יא.), די גמרא רעדט פון א בית המרחץ און א בית הטבילה זענען און די גמרא זאגט נישט היינו הך. און די בעסטע ראיה, אין א מקוה קען מען מאכן א ברכה. אז ס'וואלט געווען א מרחץ, וואלט מען קיין ברכה נישט געקענט מאכן.

עכ"פ א מקוה איז נישט קיין מרחץ. און על פי הלכה וועט

41 וז"ל בצוואתו (אות י"ח): לא יעשה אדם 'מרחץ' בתוך ביתו, ואם יעשה הבית יחרב, אא"כ עושה לרחוץ רבים בו.

42 ועי' בספר טהרת יו"ט (חי"ב או"ח סי' פ"ד) מהגאון הצדיק אבד"ק העלמעין ז"ל שהאריך לבאר ענין זה, וגם עי' שם שמעתיק מכתבי תשובה שקיבל מכמה וכמה גאוני וגדולי הדור הקודם נ"ע, שהסכימו עמו בענין זה.

משה טייטלבוים
אב"ד ק סיגעט
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, ה' בהעלותך תשב"ב.

החיים והשלו' וכט"ס לכבוד ידידי הה"ג החו"ב בחדר"ת אוצר בלום מתירה ויראה. כש"ת מוה"ר חנניא יום טוב ליפא דייטש שליט"א, אבד"ק העלמעין.

קבלתי המכתב. אודות המקוה בעיר ראמשעסטער אין ספק שיפה הורה הלכה למעשה לבל לטבול בהמקוה שצריכים לברר ביותר ממור שיש שם מעין. ואם לא נעשה הכל משאובין, בעת תיקון המקוה היה טוב לברר אם יש מעיין בהבור והיה נבוך להמשיך משם טיט לתבור ומתבור הזה יהיה השקה להבור שהנשים טובלין שם. ובזמן ממילא שלא יהיה רעתהן בהבור. כת"ה שליט"א יתקן בודאי כראוי וכנכון. אגב מה שכתב בסוף מכתבו שבמקוה גופא יש חשש של זוחלין שהוא אסור מדאורייתא וכן שיגרא דלישנא דעמא דבר לדעתי צ"ע לכתיב כן. הא אנן קי"ל כשיטת הרא"ש ז"ל מובא במחבר טעיף נ' שמקור שנמרץ והמים יוצאים פסול משים זחילה אם לא ישארו מ' אמה. מבואר בדברי הרא"ש בהלכות מקואות סימן י"א שמסיים שלפי

מ׳גייט אריין אין א מקוה, וואם איז נאר א מקוה, וויים איך נישט צי מ׳דארף זיך וואשן די הענט.

רב דביהמ״ד אבני צדק: מ׳דארף זיך וואשן די הענט וועגן די שאוער׳ס, עם וועגדט זיך צי ס׳איז דא שאוער׳ס אין די מקוה.

רבינו: איך הער, איך רעד אבער די מקוה אליינס – א מקוה (בור הטבילה) איז נישט קיין מרחץ.

אויסער דעם, טאמער א צווייטער קען אויך דארט גיין – אין צוואת רבי יהודה החסיד שטייט אזוי – אז אויב ס׳איז לרבים מעג מען יא, וואם הייסט א רבים? מיעוט רבים שנים, איז שוין נישט קיין פראבלעם, מאכט מען זיכער אז אנדערע באנוצן זיך דערמיט.[43]

אוודאי, צו בויען א מקוה אינדערהיים דארף מען זייער אכטונג געבן אויף פשוטו כמשמעו, אלין (דברים כב, ח) ולא תשים דמים בביתך... ווייל ס׳איז זייער א גרויסע סכנה פאר קליינע קינדער. ס׳דארף זיין גוט פארמאכט און פארשלאסן, אז קיינער זאל נישט קענען צוקומען. דאם דארף מען נזהר זיין.

ועוד המשיכו בשו״ת בנידון הפילטער׳ס החדשים כהיום ומחלוקת הפוסקים בזה, ואכהמ״ל.

---

43 ועי׳ עוד בספר טהרת יו״ט (שם דף ל״ד) שכתוב בזה״ל: ועדיין צריך אני למודעי, זקיני הרב הצדיק החסיד ר׳ יעקב חיים מלאצא זצ״ל, (שהיה תלמיד מובהק לכ״ק ש״ב הגה״ק רשכבה״ג בעל ייטב לב זי״ע) סיפר שהגה״ק בעל ייטב לב זי״ע התמרמר על שתי דברים לפני פטירתו: - א) שהיו לו יסורין על ברית קדשו וענה ואמר אינני יודע מדוע יש לי יסורין על האבר הקדוש הזה הלא מעולם לא פגמתי באבר זה. - ב) התמרמר שעשה מקוה בביתו (והגה״ק ר״י החסיד שהיה ג״כ זקינו) אוסר לעשות מקוה בביתו עכל״ה.

ושאלתי את פה קדוש אדונינו מורנו ורבנו התנא האלקי רבן של כל בני הגולה מרן הקדוש מסאטמאר שליט״א ב׳ שאלות: - א) הלא בהצוואה כתיב רק שאין לעשות מרחץ אבל מקוה נראה דשרי, ובשו״ת אבני צדק חי״ד סימן מ״ח, והאה״ע סימן י׳ כתב ׳וכל שיש איזה שינוי ממה שנאמר בהצוואה הולכין להקל׳, עיי״ש. ועיין בשו״ת זכרון יהודה ח״ב סימן ע״ה וסימן קצ״ד, ושו״ת מרן עצי חיים יו״ד סימן י״ג. - ב) רבינו יהודה החסיד פסק ואמר אלא אם כן עושה לרחוץ בו רבים, ואם כן אין שייך שום חשש כנ״ל, והשיב לי בזה״ל: ראשית בהצוואה של הקדוש ר״י החסיד לא נוכל לומר שום כוונה, שנית בעל ייטב לב זי״ע לא עשה המקוה לרחוץ בו רבים רק חשש שמא לעת פקודתו שיטבלו אותו במקוה דהעיר ולא ירצו.... לטבול באותו מקוה מחמת זה, על כן ציוה לעשות מקוה לו לשמו בביתו, אם כן לא נעשה לרחוץ בו רבים. עכל״ה של רבינו הקדוש שליט״א. - מזה נראה שלצרכי רבים מותר לעשות מקוה טהרה בביתו.

אח״כ השמיע רבינו דברו״ק לכבוד השמחה

כ׳האב געקלערט א ווארט צו זאגן דא לכבוד די שמחה, די וואך אין די פרשה (במדבר טו, יט) שטייט, ׳והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה״. זונטאג ביים גרויסן סיום וואם ס׳איז געווען,[44] איז שוין אויסגעקומען צו רעדן מערערע אופנים אויסצוטייטשן דעם פסוק, ׳תרימו תרומה לה״. כ׳האב געקלערט נאך א אופן, דער עטרת צבי, דער רבי ר׳ הערש פון זידיטשוב טייטשט (שמות כה, ב) ׳ויקחו לי תרומה׳, זאגט רש״י, ׳לי לשמי׳ – דאם ווארט שטייט נישט אין עטרת צבי, אבער זיי ברענגען עם צו בשמו – דער עטרת צבי זאגט, אז תרומ״ה איז בגימטריא רפ״א של״ם.

יעצט אז מ׳לייגט צו דעם שם הוי״ה, איז די אותיות י״ה לייגט מען צו ׳שלם׳ ווערט ׳שלימה׳, און די אותיות ו״ה צו ׳רפא׳ ווערט ׳רפואה׳, צוזאמען איז דאם ׳רפואה שלימה׳. האט דער עטרת צבי געטייטשט, ׳ויקחו לי תרומה׳ – ׳לי לשמי׳, דאם זאגט רש״י ׳לי לשמי׳, צו תרומה, צולייגן ׳לי לשמי׳, דעם שם הוי״ה, ווערט עם זיין גימטריא ׳רפואה שלימה׳. אזוי זאגט מען נאך.

מ׳זאגט נאך פון הרב הקדוש רבי אלימלך מרודניק – ער איז געווען אן אייניקל פונעם רבי ר׳ אלימלך[45] – ביי רבי אלימלך רודניקער איז געווען א מעשה, ס׳איז געווען א חולה, און ער איז געווען ביי א חתונה, איז רבי אלימלך רודניקער געגאנגען מצוה טאנץ, און ער האט געזאגט ׳לארום וארוסה לאתקפא חלשין׳, לארום וארוסה, אז ס׳איז דא א חתן און א כלה, ׳לאתקפא חלשין׳ ווערן געזונט און געשטארקט די חולים, אז שמחת חתן וכלה איז א סגולה פאר רפואה שלימה.

איז דער פשט דא אזוי, לחם זו אשה, אזוי ווי ס׳שטייט אין פסוק ׳כי אם הלחם אשר הוא אוכל׳ (בראשית לט, ו). קען זיין, ׳והיה׳ איז א לשון שמחה, ׳והיה באכלכם מלחם הארץ׳, ווען ס׳איז דא א חתונה, א שמחה של מצוה, ׳תרימו תרומה לה״, זאל מען אויפהייבן מ׳זאל צוזאמשטעלן ׳תרומה׳ מיט לה׳, וואם תרומה איז בגימטריא ׳רפא שלם׳. און תרומה מיט לה׳, איז ׳רפואה שלימה׳. שמחת חתן וכלה איז א סגולה פאר רפואה שלימה פאר אידישע קינדער.

---

44 מעמד המרומם של סיום הש״ס רבתי [מחזור ראשון] במסגרת ׳תורתך שעשועי׳, שהתקיימה בקול רנה ותודה המון חוגג, ביום א׳ פ׳ שלח תשפ״ה לפ״ק.

45 בנו של הרה״ק רבי מנחם ישכר בער מפשעווארסק ז״ל, בנו של הרה״ק רבי אלעזר ז״ל, בנו של הרה״ק הרבי ר׳ אלימלך מליזענסק ז״ל.

דער אייבערשטער זאל העלפן, יעדער זאל זיין געזונט. ס׳איז א סגולה פאר די וואס זענען נישט געזונט זאלן ווערן געזונט, איז עס אוודאי א סגולה פאר די וואס זענען געזונט, זאלן בלייבן געזונט. דער אייבערשטער זאל העלפן, חתן כלה זאלן האבן הונדערט און צוואנציג געזונטע יארן, מתוך נחת ושמחה. דער אייבערשטער זאל העלפן ס׳זאל זיין ׳והיה באכלכם מלחם הארץ׳, ׳והיה׳ איז א לשון שמחה, שטענדיג קענען זיין בשמחה. דער אייבערשטער זאל העלפן א שמחת עולמית, חתן וכלה זאלן אויפשטעלן א פרייליכע אידישע שטוב, און ביידע מחותנים זאלן זעהן תענוג ונחת, מיט ברכה והצלחה, און סיעתא דשמיא.

דער אייבערשטער זאל העלפן, איך זאג פאר די ׳ועד המקוואות׳ זיי זענען עוסק במקוואות, דער אייבערשטער זאל העלפן, זיי זאלן האבן סיעתא דשמיא. מקוה ישראל ה׳, אידן האפן צום אויבערשטן, זאל דער אויבערשטער העלפן. מ׳האפט צום אייבערשטן אויף אלע גוטע ענינים. ווען מ׳טוהט פאר א מקוה, מ׳העלפט אויפשטעלן א מקוה מרבה זיין טהרה בישראל איז עס א גרויסע זאך,[46] אין א מקוה זעט מען דברים נפלאים, מ׳זעט ישועות ווען מ׳טוט פאר א מקוה, ווען מ׳געט געלט פאר א מקוה, מקוה ישראל ה׳ מושיעו בעת צרה,[47] ׳מושיעו ודאי׳ שטייט [בזוהר הק׳].[48]

זאל דער אויבערשטער העלפן, זיי זאלן האבן סיעתא דשמיא שלא יצא שום מכשול מתחת ידם, קענען מרבה זיין טהרה בישראל. ס׳איז א געוואלדיגער ענין מרבה צו זיין טהרה בישראל. ׳ישא אשה וילמד תורה בטהרה׳, דאם איז אויף א יחיד. ווען מ׳איז עוסק אין מקוואות, איז מען מרבה טהרה בישראל פאר א רבים. און דאם איז א געוואלדיגער גרויסער ענין. דער אייבערשטער זאל העלפן זיי זאלן אלע האבן סיעתא דשמיא, סיי די וואס געבן זיך אפ מיט׳ן רוחניות׳דיגן חלק, און סיי די וואס געבן זיך אפ מיט׳ן גשמיות׳דיגן חלק, לרומם קרן התורה והטהרה בישראל.

אין פ׳ כי תבא שטייט אין פסוק (דברים כו, טו), ׳השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל׳, די דורשי רשימות זאגן, ק׳דשך מ׳ן ה׳שמים ו׳ברך איז די ר״ת מקו״ה,[49] א ברכה פאר די אלע אידן וואס זענען עוסק במקוה לטהרתן של ישראל. דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל זוכה זיין צום ׳וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם׳. מ׳זאל זוכה זיין צו כל מילי דמיטב, זוכה צו ביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

---

46 כתב הרה״ק בעל תפארת שלמה זי״ל במכתב אודות בנית מקוה (נדפס בספר אהל שלמה חלק א׳ אות מ׳): מה נכון היום לעורר את לבבכם הטוב להתעודד ולהתאזר בכל עוז בלי הרגיעה להשתדל בבנין המקוה אשר נחסר לכם ... ואתם התקוששו נא להעיר את כל אחיכם בני״י אשר בעירכם, להתנדב ולתת מיד כ״א כפי נדבת ידו, והיה זה לכם ברכה אל בתיכם להצליח בכל עניניכם ומקוה ישראל מושיע בעת צרה לברך אתכם ואת בתיכם בכל הטוב וכו׳.

ובקונטרס מים חיים (עמ׳ קע״ד) מביא בשם הרה״ג ר׳ מרדכי דוד קאהן זי״ל ר״מ בישיבה״ק: אין די תקופה נאכדעם וואט דער רבי האט געענדיגט אויפבויען די מקוה, האט ער אנגעהויבן מער מעורר צו זיין דעם ציבור אז מ׳זאל איינרייסן רחמי שמים פאר זיינעט וועגן, אז ער זאל געהאלפן ווערן מיט וש״ק. און ער האט דאס מערערע מאל דערמאנט ביי די דרשות, און דער ציבור האט געשפירט אז דאס איז פארבינדן מיט דעם וואט דער רבי האט געבויעט די מקוה וואס איז מסוגל צו פועל׳ן א פקודת ישועה ורחמים.

ושם בקונטרס מים חיים (עמ׳ קע״ד בהערה) הביא מה שסיפר הרה״ח ר׳ ליפא בראך ע״ה איך שזכה להיפקד בזרע של קיימא שלא כדרך הטבע ע״י עצת הרה״ק מקראסנא זי״ל שישתדל למקוה טהרה, עיי״ש, ולאחר שזכה להישועה, אמר לו הרה״ק מקראסנא זי״ל: ״דו מיינסט אז דאס איז א נס? ניין! עס ווערט געברענגט אז ווען איינער איז עוסק אין די ענינים וואס איז דער יסוד פון אידישקייט איז עס בדרך הטבע אז מ׳וועט געהאלפן!״.

47 ונעתיק מתוך דברו״ק של רבינו שליט״א, אשר דיבר בקדשו במעמד יציקת הבורות להמקוה טהרה דקהלתינו הק׳ דעיר לינדען יצ״ו, ביום ג׳ לסדר זאת חקת התורה, ה׳ תמוז שנת תשפ״ה העעל״ט: זאת חקת התורה אשר צוה ה׳ לאמר (במדבר יט, ב) ׳חק׳ מרמז על דינים. ורצונינו להפוך מדת הדין למדת הרחמים, אמנם לפעמים יש הסתר פנים ומצפים לישועה. אבער די איינציגסטע זאך וואס אפילו היינט, ווען ס׳איז דא א גרויסער הסתר פנים, קען מען נאך זען השגחה פרטית אויף זייער א קלארן אופן, איז ווען מען גיבט געלט פאר טהרת ישראל, זעט מען תיכף גרויסע ישועות. והנה ׳זאת חקת התורה׳ שמרמז על דינים. אבל אם מקיימים ׳אשר צוה ה׳׳ היינו כי מצות פרה אדומה מרמז על טהרתן של ישראל, אזי זוכין ׳לאמר׳ שכל הדינים מתמתקין והכל נתהפך לאמירה רכה, לחסד ולרחמים.

48 וז״ל קדשו של התיקוני זוהר (דף קמג:) ורזא דמלה מקוה ישראל ה׳ מושיעו בעת צרה, מושיעו ודאי, ההוא דמקורא דמקוה בידה, אמן.

49 ועי׳ בלב אהרן פ׳ תבא (דף רס״ו) מה שביאור מרן שליט״א: השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש (דברים כו, טו). דורשי רשומות אמרו ק׳דשך מ׳ן ה׳שמים ו׳ברך ראשי תיבות מקוה. ובפשטות יש לומר על פי מה דאיתא במשנה (מעשר שני פ״ה מי״ג) וברך את עמך את ישראל בבנים ובבנות. ומכאן רמז שבזכות בניית מקוה טהרה זוכים לברכת הבנים והבנות.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת רעוא דרעוין פ' כי תבוא שנת תשפ"ג לפ"ק

בביהמ"ד הגדול בקרית יואל יע"א

'פתחו לי פתח כחודו של מחט' בחודש אלול, 'ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם' בר"ה

'ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה'
(כ"ו י')

'ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה'. 'אין ועתה אלא לשון תשובה' (בראשית רבה כ"א ו')[1], [ויש להבין הרמז מענין התשובה בפסוק] 'ועתה' הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה.

'אני לדודי' ווען א איד עפענט א 'פתח כחודו של מחט', 'ודודי לי' עפענט מען אים א 'פתח כפתחו של אולם'

קען זיין אזוי, דער **מדרש** אין שיר השירים (שה"ש רבה ה' ב')[2] זאגט, הקב"ה זאגט 'פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם'. **דער אייבערשטער זאגט פאר אידישע קינדער, מ'דארף תשובה טון, מ'פארלאנגט נישט קיין גרויסע תשובה. א קליינע תשובה, א 'פתח כחודו של מחט'. און הקב"ה וועט עפענען א פתח פון תשובה, הקב"ה שיקט אויף אים אראפ הרהורי תשובה פון הימל, ס'איז 'כפתחו של אולם' א גרויסע פתח, א גרויסע מדריגה.**

די ספרים הקדושים (דרשות מרבינו יהושע אבן שיעוב סו"פ שופטים בשם המדרש)[3] זאגן, אלו"ל איז ראשי תיבות 'אני לדודי ודודי לי' (שיר השירים ו' ג').

---

1 בבראשית רבה: 'ועתה פן ישלח ידו' (בראשית ג' כ"ב), אמר רבי אבא בר כהנא מלמד שפתח לו הקב"ה פתח של תשובה, **'ועתה', אין ועתה אלא תשובה**, שנאמר (דברים י' י"ב) 'ועתה ישראל מה ה' אלהיך וגו'".

וז"ל **האוחה"ק** (בפרשתן כ"ו ח'): והצצתי בפרשה זו שרומזת גם כן ביאת ארץ העליונה, ואמר 'והיה כי תבא' שאין ראוי לאדם לשמוח אלא כשיבא לארץ העליונה, על דרך אומרו (משלי ל"א כ"ה) 'ותשחק ליום אחרון', כי שמחת עוה"ז אינה אלא הבל ורעות רוח ... ואומרו 'ועתה הנה' **פירוש אומרו 'ועתה לשון תשובה' ששב לפני ה' על פרטי דקדוקי המצות** וכו', עי"ש.

2 במדרש רבה על הפסוק 'קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי' (שה"ש ה' ב'): רבי יסא אמר, אמר הקב"ה לישראל, **בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו**.

ובספר חרדים (בהקדמה): ויהי היום אמרנו עת לעשות לה' אלקנו יתברך, הבטיחנו הבא לטהר מסיעין אותו (שבת קד.),

3 בדרשות מרבינו יהושע אבן שיעוב ז"ל תלמוד הרשב"א ז"ל: מצינו במדרש כי אלו המ' יום של חודש אלול עד יום הכפורים הם רצויים לפני ה' ובהם נתרצה משה והוריד לחות השניות. ואמרו **במדרש, 'אני לדודי ודודי לי' ראשי תיבות אלול**, וסופי תיבות ד' יודין שהם מ' יום, ואמצע התיבות נדוד שהוא עומד ממדת הדין ויושב בכסא רחמים [וכן איתא **במטה משה** (סי' תשע"ח) בשם **המדרש**. וענין זה הובא גם **בצדה לדרך** (מאמר רביעי כלל חמישי פרק ב') בשם 'יש נותנים סימן', וכן כתוב **בדרשות מהר"ח או"ז** (פר' האזינו), **ובאבודרהם** (פרק כ"ה) בשם הדרשנים, וכן הובא גם **בב"ח** (סי' תקפ"א)].

ואמר **'פתחי לי אחותי רעיתי' פתח קטן כשל מחט, ואפתח לכם כפתחו של אולם**, לכו ונשובה אל ה' בכל עז, וגם נשיב רבים מעון כאשר צונו יתברך וכו'.

ובסדר התשליך הנדפס בסידורים **מהחיד"א** (מובא בצפורן שמיר סעיף ר"ו ועי"ע כף אחת סימן ח'): רב להושיע, האר עינינו אשר בגודל רחמיך הבטחתנו **פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם**, וראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב ואין חונן ואין מרחם זולתך כי חנוניך הם חנונים ומרוחמיך הם מרוחמים וכו'.

מ׳איז זיך מתבונן, אלול - שטייט אין אלע ספרי קודש - איז א זמן פון ׳וחשב עם קונהו׳ (עפ״י ויקרא כ״ה נ), א זמן וואס מ׳דארף האבן התבוננות. **מ׳דארף זיך משים זיין אל הלב, מ׳דארף אריינטראכטן ווי אזוי ס׳איז דורכגעגאנגען דאס יאר, ווי אזוי ס׳איז דורכגעגאנגען דאס לעבן, ווי אזוי ס׳איז דורכגעגאנגען דאס התנהגות פון גאנצן לעבן. הן ווי אזוי ס׳האט אויסגעזען די מצות, הן חלילה וואס מ׳איז נעבעך נכשל געווארן אין עבירות ׳ביודעים ובלא יודעים׳, מ׳איז נעבעך נכשל געווארן אין עבירות.**

ס׳איז א זמן וואס מ׳דארף אויסנוצן די צייט אויף תשובה, עוסק זיין בקדשים, עוסק צו זיין - נישט טרייבן די צייט לבטלה, נאר אויסנוצן די צייט צו תשובה, ומעשים טובים פארן בורא כל עולמים.

׳אני לדודי ודודי לי׳, ׳אני לדודי׳ דאס איז ׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳, ס׳הייבט זיך אן ׳אני לדודי׳, ווי ס׳שטייט אין אלע ספרים אז ס׳דארף צו זיין קודם אן אתערותא דלתתא, אן התעוררות תשובה מלמטה. **דער מענטש דארף קודם נתעורר ווערן צו תשובה. נאכדעם, אז ס׳איז ׳אני לדודי׳ קען נאכדעם זיין ׳ודודי לי׳, קען זיין אן התעוררות תשובה מלעילא, דאס איז ׳ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם׳.**

׳אני לדודי׳ מיינט מען דעם ׳פתח כחודו של מחט׳, ׳ודודי לי׳ מיינט מען, דער אויבערשטער וועט מיר עפענען א ׳פתח כפתחו של אולם׳.

נאר, דארף מען צו פארשטיין, ׳אני לדודי ודודי לי׳, דאס זעט אוים ס׳איז אייניג, ׳אני לדודי׳ איז גלייך צו ׳ודודי לי׳. באמת איז דאך א חילוק רב ביניהם, ׳כרחוק מזרח ממערב׳, ס׳איז א געוואלדיגע גרויסע חילוק. ׳אני לדודי׳ מיינט א ׳פתח כחודו של מחט׳, ׳ודודי לי׳ דאס איז א ׳פתח כפתחו של אולם׳ אסאך גרעסער. ווי שטעלט מען דאס צוזאמען אינאיינעם? ס׳זאגט זיך צוזאמען ׳אני לדודי ודודי לי׳, מ׳קען דאס גארנישט מדמה זיין איינס צום צווייטן.

מ׳בלאזט אריין אינעם ׳מצר׳ פונעם שופר, ׳ענני במרחב׳ מיט א פתח ׳כפתחו של אולם׳

נאר ס׳קען זיין אזוי ס׳שטייט אין ברית כהונת עולם (מאמר אילו של יצחק פרק ל׳)[4], שופ״ר איז בגימטריא ׳מצר ומרחב׳. ׳מן **המצר** קראתי קה׳ **ענני במרחב** קה׳ (תהלים קי״ח ה׳). ׳מן המצר׳, ׳מצר ומרחב׳ איז בגימטריא שופר. וואס איז דער רמז?

׳מן המצר׳, ווען מ׳בלאזט אריין אינעם שופר איז עס א קליינע פתח - גאר א קליינע פתח. ווען די קול איז יוצא - ווען ס׳גייט ארויס, איז עס א בריייטע פתח. **ס׳איז א רמז אויף ווי אזוי ס׳דארף זיין די אופן פון תשובה, ס׳איז געווג אז מ׳בלאזט אריין אין א קליינעם פתח, אין א ׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳, ׳ואני אפתח לכם כפתחו של אולם׳.**

׳מן המצר קראתי קה׳ דער ׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳, ׳ענני במרחב קה׳ דאס איז ברייט, דער אייבערשטער ענטפערט מיט א ׳פתח כפתחו של אולם׳, א בריייטער פתח. דאס איז וואס שופר איז בגימטריא.

תקיעת שופר קומט מעודד זיין לתשובה

דער **רמב״ם** (הלכות תשובה פ״ג ה״ד)[5] זאגט דעם טעם פון תקיעת שופר, תקיעת שופר זאגט ׳עורו ישנים משנתכם׳.

תקיעת שופר - אזוי זאגט **רבי סעדיה גאון** צען טעמים אויף תקיעת שופר ראש השנה (מובא באבודרהם בטעמי התקיעות)[6], [וטעם השני אמר] ס׳קומט מעורר זיין אידישע קינדער צו תשובה, ס׳קומט דערמאנען. ראש השנה איז די ערשטע טאג פון עשרת ימי תשובה, א זמן וואס מ׳דארף נתעורר ווערן צו תשובה, **ס׳איז ׳היום הרת עולם היום יעמוד במשפט כל יצורי עולמים׳** (נוסח תפילת מוסף דר״ה), **ס׳איז א דין ומשפט פארן בורא כל עולמים. ׳וכולם נסקרין בסקירה אחת׳** (ראש השנה יח.)[7], **יעדער גייט אדורך, ׳מי לא נפקד כיום הזה׳** (תפילת ר״ה סדר זכרונות), **ממילא יעדער איינער - הקב״ה קוקט יעדן איינעם אן און ער וויסט, הקב״ה יודע נסתרות, ער וויסט אלע מעשים, אלע דיבורים, אלע מחשבות וואס ער האט געטראכט מעודו עד היום הזה.**

---

4 בברית כהונת עולם: השני פיות שבשופר הם מכוונים בדברי האר״י ז״ל בפסוק (תהלים קי״ח ה׳) ׳מן המצר ענני במרחב׳ ... ואמנם ׳**המצר**׳ ו׳**המרחב**׳ גם שניהם גימטריא **שופר חסר וא״ו**, והן ב׳ פיות דידיה כנזכר וכו׳.

ועי׳ **באמרי נועם** (פר׳ שופטים אות א׳) וז״ל: והנה ידוע כי פי השופר למעלה הוא בחינת מצר, ופיו למטה הוא בחינת מרחב, ועל כן איתא ועל כן בספרים ׳**מצר ומרחב**׳ גימטריא ׳**שופר**׳, עי״ש.

5 ברמב״ם: אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר **׳עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם׳**. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, **הביטו לנפשותיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה**.

6 זה לשון האבודרהם: כתב רבינו סעדיה, **מה שצונו הבורא יתברך לתקוע בשופר בראש השנה יש בזה עשרה ענינים** ... והענין השני **כי יום ראש השנה הוא ראשון לעשרת ימי תשובה, ותוקעין בו בשופר להכריז על ראשנו כמי שמזהיר ואומר כל הרוצה לשוב ישוב ואם לאו אל יקרא תגר על עצמו**. וכן עשין המלכים מזהירין את העם תחלה בגזרותם וכל העובר אחר ההזהרה אין שומעין לו טענה.

7 במס׳ ראש השנה: **בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון** ... **אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, וכולן נסקרין בסקירה אחת** [פרש״י: ואע״פ שעוברין זה אחר זה].

מ׳שטעלט זיך א דין ומשפט פארן בורא כל עולמים, ס׳כאפט אהן אן אימה ופחד וואס פאר א העזה מ׳האט געהאט, א איד האט געקענט האבן אזא מין העזה עובר צו זיין אויפן מצות המלך, עובר צו זיין אויף דיבורי ה׳. מ׳דארף זיך שטעלן לדין ומשפט פארן בורא כל עולמים.

תקיעת שופר חודש אלול איז דער ׳פתח כחודו של מחט׳, דורכדעם וועדט מען נתעורר פונעם ׳ובשופר גדול יתקע׳

ברחמיו וברוב חסדיו, האט דער אייבערשטער געגעבן חודש אלול, א חודש וואס מ׳בלאזט שופר נאך אין חודש אלול (כמו שפסק הרמ״א באו״ח סי׳ תקפ״א ס״א)[8], מ׳זאל זיך קענען צוגרייטן צום הייליגן טאג, בלאזט מען שופר אין חודש אלול מעורר צו זיין אידישע קינדער צו תשובה.

ס׳קומט ראש השנה וועט מ׳בלאזט שופר איז אוודאי און אוודאי וועדט מען נתעורר צו תשובה. נאר אז מ׳בלאזט אין חודש אלול - שטייט ביי ראש השנה (בפיוט ונתנה תוקף) ׳ובשופר גדול יתקע׳, מ׳בלאזט אין הימל מיט א שופר גדול, ׳ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון׳, ס׳כאפט אהן אן אימה און פחד פאר מלאכי עליון. **׳מה יאמרו אזובי קיר׳** (עפ״י מס׳ מועד קטן כה:)[9], **וואס זאל זאגן א פשוט׳ער מענטש, מ׳בלאזט מיטן שופר ראש השנה, ׳ובשופר גדול יתקע׳, דארף דאך אנכאפן אן אימה און א פחד, יעדן איינציגן מענטש כאפט אהן אן אימה און א פחד.**

נאר אז מ׳הערט דעם ׳שופר גדול יתקע׳, **דאס איז שוין ׳ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם׳. וועגן דעם, מ׳האט די זכיה צו הערן דעם שופר גדול, ממילא וועדט געפעפנט א פתח פון תשובה ׳כפתחו של אולם׳.**

אבער צו דעם פעלט אויס מ׳זאל אין חודש אלול בלאזן שופר, ס׳זאל כאטשיג זיין ׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳.

׳מן המצר קראתי קה׳ חודש אלול, ׳ענני במרחב קה׳ צו נתעורר וועדן פונעם שופר גדול אין ר״ה

׳מן המצר קראתי קה, ענני במרחב קה׳. ׳מן המצר׳ דאס איז חודש אלול וועט מ׳בלאזט, מ׳וועדט נתעורר צו א הרהור תשובה, אפילו א הרהור תשובה כל דהוא. ׳ענני במרחב קה׳ איז דא דעם ׳ובשופר גדול יתקע׳, מ׳וועדט נתעורר צו תשובה, ס׳כאפט אן התעוררות צו תשובה ׳כפתחו של אולם׳.

אבער וועט קען מען זוכה זיין צו הערן דעם ׳בשופר גדול יתקע׳? קודם מוז זיין ׳מן המצר קראתי קה׳, מוז קודם זיין אין חודש אלול מ׳זאל בלאזן שופר, מ׳זאל נתעורר ווערן צו תשובה, על כל פנים ׳כחודו של מחט׳ זאל מען נתעורר ווערן צו תשובה. דעמאלטס קען מען האפן אז מ׳קען זוכה זיין צום ׳פתחו של אולם׳, ׳ובשופר גדול יתקע׳, נתעורר צו ווערן צו א תשובה עליונה, צו א געוואלדיגע הויכע מדריגה פון תשובה.

׳אני לדודי׳ אין חודש אלול, איז ׳ודודי לי׳ קומט ראש השנה ׳ובשופר גדול יתקע׳, דער ׳פתחו של אולם׳.

יציאת מצרים איז געווען די התחלה פון אלע ניסים, און ׳התחלה חצי הכל׳

נאר אונז האב מיר דאך שוין געפרעגט די קשיא. ווי אזוי קען מען דאס מדמה זיין און זאגן אינאיינעם ׳אני דודי ודודי לי׳, מיט די מרחק רב ביניהם, [ס׳איז] א געוואלדיגע גרויסע מרחק.

נאר ס׳איז דא א ווארט פונעם **חתם סופר** (עי׳ בדרשות חת״ס בדרשה לשבת הגדול שנת תק״צ דף רמ״ט)[10], דער חתם סופר טייטשט ׳למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך׳ (דברים ט״ז ג׳). זאגט דער חתם סופר, ס׳שטייט נישט ׳למען תזכור את צאתך׳, נאר ׳את יום צאתך׳, דער טאג ווען מ׳איז ארויסגעגאנגען. זאגט דער חתם סופר, די תורה

---

8 כתב **המחבר**: נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך, עד יום הכפורים. וכתב **הרמ״א**: הגה, ומנהג בני אשכנז אינו כן, **אלא מראש חודש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית**, ויש מקומות שתוקעין ג״כ ערבית, ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א׳ שלפני ר״ה וכו׳.

9 במס׳ מועד קטן: כי נח נפשיה דרבינא, פתח עליה ההוא ספדנא, תמרים הניעו ראש על צדיק כתמר, נשים לילות כימים על משים לילות כימים. אמר ליה רב אשי לבר קיפוק [פרש״י: הוו ספדנא] ההוא יומא מאי אמרת, אמר ליה, אמינא **אם בארזים נפלה שלהבת, מה יעשו איזובי קיר** וכו׳.

10 בדרשות חת״ס: אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה וכו׳ (ברכות יב:), ומקשים הא שפיר קאמרו רבנן ׳כל לרבות ימות המשיח׳, וא״כ ליל דלכאורה **יש לדקדק לשון ׳יום צאתך מארץ מצרים׳** (דברים ט״ז ג׳) **ולא אמר סתם ׳צאתך מארץ׳**, אלא הפסוק קאי לימות המשיח שיהיה יציאת מצרים טפל ובטל בניסים גדולים וגדולת ישראל שתתרבה בימים ההם, **אך יום ורגע היציאה שהיא התחלת התנוצצות לכל הגדולות שיגדלו אחר כך וההתחלה חצי כל**. על כן יזכרו רק יום היציאה ולא היציאה גופיה כם המסתעף, כי הוא בטל בניסים ההמה, נמצא הרי ימות המשיח אמור, ואייתר כל ימי לרבות הלילות.

ועי׳ **בלב אהרן** (פרי׳ כי תשא דף שכ״ט) אחר שהביא דברי החת״ס ז״ע, וז״ל: הנה במכילתא (פר׳ בשלח פ״ח) פליגי ההנאים במספר המכות, ויש שהפליגו מאד במספר המכות במצרים, אבל לכולי עלמא היו ניסי קריעת ים סוף פי כמה מניסי יציאת מצרים, ולפי זה יש להבין מדוע נצטווינו על מצות חג הפסח של אכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים בליל ראשון של פסח, הלא יותר נכון היה לקבוע החג הזה ביום שביעי של פסח שאז היו נסיס גדולים ביותר. **אכן טעם הדבר כיון שביום ראשון של פסח היתה תחילת היציאה, והתחלת הדבר הוא חצי הכל, על כן אנו מקיימים מצות החג ומשבחים ומפארים למי שעשה נסים לאבותינו בליל ראשון של פסח.**

הקדושה האט מצווה געווען צו עסן מצה די ערשטע נאכט פסח ליל יציאת מצרים. שביעי של פסח איז געווען די נסים פון קריעת ים סוף. די נסים פון קריעת ים סוף איז געווען אסאך העכער, און אסאך מער, און אסאך גרעסער. ס'איז געווען פינף מאל אזוי גרויס ווי די נסים פון יציאת מצרים[11]. נו שטעלט זיך די קשיא, דער איבערשטער האט געהייסן מאכן א זכר פאר די נס פון יציאת מצרים, פארוואס האט די תורה געשטעלט דעם עיקר זכר אויף די ליל יציאת מצרים, נישט פון קריעת ים סוף וואס איז געווען אסאך אויף א העכערע בחינה?

ענטפערט דער חתם סופר, 'התחלה איז חצי הכל' (עקידה שער חמישי, ועוד)[12], דער עיקר איז די התחלה, מ'הייבט אן. דאס אנהייבן, דאס איז שוין העלפט. ממילא, 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים', דאס זאגט דער חתם סופר איז געווען די התחלה, אפילו קריעת ים סוף איז געווען גרעסערע נסים, אבער די התחלה איז חצי הכל - איז העלפט, ממילא איז די התחלה פון יציאת מצרים איז די נסים, מאכט מען א זכר קודם ענדערש אויפן נס פון יציאת מצרים ווי פון קריעת ים סוף.

דער 'פתח כחודו של מחט' איז טאקע קליינטשיג, אבער ס'איז 'חצי הכל'

קען זיין אזוי, באמת מ'זאגט 'אני לדודי ודודי לי'. 'ודודי לי' איז נישט קיין דמיון צום 'אני לדודי', דער 'אני לדודי' איז 'כחודו של מחט', 'ודודי לי' איז 'כפתחו של אולם'. אבער ס'מוז דאך קודם זיין 'אני לדודי', נאכדעם קען זיין 'ודודי לי'. די התחלה איז 'אני לדודי', אן דעם הייבט זיך נישט אן. 'פתחו לי פתח כחודו של מחט', נאר אז מ'עפענט אויף א פתח כחודו של מחט, נאר נאכדעם קען מען זוכה זיין 'ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם', איז דאך די התחלה - מוז דאך זיין 'פתחו לי פתח כחודו של מחט' - די התחלה, דאס איז חצי הכל - האלב.

ממילא אויב דער חתם סופר זאגט אזא אויסדרוק אז די 'התחלה חצי הכל' דאס איז האלב, **וועלט געלעבט די חשיבות פון די התחלה, דער 'אני לדודי', דער 'פתחו לי פתח כחודו של מחט', ס'איז טאקע קליינטשיג נאר 'פתח כחודו של מחט', ס'איז אבער אן התחלה, די התחלה איז חצי הכל, 'אני לדודי ודודי לי'. איז 'אני לדודי' די ערשטע העלפט, 'ודודי לי' איז די צווייטע העלפט, ווייל די התחלה איז חצי הכל.**

כאטש די פתח פונעם אייבערשטן 'מקרא קודש', איז די התחלה חצי הכל 'זכר ליציאת מצרים'

קען זיין מ'זאגט אין די תפילות די הייליגע טאג ראש השנה, 'ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש זכר ליציאת מצרים'. דער **זיידע ז"ל אין ישמח משה** (שיח ספונים לר"ה אות ד' וה')[13] שטעלט זיך, במילא פסח פארשטייט יעדער איינער איז 'זכר ליציאת מצרים'. סוכות קען מען אויך פארשטיין, 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים' (ויקרא כ"ג מ"ג). אבער וואס איז ראש השנה א זכר ליציאת מצרים? וואס פאר א שייכות האט ראש השנה מיט יציאת מצרים?

נאר לענינו פארשטייט מען זייער גוט, 'ותתן לנו ה' אלקינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה', 'יום תרועה' מ'בלאזט שופר, 'ובשופר גדול יתקע', דעמאלטס איז מען זוכה צום 'בשופר גדול יתקע', 'ודודי לי', מ'איז זוכה - ראש השנה איז מען זוכה 'ואני אפתח לכם פתח כחודו של מחט'.

איז דאך שווער די קשיא, 'אני לדודי ודודי לי', ווי קען מען דאס מדמה זיין 'אני לדודי' צו 'ודודי לי'? 'אני לדודי' איז דאך נאר א 'פתח כחודו של מחט', און דאס איז אסאך אסאך א העכערע און גרעסערע און שטערקערע בחינה. פארדעם זאגט ער 'מקרא קודש', ס'איז א 'מקרא קודש', 'בשופר גדול יתקע, ומלאכים יחפזון'. ווי אזוי איז מען מדמה מילתא למילתא?

'זכר ליציאת מצרים', מ'זעט ביי יציאת מצרים אז די תורה הקדושה האט מצווה געווען די מצות, די עיקר אויף ליל יציאת מצרים, נישט קריעת ים סוף. זאגט דער חתם סופר, די התחלה איז חצי הכל. **'אני לדודי', דאס איז די התחלה, 'ודודי לי', דאס איז דער גמר. התחלה איז חצי הכל, ממילא שטעלט זיך דאס צוזאמען 'אני לדודי ודודי לי'.**

'ועתה' לשון תשובה, איז 'ראשית פרי האדמה' האט דאס א געוואלדיגע גרויסע חשיבות

'ועתה', 'אין ועתה אלא לשון תשובה'. ועתה איז א לשון תשובה 'אני לדודי ודודי לי'. איז דאך די קשיא, אלול,

---

11 כמו שאומרים בהגדה של פסח [והיא מהמכילתא (מס' דיהי אות ו')]: רבי יוסי הגלילי אומר, **מנין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות** ... רבי אליעזר אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות ... אמור מעתה **במצרים לקו ארבעים מכות ועל הים לקו מאתים מכות**. רבי עקיבא אומר, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקב"ה על המצרים במצרים היתה של חמש מכות ... אמור מעתה **במצרים לקו חמשים מכות ועל הים לקו חמשים ומאתים מכות**.

12 בעקידה הביא ענין זו כמה וכמה פעמים, וז"ל שם בשער החמישי: וכמו שאמר החכם **ההתחלה היא יותר מחצי הכל, כי לפי שההתחלה ומה שאחר ההתחלה יחשבו לשני חלקים, כבר יקרא כל חלק מהם החצי, מבלי השקפת היותו החצי המשובח או הפחות**.

13 בישמח משה: 'ותתן לנו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה זכר ליציאת מצרים' (תפלת שמונה עשרה לר"ה) **הך יציאת מצרים מאי בעי הכא, ומאי ענייה לראש השנה**.

תשובה, [הלא אין זה כי אם] ׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳, בלוז א חודו של מחט. ווי אזוי קען מען זאגן ׳אני לדודי ודודי לי׳?

זאגט ער ׳ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה׳, דער ׳אני לדודי׳ דאס איז די ראשית, דאס איז די התחלה, **אז ס׳איז אן התחלה איז דאס חצי הכל, דאס איז האלב, דאס איז א געוואלדיגע גרויסע חשיבות.**

׳ואלקים אנה לידו׳, הקב״ה עפענט אויף א ׳פתחו של אולם׳

שטיי מיר יעצט אין חודש אלול. חודש אלול איז מיוחד פאר תשובה ומעשים טובים, ׳אני לדודי ודודי לי׳.

אלו״ל ׳ואלקים **א**נה ל׳ידו ו׳שמתי ל׳ך מקום׳ (שמות כ״א י״ג) [ואיתא מהאריה״ק (פרי עץ חיים שער ר״ה פרק א)[14] דר״ת אלול], **׳ואלקים אנה לידו׳ דאס איז דער ׳ודודי לי׳, הקב״ה עפענט אויף א ׳פתחו של אולם׳.**

פעלט זיך אבער קודם אויס ס׳זאל זיין ׳אני לדודי׳. **מ׳מאכט זיך אביסל א חשבון הנפש, וואו מ׳האלט אויף דעם עולם. ס׳איז חודש אלול, ס׳איז אדורך געגאנגען א האלבער חודש פון חודש אלול. מיט אביסל אמת׳דיגע התבוננות, אביסל א חשבון הנפש אמיתי, וואו האלט מען מיטן ׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳? ס׳איז טאקע א פתח ׳כחודו של מחט׳, אבער דאס דארף דאך זיין א ׳פתח׳ כחודו של מחט? ליידער, די הערצער זענען אטומים וסתומים. ס׳איז פארשטאפט. מ׳ווייסט נישט, מ׳האלט נאך נישט - ס׳איז נישטא ניטאמאל אן התחלה.**

ס׳מוז זיין א פתח וואו מ׳זאל קענען בלאזן שופר

׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳, דארף מען ס׳זאל אבער אויך זיין א ׳פתח׳, ׳מן המצר קראתי קה׳, ס׳מוז זיין ׳מן המצר׳, ס׳מוז זיין א פתח וואו מ׳זאל קענען בלאזן שופר, **אויב ס׳איז פארמאכט דער פתח, דער ׳מן המצר׳ איז פארמאכט, איז נישט שייך קיין תקיעת שופר, מ׳קען נישט בלאזן קיין שופר. ס׳מוז זיין אפן א פתח, אפילו א קליינע פתח, אבער א פתח דארף צו זיין.**

מ׳קוקט זיך אן, מ׳איז נעבעך אזוי מגושם, מ׳איז אזוי פארטוהן און מ׳איז פאריאגט, מ׳איז נישט משים אל הלב, די טעג ריקן זיך אין חודש אלול, ס׳גייט אדורך טאג נאך טאג, **מ׳האט נאך ניטאמאל געמאכט אן התחלה אויף די התחלה, מ׳איז נישט נתעורר געווארן אויפן ׳פתח כחודו של מחט׳. מ׳קוקט זיך אן, ׳מאין יבא עזרי׳** (תהלים קכ״א א׳)**? פון וואו? ווי אזוי וועט מען זוכה זיין - ס׳קומט ראש השנה - מ׳זאל זוכה זיין צו אן התעוררות תשובה, אן אמת׳דיגע תשובה, אן אמת׳דיגע הרהור תשובה?**

מ׳דארף אסאך טרערן פארגיסן אז מ׳זאל זוכה זיין נתעורר צו ווערן צו אן אמת׳דיגן פתח פון תשובה

מוז דאך קודם זיין ׳פתחו לי פתח כחודו של מחט׳, מוז דאך קודם זיך עפענען א פתח, אן אמת׳דיגער פתח, א פתח אמיתיות, אפילו נישט גרויס, אבער א פתח דארף צו זיין. מ׳זאל האבן די זכי׳ אין די טעג וואס איז נאך פארבליבן אין חודש אלול, מ׳זאל עוסק זיין בתשובה ומעשים טובים, מ׳זאל האבן די זכי׳ מקורב ווערן צום בורא כל עולמים, מ׳זאל האבן די זכי׳ נתעורר צו ווערן צו תשובה.

דאס אליין, ס׳איז א זמן פון מרבה זיין תפלה ותחנונים, **מ׳דארף מרבה זיין בתפלה ותחנונים אז מ׳זאל זוכה זיין צו דעם ׳פתח כחודו של מחט׳. אויף דעם אליין דארף מען אסאך טרערן פארגיסן, אסאך תפילות אויסגיסן פארן הייליגן באשעפער, אז מ׳זאל זוכה זיין נתעורר צו ווערן צו אן אמת׳דיגער פתח פון תשובה, אפילו א קליינע, אבער א פתח זאל זיין.**

ברכת הקודש

דער אייבערשטער זאל העלפן מ׳זאל האבן די זכי׳ עוסק צו זיין בתפילה ובתחנונים פארן בורא כל העולמים, אז מ׳זאל נתעורר ווערן צו תשובה, צו אן אמת׳דיגער פתח.

דער אייבערשטער זאל העלפן, ס׳זאל זיין ׳אני לדודי ודודי לי׳, הקב״ה זאל עפענען א פתח תשובה מלעילא, א פתח ׳כפתחו של אולם׳, ס׳זאל אראפקומען אן התעוררות תשובה מלעילא, א געוואלדיגער געוואלדיגער פתח.

השי״ת זאל העלפן מ׳זאל האבן די זכי׳ נתעורר ווערן צו תשובה, מאכן די ריכטיגע הכנה צו די הייליגע טעג. מיט ׳תשובה תפילה וצדקה׳, מרבה זיין בתפילה ובתחנונים פארן בורא כל עולמים. **וועט דער אייבערשטער העלפן, בזכות וואס אידישע קינדער טוען תשובה, און דער פתח פון תשובה וואס דער אייבערשטער וועט עפענען וועט זיין א גרויסער פתח פון גרויסע השפעות טובות, ס׳וועט אראפקומען פאר אידישע קינדער השפעות טובות וכל מילי דמיטב, אלעס וואס אידישע קינדער דארפן האבן, מ׳דארף האבן ישועות ורפואות פון בורא כל עולמים.**

ה׳ יתברך זאל העלפן מ׳זאל זוכה זיין ס׳זאל זיין ׳תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה׳, מיט א כתיבה וחתימה טובה לכל בני ישראל, מ׳זאל זוכה זיין צו די גאולה שלימה, בהתרוממות קרן התורה וישראל, התגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

---

[14] בפרי עץ חיים: ׳ואשר לא צדה׳ **ר״ת של א׳נה ל׳ידו ו׳שמתי ל׳ך הוא אלול**, לרמז כי חדש הזה נתנו השי״ת לכפרה לכל מי ששגג וחטא, ועשה שום עון בכל השנה, והוא קרוב לקוראיו בחדש הזה, שהוא ר״ת אלול.

תשו״ח לחברי מערכת ׳לחזות בנועם׳
שהמציאו לנו את הד״ת מסודר ומוגה באופן נעלה
כאשר עיני הרואה תחזנה מישרים

מתוך דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק מסאטמאר שליט"א

אצל חומש סעודה יום א' פרשת תבא שנת תשפ"ו - בתלמוד תורה דסאטמאר בעיר לינדען יצ"ו

די וואך אין די סדרה **והיה כי תבוא אל הארץ.** "והיה" איז א לשון שמחה, ס'איז א גרויסע שמחה.

ולקחת מראשית כל פרי האדמה, מען ברענגט צו פון ראפשיצער רב, דער רבי ר' אשר'ל ז"ל, ער זאגט "מראשית", די אנהייב פון "פרי האדמה", די ערשטע צוויי אותיות איז פ"ה.

די גמרא זאגט (שבת קיט:) אינו דומה [הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא], הבל פיהם פון תינוקות של בית רבן, אפילו פון די הייליגע אמוראים איז עס העכער.

ולקחת מראשית כל פרי האדמה, די ראשית כל פ'רי ה'אדמה פון תינוקות של בית רבן. זיי הייבן אן צו לערנען חומש, "מראשית", זיי הייבן אן צו לערנען תורה דאיקרי ראשית (רש"י בראשית א א).

עס איז א גרויסע יום טוב היינט דא אין לינדן, א גאנצע כתה הייבט אן צו לערנען חומש, מען הייבט אן תורה שבכתב, דאס איז אן התחלה אויף דעם וואס מ'וועט שפעטער לערנען. מ'הייבט אן מיט לערנען חומש, און שפעטער וואקסט מען, מ'שטייגט אין תורה. מ'לערנט חומש מיט רש"י, און נאכדעם הייבט מען אן משניות, און גמרא, גמרא מיט תוספות, און אזוי ווייטער גמרא תוספות, מיט שולחן ערוך, מיט חסידישע ספרים, אזוי שטייגט א איד אין תורת ה', תורה שבכתב און תורה שבעל פה. ס'איז א געוואלדיגע שמחה.

ס'איז דא א חתם סופר (דרשות לשבה"ג דף רמט) דעם ערשטן טאג פסח עסט מען מצה, און מען מאכט דעם גאנצן סדר, ווייל יציאת מצרים איז געווען פסח, קריעת ים סוף איז געווען שביעי של פסח, ביי קריעת ים סוף איז דאך געווען סאך גרעסערע נסים ווי ס'איז געווען ביי יציאת מצרים, פארוואס האט די תורה געהייסן מאכן דעם יום טוב דעם ערשטן טאג פסח, די תורה האט געדארפט ענדערש הייסן מאכן דעם יום טוב שביעי של פסח, וואס דאס איז געווען סאך העכער, אזוי ווי מ'זעט דאך אין די הגדה, ס'איז געווען א יד הגדולה, דאס איז געווען פינף מאל אזוי גרויס. זאגט דער חתם סופר, ווייל **התחלה חצי הכל,** די התחלה דאס איז העלפט, ס'איז טאקע קלענער, אבער ס'איז די התחלה.

אוודאי, דער אייבערשטער העלפט, די קינדער גייען אין חדר, און מ'שטייגט, און מ'לערנט ווייטער, מ'לערנט מער, אסאך מער, אבער אנהייבן די התחלה, מען האט אנגעהויבן צו לערנען חומש, דאס איז היינט, היינט איז די התחלה, און די התחלה חצי הכל, וואס מ'וועט אי"ה לערנען במשך די גאנצע לעבן. איז היינט די התחלה, **ממילא איז דאס מראשית כל פרי האדמה, דאס איז די התחלה פון כל פ'רי ה'אדמה, אלעס וואס מ'וועט אי"ה לערנען און עוסק זיין בתורה.** און דאס והיה א לשון שמחה. ס'איז א געוואלדיגע גרויסע שמחה.

ס'איז א גרויסע שמחה פאר די קינדער אליינס, זיי האבן די זכיה אנהייבן צו לערנען די הייליגע תורה. ס'איז א זכיה פאר די עלטערן, ס'איז א שמחה פאר די עלטערן, עטרת זקנים בני בנים.

ס'איז א שמחה פאר אונזער קהלה אין לינדן, ברוך השם א שיינע קהלה, הלא מצער הוא ותחי נפשי, ס'איז קליין - נישט באיכות, ס'איז קליין בכמות, כלפי די אנדערע מקומות, אבער איבעראל האט זיך אנגעהויבן מיט קליין, קיין שום פלאץ איז נישט געווארן אויף איינמאל גרויס, צוביסלעך איז עס געווארן פון קליין גרויס. דא איז אויך אן התחלה פאר דעם מקום, די מקום תורה, ס'איז זייער א שיינע מקום דא, א חשוב'ער מקום, שיין ארגאניזירט, **ס'איז דא א שיינע קהילה מיט א חשוב'ן רב, און ס'אנטוויקלט זיך א הערליכע תלמוד תורה, דעם ווינטער גייט שוין זיין כתה ז', אזוי שטייגט עס און ס'וואקסט אזוי פון יאר צו יאר, זייער א שיינע קהילה.**

אזוי איז חינוך הבנים, און חינוך הבנות, און א שיינע בית המדרש, מ'קוקט אן אזא שיין הערליך בית המדרש, ס'איז שיין בכמות, און ס'איז שיין באיכות אויך, ס'איז א שיינע חסידישע קהילה, אן ערליכע קהילה, א ווארעמע חסידישע קהילה, די אלע מתפללים דא, די תושבי המקום.

בכלל דאס גאנצע מקום - נישט נאר דאס בית המדרש - דא אין לינדען, מאכט זיך זייער א שיינער אידישער יישוב, א חסידישער יישוב, דא וואוינען שוין צווישן זעקס און זיבן הונדערט אידישע משפחות, אינדערהיים איז דאס געווען א גרויסע שטאט, א שטאט פון זעקס זיבן הונדערט בעלי בתים איז געווען זייער א גרויסער שטאט, דא איז אויך א שיינע חסידישע שטאט, און די מעלה פון דעם איז, אז ס'איז אלעס חסידישע אידן, אלעס מיט בערד און פאות, חסידישע אידן וואס רעדן אידיש, און מ'פירט זיך חסידיש, ממילא איז עס א געוואלדיגע גרויסע מעלה.

און אידן קומען, ס'ווערט ניתוסף יעדעס יאר, ס'קומען צו נאך תושבים וואס ציען זיך אוועק פון אנדערע מקומות, מ'דארף נישט זאגן, אין שטאט איז זייער שווער מיט דירות צו האבן, און מ'קומט אהער, מ'קען טרעפן א דירה דא, חסידישע אידן זענען זיך קובע מקום צו וואוינען דא, איז דאס א געוואלדיגע זאך, **ס'וועט אי"ה זיין א שיין בליענדער ישוב, לשם ולתפארת.**

ווען דער אייבערשטער וועט העלפן און דער גואל צדק וועט קומען, וועלן אלע אידן גיין מקבל זיין פני משיח צדקנו, פון אלע שטעט פון איבעראל וועט מען גיין, **לינדען וועט אויך גיין מקבל זיין פני משיח צדקנו.**

איך וויל נאר זאגן, מענטשן וואוינען אין שטאט, און יונגעלייט ציען זיך ארויס, און אפשר די עלטערן זענען באזארגט, מיין זון גייט וואוינען קיין לינדען, וועט ער האבן אן עליה, צו חלילה א ירידה, מ'זאל נישט זיין באזארגט. **יונגעלייט קומען אהער, ס'איז אן ערליך מקום, ממילא מיט'ן אייבערשטנ'ס הילף וועט נישט זיין קיין ירידה, ס'וועט זיין אן עליה, אידן וועלן מחנך זיין דא די קינדער, און זיך אליין פירן אויפ'ן שיינעם ערליכן חסידישן וועג, חסידישע הייזער, א חסידישע חינוך, הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם וכל אשר להם, זיך פירן אזוי ווי ס'איז מקובל מדור דור.**

איך וויל נאר ווינטשן פאר די הנהלת הקהלה, די הנהלת המוסדות, איך פארשטיי, דאס קומט נישט אזוי גרינג אן, ס'איז שווער, יעדע זאך דארף מען אנהייבן פון דאסניי, מ'דארף זיך פלאגן, אויף יעדע קלייניגקייט דארף מען זיך פלאגן, אונז וואונטש מיר זיי סייעתא דשמיא און גרויס הצלחה, דער זכות פון פעטער זכרונו לברכה וואס האט מייסד געווען די מוסדות דא אין אמעריקע, און דער טאטע זכרונו לברכה וואס האט דאס געפירט די אלע יארן, זאל מגין זיין אויף די אלע, אויף די תושבים, אויף די עלטערן פון די קינדער, און אויף די קינדער, זיי זאלן שטייגן און וואקסן על דרך התורה והמסורה, אויסוואקסן ערליכע חסידישע אידן, חסידישע קינדער, חסידישע בחורים, און אי"ה אויפשטעלן אליינס חסידישע הייזער, ערליך, תורה מיט יראת שמים, תורה, עבודה, גמילות חסדים.

דער אייבערשטער זאל העלפן, מיר זאלן זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקנו, מיר וואונטשן פאר'ן גאנצן ציבור א כתיבה וחתימה טובה, א גוט געבענטשט יאר, מיר זאלן זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

לכל העם כולו
בני ישראל
שיר השירים
שיר אלכסנדר לכבוד יום הולדתו ה־70 של המלך
שיר אלכסנדר שיר מיוחד שנכתב במיוחד עבור יום הולדתו של המלך אלכסנדר, המלך הגדול והאהוב על כל בני ישראל. השיר מתאר את גדולתו של המלך, את מלחמותיו הגבורות ואת אהבתו העמוקה לעמו. השיר נכתב על ידי המשוררים הגדולים בממלכה, ומושר בכל רחבי הארץ ביום הולדתו של המלך.
שיר אלכסנדר
שיר אלכסנדר
שיר אלכסנדר
שיר אלכסנדר

כ״ה אלול תשפ״ין

אונזערע טעכטער שפאנען
אריין אין זייער נייע
בית רחל היים!

מיר עפענען אונזער הארץ; מיר עפענען דעם בנין החדש.

יעדער אינצינער לכל הפחות
$1,800
מיין אחריות • מיינע קינדער • מיינע דורות!

עצה אין די ציין:
[illegible] אייער נאמען בים פתח שער הבנין

podium.nyc

נבואה שעריך!

מיר שטייען בים שורעל.

מיט דעם נייעם חודש הייבט זיך אן די נייע עפאכע פון דעם נייעם בנין לחינוך הבנות.

אין די לעצטע צוויי וואכן:
כאפט אריין אייער חלק אין חינוך הבנות!

יעדער אינצינער מאנש שלומינו לכל הפחות
$1,800
מיין אחריות • מיינע קינדער • מיינע דורות!